

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขชีวิตของผู้ดูแลหลักที่มีเด็กอายุแรกเกิดถึงอายุ 3 ปีในตำบลหนองหญ้าไซ อำเภอหนองหญ้าไซ เพื่อนำมาเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับการเกิดพฤติกรรมการบริโภคนมและอาหารหวานในรูปแบบต่างๆ เงื่อนไขชีวิตระดับครอบครัวนั้นมี 3 ระบบได้แก่ ระบบจุลภาค เช่น อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา การเลี้ยงดู เป็นต้น ระบบปฏิสัมพันธ์ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและโรงพยาบาล ครอบครัวและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น นอกจากนี้ผลกระทบของระบบมหภาคส่งผลต่อเงื่อนไขชีวิตระดับครอบครัวด้วย อาทิ เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สื่อ เป็นต้น โดยจะแบ่งประเภทของครอบครัวตามขนาดของครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย และแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- 4.1 สภาพทั่วไปของพื้นที่การศึกษา เป็นการนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การสาธารณสุข เป็นต้น
- 4.2 เงื่อนไขชีวิตของครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคนมและอาหารหวาน
- 4.3 กรณีศึกษาของครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง เป็นการนำเสนอเงื่อนไขชีวิตระดับครอบครัวที่มีความหลากหลายและน่าสนใจในประเด็นที่เชื่อมโยงกับการเกิดพฤติกรรมการบริโภคนมและอาหารหวาน

4.1 สภาพทั่วไปของพื้นที่การศึกษา

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

อำเภอหนองหญ้าไซ เดิมเป็นหมู่บ้านหนึ่งในเขตการปกครองของอำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ชื่อ " หนองหญ้าไซ " มีประวัติเล่าสืบต่อกันมาว่า มีประชาชนได้ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่เรียงรายโดยรอบ หนองน้ำใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ 7 ไร่ ในหนองมีน้ำใสและหญ้าไซขึ้นอยู่มากมายทั่วบริเวณหนอง หญ้าชนิดนี้ มีลักษณะใบเรียวยาวเล็ก และมีความคมเช่นเดียวกับความคมของใบแฝก แต่ใบหญ้าไซเล็กกว่าใบแฝกมาก จึงสันนิษฐานว่าชาวบ้านนำชื่อหญ้าชนิดนี้มาตั้งเป็นชื่อของหมู่บ้าน ต่อมาหมู่บ้านหนองหญ้าไซได้ยกฐานะเป็นตำบลหนองหญ้าไซ เมื่อมีประชากรเพิ่มมาก

ขึ้นมีความเจริญขึ้น จึงขอจัดตั้งเป็นเขตสุขาภิบาลหนองหญ้าไซ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยก็ได้จัดตั้งสุขาภิบาลเมื่อปี พ.ศ.2508 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2508 ชุมชนของหนองหญ้าไซเจริญขึ้นเป็นลำดับ พร้อมกับตำบลใกล้เคียงอีก 3 ตำบล ได้แก่ตำบลหนองโพธิ์ ตำบลเจงงาม และตำบลหนองราชวัตร ทางราชการเห็นว่าประชากรก็มีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นลำดับ และคาดว่าจะเป็นชุมชนที่จะเจริญเติบโตขึ้นอีก ประกอบกับประชาชนทั้ง 4 ตำบลดังกล่าว ต้นตัวที่จะขอจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 ต่อมาทางกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2526 และได้จัดสรรงบประมาณในการก่อสร้างอาคารที่ว่าการกิ่งอำเภอหนองหญ้าไซ และประกอบพิธีเปิดเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2528 กิ่งอำเภอหนองหญ้าไซ ได้เจริญขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งกระทรวงมหาดไทย และรัฐบาล ได้ออกพระราชกฤษฎีกา ยกฐานะกิ่งอำเภอหนองหญ้าไซ ขึ้นเป็นอำเภอหนองหญ้าไซ ตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคม 2533 เนื่องจากที่ว่าการอำเภอหลังเก่ามีสถานที่คับแคบ กระทรวงมหาดไทยจึงได้จัดสรรงบประมาณปี 2539 มาก่อสร้างที่ว่าการอำเภอให้ใหม่ อำเภอหนองหญ้าไซ เป็นอำเภอลำดับที่ 10 ในจำนวน 10 อำเภอ ของจังหวัดสุพรรณบุรี

สภาพภูมิศาสตร์

ที่ตั้งและลักษณะภูมิประเทศ อำเภอหนองหญ้าไซ อยู่ในเขตภาคกลางตอนบน หรือทางเหนือของจังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ประมาณ 170 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดสุพรรณบุรี ประมาณ 59 กิโลเมตร พื้นที่ประมาณ 420.21 ตารางกิโลเมตร มีรูปร่างคล้ายสี่เหลี่ยม กางหมุดแฉ่งขา มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลด่านช้าง ตำบลหนองมะค่าโมง อำเภอด่านช้าง ตำบลหนองกระทุ่ม ตำบลบ่อกรู ตำบลป่าสะแก และตำบลวังศรีราช อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลหนองสะเดา ตำบลหนองผักนาก และตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลหนองสาหร่าย และตำบลทะเลบก อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลหนองปลิง อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของ อำเภอหนองหญ้าไซ เป็นที่ราบสูง แห้งแล้ง มีลำห้วยกระเสียวไหลผ่านทางตอนเหนือของอำเภอ และมีพื้นที่บางส่วน ประมาณ 30,000 ไร่ อยู่ในเขตชลประทาน พื้นที่ส่วนใหญ่จึงใช้ในการเกษตรกรรม

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศทั่วไปของอำเภอหนองหญ้าไซ อยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมเขตร้อน จึงมีสภาพอากาศเหมาะสำหรับการเพาะปลูก หากมีปริมาณน้ำฝนที่เพียงพอ ในฤดูร้อนอากาศจะร้อนอบอ้าวและแห้งแล้งเป็นเหตุให้ในบางหมู่บ้าน ตำบล ขาดแคลนน้ำอุปโภค บริโภค ฤดูฝนจะมีฝนตกชุก ฤดูหนาวอากาศจะไม่หนาวจนเกินไปนัก

ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว

อำเภอหนองหญ้าไซ ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ มีแต่พื้นที่ป่าสงวนประมาณ 112 ตารางกิโลเมตร หรือ 70,000 ไร่ หรือร้อยละ 25 ของพื้นที่อำเภอ แต่พื้นที่ป่าสงวนโดยทั่วไปปัจจุบันราษฎรได้เข้าอยู่อาศัยเต็มพื้นที่ และทางราชการได้ประกาศเป็นเขตสปก.แล้ว

การปกครอง

อำเภอหนองหญ้าไซ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 ตำบล 66 หมู่บ้าน ซึ่งตำบลหนองหญ้าไซ มี 13 หมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 94.29 ตร.กม. ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหนองโพธิ์ หมู่ที่ 2 บ้านหนองหลวง หมู่ที่ 3 บ้านบ่อหว่า หมู่ที่ 4 บ้านคอนสำโรง หมู่ที่ 5 บ้านหนองหญ้าไซ หมู่ที่ 6 บ้านบ่อหว่า หมู่ที่ 7 บ้านคอนกระเบื้อง หมู่ที่ 8 บ้านหนองปลารอด หมู่ที่ 9 บ้านหนองสำโรง และหมู่ที่ 10 บ้านหนองสำโรง

เทศบาลตำบลหนองหญ้าไซ

ประกาศจัดตั้งปี พ.ศ.2542 ครอบคลุมพื้นที่บ้านหมู่ที่ 2 บางส่วนและบ้านหมู่ที่ 5 บางส่วน ตำบลหนองหญ้าไซ มีพื้นที่ประมาณ 2 ตารางกิโลเมตร มีประชากรรวม 2,807 คน แยกเป็นชาย 1,343 คน หญิง 1,464 คน จำนวนบ้าน 868 หลัง

อำเภอหนองหญ้าไซ มีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 2 คน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีจำนวน 6 แห่ง (ทุกตำบลเป็น อบต.) คือ หนองหญ้าไซ ทัพหลวง หนองราชวัตร หนองโพธิ์ หนองขาม แจงงาม

ประชากร

ราษฎรซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอหนองหญ้าไซนั้น ส่วนใหญ่อาศัยอยู่มาแต่เดิมแทบทั้งสิ้น จะมีอพยพมาจากที่อื่น ๆ บ้าง เช่น จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดใกล้เคียง ที่เป็นเขตติดต่อ ราษฎรส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายไม่รวมกันเป็นหมู่บ้านใหญ่แต่อยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ บางหมู่บ้านรวมหลาย ๆ กลุ่มบ้านเป็น 1 หมู่บ้าน ทำให้เรียกชื่อสับสนกันไปบ้าง เช่น บ้านทุ่งแสม ที่ชาวบ้านเรียกในปัจจุบัน เดิมชื่อบ้านหนองมะสังข์ บ้านคัดทุต ชาวบ้านเรียกว่าบ้านหนองกระทิงทอง เป็นต้น ประชากรของอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี

ที่	ตำบล	ชาย	หญิง	รวม	บ้านเรือน	หมายเหตุ
1	หนองหญ้าไซ	4,531	4,557	9,088	2,809	
2	ทัพหลวง	4,873	4,915	9,788	2,856	
3	หนองราชวัตร	2,485	2,589	5,074	1,535	
4	หนองโพธิ์	3,160	3,267	6,427	2,053	
5	หนองขาม	4,285	4,473	8,758	2,708	
6	แจงงาม	3,160	3,267	6,427	2,085	
	รวม	22,494	23,068	45,562	14,046	
	เทศบาล	1,343	1,464	2,807	868	
	หนองหญ้าไซ					
	รวมทั้งอำเภอ	23,837	24,532	48,369	14,914	

ด้านการเมือง

มาตรการทางการเมืองเพื่อลดเงื่อนไขทางสังคม

อำเภอหนองหญ้าไซ โดยการสนับสนุนของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน จังหวัดสุพรรณบุรี (กอ.รมน.จว.สพ.) กอ.รมน. ภาค 1 และกองทัพบกที่ 1 (ทก.1) เห็นความสำคัญของมวลชนโดย

- จัดตั้งหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (หมู่บ้าน อพป.) 14 หมู่บ้าน
- สนับสนุนการฝึกอบรม และกิจการลูกเสือชาวบ้าน (ลส.ชบ)
- สนับสนุนกิจการกองทุนเพื่อความมั่นคงของชาติ (กนช.)

ด้านเศรษฐกิจ

1. อาชีพและการพัฒนาเศรษฐกิจ

1.1 การเกษตร เป็นอาชีพหลักของประชากรประมาณร้อยละ 98 ของผู้ทำงานในอำเภอ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของอำเภอเอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอ ได้แก่ ข้าว อ้อย นอกจากนั้นยังมียาสูบ ไม้ผล และยังมีพื้นที่ส่งเสริม การเพาะปลูกพืชที่ได้รับการส่งเสริม ได้แก่ หม่อนไหม หนอนไหม โดยโครงการหม่อนไหมได้รับการสนับสนุนเงินจากกองทุนพัฒนาชนบท สำนักนายกรัฐมนตรี

ตารางที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานการเกษตรอำเภอหนองหญ้าไซ (พื้นที่ - ไร่)

ที่	ตำบล	นาปี	นาปรัง	พืชไร่	ไม้ผล	พืชผัก	ไม้โตเร็ว
1	หนองหญ้าไซ	29,587	15,931	2,700	110	15	30
2	หนองโพธิ์	25,043	23,864	1,500	125	25	15
3	หนองราชวัตร	22,299	6,704	15,700	55	15	10
4	หนองขาม	7,917	5,421	27,000	110	15	25
5	แจรงาม	6,599	4,093	2,500	120	15	20
6	ทัพหลวง	20,981	9,767	2,800	105	10	25
รวม 6 ตำบล		112,426	65,780	13,770	5,625	95	125

1.2 การปศุสัตว์ อำเภอได้ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงปศุสัตว์อย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยได้รับการสนับสนุนเงินจากกองทุนพัฒนาชนบทส่งเสริมการเลี้ยงโคนมในพื้นที่อำเภอหนองหญ้าไซ

ตารางที่ 4 ปริมาณสัตว์ที่เลี้ยงในพื้นที่

โคนม-ตัว	โคนเนื้อ-ตัว	กระบือ-ตัว	สุกร-ตัว	เป็ด-ตัว	แพะ	ไก่-ตัว
263	11,935	738	13,501	29,569	37	644,103

1.3 การสหกรณ์ มีสหกรณ์จำนวน 2 สหกรณ์

- สหกรณ์การเกษตรหนองหญ้าไซ จำกัด จำนวนสมาชิก 2,057 คน
- สหกรณ์โคนมหนองหญ้าไซ สุพรรณบุรี จำกัด จำนวนสมาชิก 79 คน

2. การคมนาคม อำเภอหนองหญ้าไซ มีเส้นทางคมนาคมทางรถยนต์ที่สำคัญ ดังนี้

- ทางหลวงแผ่นดินสายสามชุก - หนองหญ้าไซ ระยะทาง 19.950 กม.
- ทางหลวงชนบท สายหนองหญ้าไซ - คอนเจดีย์ ระยะทาง 15.563 กม.
- ทางหลวงชนบท สายบ้านทึง - หนองอีพัง ระยะทาง 45.270 กม.
- ทางหลวงแผ่นดินสายอุทุมพร - บ้านไร่

3. การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

- รายได้ของประชากร มีรายได้ประชากรเฉลี่ย 59,942.37 บาท/คน/ปี
- การธนาคาร ปัจจุบันอำเภอหนองหญ้าไซ มี 2 ธนาคาร คือ
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สาขาหนองหญ้าไซ
- ธนาคารออมสินสาขาหนองหญ้าไซ

ด้านการสาธารณสุข

มีสถานพยาบาลและหน่วยงานที่ให้บริการ ดังตารางที่ 5

การสาธารณสุขปศุสัตว์อำเภอหนองหญ้าไซ

1. การไฟฟ้า สำนักงานการไฟฟ้าภูมิภาคอำเภอหนองหญ้าไซ ตั้งอยู่บ้านหมู่ที่ 8 ตำบลหนองหญ้าไซ ในเขตพื้นที่อำเภอหนองหญ้าไซ มีผู้ใช้ไฟ 12,900 ราย แต่มีบ้านเรือนราษฎรบางห้องที่ในเขตอำเภอหนองหญ้าไซ ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ซึ่งการไฟฟ้าฯ กำลังขยายเขตจำหน่ายกระแสไฟฟ้าเพิ่มขึ้น เพื่อให้ราษฎรได้ใช้ไฟฟ้าอย่างทั่วถึง

2. การสื่อสารแห่งประเทศไทย มีที่ทำการดังนี้

- 2.1 ที่ทำการไปรษณีย์หนองหญ้าไซ
- 2.2 ไปรษณีย์อนุญาตเอกชน รับผิดชอบตำบลหนองโพธิ์
- 2.3 ไปรษณีย์อนุญาตเอกชน รับผิดชอบตำบลหนองขาม และแจรงาม

ตารางที่ 5 สถานพยาบาลและหน่วยงานที่ให้บริการด้านสาธารณสุข

1	โรงพยาบาล	1	แห่ง (60 เตียง)
2	สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ	1	แห่ง
3	สถานีอนามัย	9	แห่ง
4	ศูนย์โภชนาการเด็ก	1	แห่ง
5	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	13	แห่ง
6	คลินิกแพทย์ (เอกชน)	2	แห่ง
7	ทันตกรรม	1	แห่ง
8	ร้านขายยาแผนโบราณ	2	แห่ง
9	ร้านขายยาแผนปัจจุบัน	8	แห่ง
10	อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ	100 %	
11	หอกระจายข่าว จำนวน 52 แห่ง ครอบคลุมได้	85%	

หมายเหตุ ข้อ 1-9 อยู่ในตำบลหนองหญ้าไซ ยกเว้น ข้อ 5 มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในตำบลเพียง 3 ศูนย์

3. การประปา

การประปาของเทศบาลตำบลหนองหญ้าไซ จำนวน 1 แห่ง การประปาหมู่บ้าน จำนวน 128 แห่ง แยกเป็นขนาดใหญ่ 25 แห่ง ขนาดกลาง 64 แห่ง และขนาดเล็ก 39 แห่ง

4. แหล่งน้ำอุปโภคบริโภค ในเขตเทศบาลใช้น้ำประปา นอกเขตใช้ขุดเจาะบ่อบาดาล ขุดสระเก็บน้ำ สร้างโ่งน้ำขนาด 2,000 ลิตร ปัจจุบันมีพื้นที่ขาดแคลนน้ำ อุปโภคในฤดูแล้ง ไม่มีแหล่งน้ำดื่มมาใช้ ทางราชการต้องบรรทุกน้ำไปแจกจ่าย จำนวน 36 หมู่บ้าน 6 ตำบล

5. แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร มีห้วยกระเสียวไหลผ่านตำบลหนองขาม ตำบลแจรงาม บางหมู่บ้าน นอกจากนั้นยังมีคลองส่งน้ำของชลประทานในเขตตำบลหนองโพธิ์ ตำบลหนองหญ้าไซ และตำบลแจรงามบางส่วน คิดเป็นร้อยละ 20 ของพื้นที่

ด้านสังคมจิตวิทยา

1. สภาพสังคม อำเภอหนองหญ้าไซ ประกอบด้วยประชาชนท้องถิ่นและประชาชนอพยพย้ายถิ่นฐานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางส่วน
2. การปฏิบัติของข้าราชการ บริการและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนทั้งบนที่ว่าการอำเภอและนอกสถานที่ เช่น จัดหน่วยบริการเคลื่อนที่ จัดฝึกอบรมและประชุมราษฎรตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อทราบทุกข์ - สุข ของประชาชน ข้าราชการทุกฝ่ายได้ออกเยี่ยมเยียนอยู่สม่ำเสมอ เพื่อนำความรู้ความเข้าใจกิจการงานและบริการงานของทุกส่วนราชการ ไปเผยแพร่ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ทราบอยู่เสมอ

ด้านการศึกษา

หน่วยงาน

สถานศึกษา(แห่ง)

สหวิทยาเขตหนองหญ้าไซ
สหวิทยาเขตหนองกระถิ่น
กรมการศึกษานอกโรงเรียน
กรมการศาสนา
กรมการพัฒนาชุมชน

13
15
1
1
6

ข้อมูลการศึกษานอกโรงเรียนหนองหญ้าไซ

ห้องสมุดประชาชน

1 แห่ง

เจ้าหน้าที่ห้องสมุด

2 คน

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

15 แห่ง แบ่งเป็น

- พื้นที่ปกติ

12 แห่ง

- พื้นที่ อพป.

3 แห่ง

ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน

1 ศูนย์

ครูอาสาสมัครเดินสอนการศึกษานอกโรงเรียน

5 คน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก(กรมการพัฒนาชุมชน)

6 แห่ง

ด้านการศาสนา

ประชาชนนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ ประมาณ 98 % ส่วนอีก 2 % นับถือศาสนาอื่น เช่น อิสลาม คริสต์ เป็นต้น ศาสนาคริสต์ มี โบสถ์ อยู่ 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลหนองขาม

ข้อมูลด้านศาสนาพุทธ มีดังนี้

วัด	31	แห่ง
สำนักสงฆ์	5	แห่ง
ที่พักสงฆ์	16	แห่ง
วัดร้าง(วัดนอก)	1	แห่ง
อุทยานการศึกษา (วัดหนองหลวง)	1	แห่ง
วัดพัฒนาตัวอย่าง (วัดหนองหลวง)	1	แห่ง

ด้านวัฒนธรรมประเพณี

อำเภอหนองหญ้าไซ โดยสำนักงานวัฒนธรรมอำเภอหนองหญ้าไซ ได้ส่งเสริมให้มีการจัดงานประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นขึ้นเป็นประจำทุกปี มีที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. ประเพณีสงกรานต์ มีการแห่ขบวนรถบุปผชาติ ในวันสงกรานต์ สรงน้ำพระ รดน้ำคำหัวผู้สูงอายุ มีการประกวดเทพีสงกรานต์ มีงานรื่นเริง
2. ประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษา มีการจัดขบวนแห่ต้นเทียนจากหน่วยงานต่าง ๆ ไปถวายวัดในเขตอำเภอหนองหญ้าไซ
3. ประเพณีวันลอยกระทง จัดที่วัดหนองหลวงมีการละเล่นรื่นเริงและลอยกระทงร่วมกัน
4. ประเพณีอื่น ๆ เช่น ทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ ฯลฯ

โบราณสถาน วิหารหลวงพ่อเกตปทุม สถานที่ตั้งวัดหนองหลวง หมู่ที่ 5 ตำบลหนองหญ้าไซ จากหลักฐานทะเบียนของวัดหนองหลวงบันทึกไว้ว่า วิหารนี้สร้างเมื่อปี พ.ศ.2343 โดยประชาชนร่วมกันก่อสร้างขึ้นครั้งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชการที่ 1) ขนาดของวิหาร กว้าง 3 วา 2 ศอก ยาว 4 วา เครื่องบนเป็นไม้ หลังคามุงกระเบื้องว่าปูนซีเมนต์ ฝาผนังก่ออิฐฉาบปูน ในวิหารประดิษฐานหลวงพ่อกเกตปทุม ซึ่งเป็นที่เคารพ สักการะ ของประชาชนชาวอำเภอหนองหญ้าไซและบริเวณใกล้เคียง

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสถานีตำรวจภูธร จำนวน 1 แห่ง คือ สถานีตำรวจภูธรอำเภอหนองหญ้าไซ

แหล่งพักผ่อน สำหรับชาวอำเภอหนองหญ้าไซ มีดังนี้

1. สวนเฉลิมพระเกียรติฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลหนองหญ้าไซ
2. สนามกีฬาอำเภอหนองหญ้าไซ ตั้งอยู่หลัง อบต. หนองหญ้าไซ หมู่ที่ 6 ต.หนองหญ้าไซ
3. อุทยานมัจฉา วัดหนองหลวง

สภาพปัญหา อำเภอหนองหญ้าไซ มีสภาพปัญหาเหมือนชนบทไทยทั่วไป ดังนี้

1. ปัญหาความยากจน
2. ปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำ และการชลประทานเพื่อการเกษตร ราษฎรส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาน้ำฝนเพื่อการเพาะปลูก
3. ปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิ ราษฎรในเขต สปก.ยังไม่ได้รับเอกสารสิทธิ ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบก็ทราบถึงสภาพปัญหา และได้พยายามเร่งรัดอยู่
4. ปัญหาราคาพืชผลทางการเกษตรราคาไม่แน่นอน
5. ปัญหาการว่างงานนอกฤดูการเกษตร และการอพยพแรงงานไปหางานทำของผู้ใช้แรงงานวัยทำงาน ทั้งไว้เฉพาะคนชราและเด็ก
6. ปัญหาด้านสุขภาพและปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์
7. ปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค ในฤดูแล้ง

งานด้านบริการ ของหน่วยราชการประจำอำเภอ

1. ที่ทำการปกครองอำเภอหนองหญ้าไซ มีหน้าที่รับผิดชอบรักษาความสงบเรียบร้อย อำนาจความยุติธรรม บริการงานทะเบียนและบัตรประจำตัวประชาชน และบำบัดทุกข์บำรุงสุข
2. สำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหญ้าไซ มีหน้าที่ให้บริการงานทะเบียนราษฎร งานทะเบียนครอบครัว งานทะเบียนทั่วไป และงานบัตรประจำตัวประชาชน
3. สำนักงานเกษตรอำเภอหนองหญ้าไซ มีหน้าที่พัฒนาและส่งเสริมด้านการเกษตรกรรม และการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตรแก่ประชาชน
4. สำนักงานที่ดินอำเภอหนองหญ้าไซ ตั้งอยู่ในบริเวณศูนย์ราชการที่ว่าการอำเภอหนองหญ้าไซ ลักษณะเป็นอาคาร 2 ชั้นได้ถูกลง
5. หน่วยสวัสดิ์อำเภอ หน่วยสวัสดิ์อำเภอ มีสวัสดิ์อำเภอเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ อยู่ในความปกครองบังคับบัญชาของสัสดีจังหวัดที่อำเภอนั้น ๆ อยู่ในเขตท้องที่ แต่กระทรวงกลาโหม จะมอบการปกครองบังคับบัญชาคือนายอำเภอนั้น ๆ

6. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองหญ้าไซ

วิสัยทัศน์ของกรมการพัฒนาชุมชน

6.1 กรมการพัฒนาชุมชน เป็นหน่วยราชการที่ประกอบด้วย ข้าราชการที่มีคุณภาพ มีระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการทำงาน มีระบบการติดต่อสื่อสารที่ฉับไว มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานที่เอื้อต่อการริเริ่ม สร้างสรรค์ มีสายการบังคับบัญชาชั้นมีการกระจายอำนาจ หน้าที่และความรับผิดชอบ ให้อนุคคลหรือหน่วยปฏิบัติงานได้เบ็ดเสร็จในตัว มีการประสานการทำงานระหว่างกอง เขต และจังหวัด ในระบบเครือข่ายที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

6.2 หน้าที่ในการเป็นหน่วยงานหลักของการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาคน ครอบครัว กลุ่ม และชุมชน แบบองค์รวม เพื่อให้สามารถรวมพลังพัฒนาและปกครองท้องถิ่นของตนเองตามระบอบประชาธิปไตย รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม สามารถกำหนดวิถีชีวิตและพึ่งตนเองได้

6.3 "พัฒนากร" เป็นข้าราชการหลัก ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านการพัฒนาและวางแผน เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานขององค์กรประชาชน และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน บริการและจัดการระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนา โดยเป็นทั้งนักวิชาการและนักปฏิบัติการในตัวเอง

6.4 เป้าหมายของกรมการพัฒนาชุมชนอยู่ที่ ประชาชนมีความสุข กล่าวคือ "ชีวิตมีคุณภาพ ครอบครัวอบอุ่น กลุ่มมีพลัง ชุมชนเข้มแข็ง และสิ่งแวดล้อมยั่งยืน

ภาพ 2 แผนที่แสดงที่ตั้งตำบลหนองหญ้าไซ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

4.2 เจื่อนไขชีวิตของครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคนมและอาหารหวาน

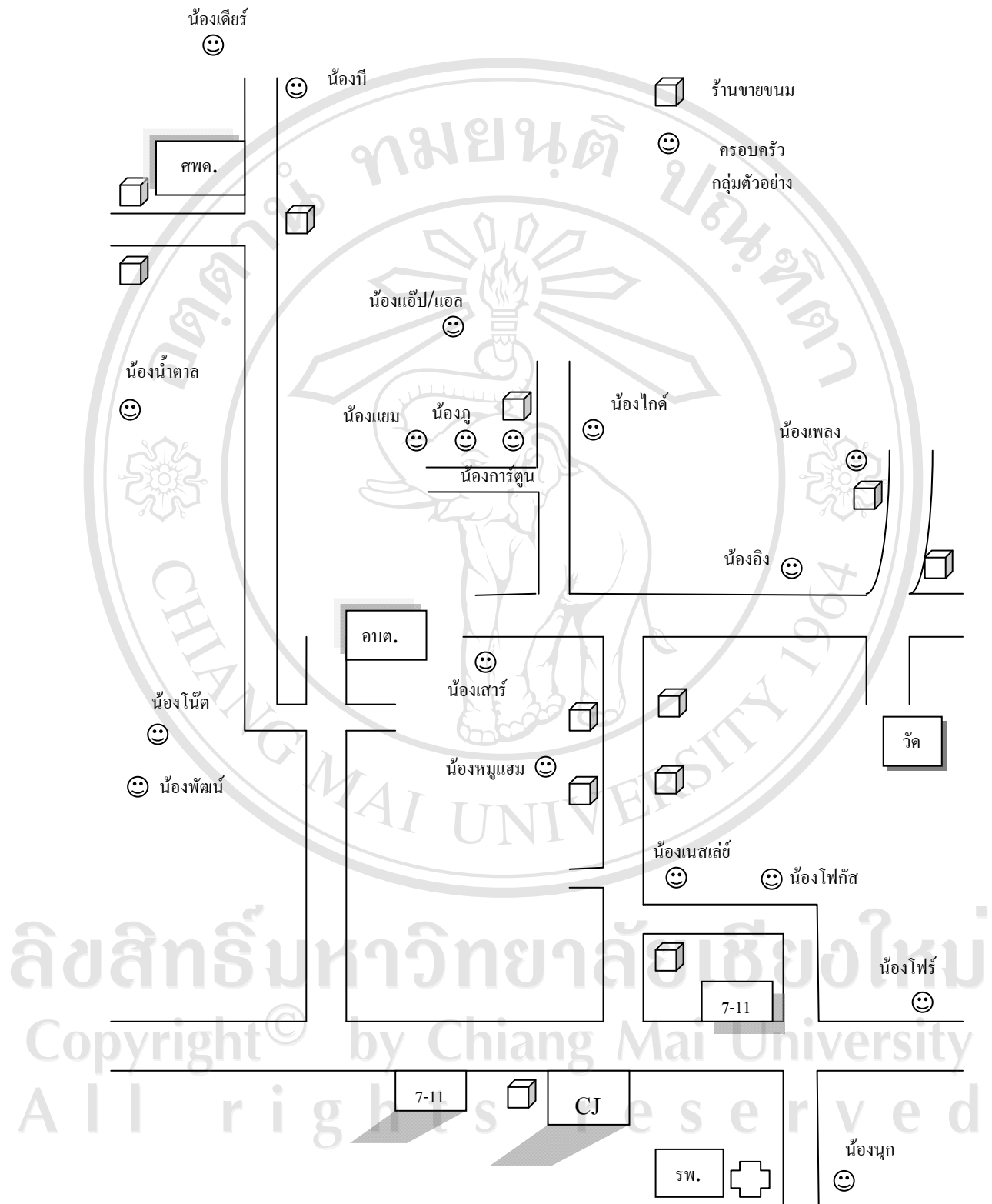
การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคนมและอาหารหวานในประชากรกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลหนองหญ้าไซ อำเภอนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี เขตพื้นที่ภาคกลาง อาชีพส่วนใหญ่ได้แก่ เกษตรกรรม แต่จากสภาวะเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้บางครอบครัวมีการอพยพย้ายถิ่นของพ่อหรือแม่เข้ามาทำงานในเมืองมากขึ้น เมื่อผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อทำการเก็บข้อมูล ครอบครัวที่ทำการศึกษาทั้งหมด 19 ครอบครัว พบว่า ครอบครัวนั้นมีหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นขนาดครอบครัว สมาชิกในครอบครัว ผู้เลี้ยงดูเด็ก ความเชื่อ ค่านิยมที่แตกต่างกันไป โดยผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างของครอบครัวออกเป็น 5 รูปแบบดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 กลุ่มตัวอย่างแบ่งตามขนาดของครอบครัวเป็น 5 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

รูปแบบของครอบครัว	ชื่อเด็ก	อายุเด็ก	ผู้เลี้ยงดูเด็ก+ อายุ	เด็กพิการ/ ไม่ผู้
ครอบครัวเดี่ยวที่ ประกอบด้วย พ่อแม่ และลูก	น้องหมูแฮม	1 ปี 11 เดือน	แม่โบ อายุ 22 ปี	ไม่ผู้
	น้องโฟร์	2 ปี 6 เดือน	แม่นก อายุ 30 ปี	ผู้
	น้องเฟิน	9 เดือน	แม่ฝน อายุ 25 ปี	ไม่ผู้
ครอบครัวเดี่ยวที่ ประกอบด้วยพ่อ/แม่ เลี้ยง หรือฝ่ายใดฝ่าย หนึ่งทำงานต่างถิ่น	น้องพัฒน์	2 ปี 6 เดือน	แม่เจียบ อายุ 35 ปี	ไม่ผู้
	น้องโฟกัส	1 ปี 1 เดือน	แม่หน้อย อายุ 25 ปี	ไม่ผู้
	น้องเนสเลย์	2 ปี	แม่เล็ก อายุ 40 ปี	ไม่ผู้
ครอบครัวขยายที่ ประกอบด้วยพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย	น้องน้ำตาล	2 ปี	แม่ดาว อายุ 35 ปี + ย่าอายุ 60กว่าปี	ไม่ผู้
	น้องเดียร์	3 ปี	แม่ดา อายุ 35 ปี	ไม่ผู้
	น้องกุ	1 ปี	แม่สุ อายุ 29 ปี	ผู้
	น้องอิง	2 ปี 4 เดือน	แม่กนกวรรณ อายุ 23 ปี	เริ่มผู้ เล็กน้อย

ตารางที่ 6 (ต่อ)

รูปแบบของครอบครัว	ชื่อเด็ก	อายุเด็ก	ผู้เลี้ยงดูเด็ก+ อายุ	เด็กฟันผุ/ ไม่ผุ
	น้องไค้	1 ปี 5 เดือน	แม่วัย 23 ปี	ผุ
	น้องการ์ตูน	1 ปี 3 เดือน	แม่เกิด อายุ 25 ปี+ยาย	ไม่ผุ
	น้องไน้	2 ปี 6 เดือน	ย่าเฒ่า	ผุ
ครอบครัวขยายที่มีพ่อ หรือแม่ที่อยู่ร่วมกับ ปู่ย่า ตายาย	น้องแยม	2 ปี	ยายสว อายุ 49 ปี	ไม่ผุ
	น้องเสาร์	1 ปี 6 เดือน	ยายนิ	ไม่ผุ
	น้องนุก	2 ปี	แม่หน้อย อายุ 35 ปี	ไม่ผุ
ครอบครัวขยายที่มี เพียงปู่ย่า ตายาย	น้องแอ๊ป + น้องแอล	2 ปี	ยายจุ่น อายุ 42 ปี	ไม่ผุ
	น้องเพลง	1 ปี 6 เดือน	ตายาย	ไม่ผุ
	น้องปี	3 ปี	ตาเอ็ด (ยายเป็น น้องสาวของยาย แท้ๆ ของน้อง ปี)	เริ่มผุ เล็กน้อย

ภาพ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งของกรอบครัวกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 7 ระดับการศึกษาและอาชีพของแม่

ระดับ การศึกษา	ลักษณะอาชีพ					
	ทำงานในพื้นที่ (คน)				ทำงาน ต่างจังหวัด (คน)	
	รับจ้าง	เกษตรกรรม	ลูกจ้าง ประจำ	ค้าขาย	แม่บ้าน	ลูกจ้าง
ไม่ได้เรียน						
ประถมศึกษา	2	1		1		
มัธยมศึกษา		2		1	2	5
อาชีวฯ/ปวช.				1		
ปริญญาตรี			4			

ตารางที่ 8 ระดับการศึกษาและอาชีพของปู่ตาชายที่เป็นผู้เลี้ยงดูหลัก

ระดับการศึกษา	ลักษณะอาชีพ	
	แม่บ้าน (คน)	เกษตรกรรม+รับ จ้าง (คน)
ไม่ได้เรียน	2	
ประถมศึกษา	5	1

ตารางที่ 9 รายได้ของครอบครัว / ปี

รายได้ของครอบครัว / ปี (บาท)	จำนวนครอบครัว
< 100,000	7
100,000–150,000	3
150,001 – 200,000	3
200,001 – 250,000	3
>250,000	3

เนื่องจากมิติของครอบครัวกับพฤติกรรมการบริโภคนมและอาหารหวานมีความเกี่ยวข้องเป็นพลวัต แตกต่างหลากหลายในแต่ละครอบครัวขึ้นอยู่กับโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว ขนาดและสมาชิกของครอบครัว บริบทของครอบครัว ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ตามกลุ่มของครอบครัว จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ดูแลหลักรายบุคคล ดังต่อไปนี้

1. ครอบครัวเดี่ยว

จากการเก็บข้อมูลพบว่าครอบครัวเดี่ยวแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ ครอบครัวที่พ่อแม่และลูกอยู่ด้วยกัน และครอบครัวที่แม่และลูกอยู่ด้วยกันส่วนพ่อไปทำงานต่างถิ่น ครอบครัวทั้งสองกลุ่มนี้จะมี “แม่” เป็นผู้ดูแลหลัก แม่ในกลุ่มครอบครัวนี้ส่วนใหญ่เป็นแม่ที่อยู่ในช่วงอายุ 20-35 ปี ได้รับการศึกษาตามกรอบของกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับสื่อข่าวสารและเทคโนโลยีสมัยปัจจุบัน อีกทั้งการรับคำแนะนำต่างๆจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตามโครงการต่างๆของโรงพยาบาล

1.1 ครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยพ่อแม่และลูก ผู้ดูแลหลักในครอบครัวกลุ่มนี้ได้แก่ แม่ จากการสัมภาษณ์พบว่าเงื่อนไขชีวิตของแม่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคนมและอาหารหวาน อาทิ อาชีพของแม่ ซึ่งในกลุ่มนี้จะมีทั้งที่แม่ต้องออกไปทำงานในตอนกลางวันและกลุ่มที่แม่เป็นแม่บ้าน

กลุ่มที่แม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านจะมีญาติคอยดูแลให้ในขณะที่แม่ไปทำงาน ดังนั้นจะเห็นว่าแม่เป็นครอบครัวเดี่ยวแต่จะมีญาติที่มีส่วนในการเลี้ยงดูเด็กด้วยเช่นกัน

แม่โบ อายุ 22 ปี (น้องหนูแฮมอายุ 1 ปี 11 เดือน) “ปกติจะอยู่กับลูกตลอด แต่ถ้ามาทำงานก็จะมีป้าคอยมาดูแล สนทนากับป้าคนนี้ ถ้าไม่มีลูกเลี้ยงให้ฟรี” แม่โบเล่าว่าบ้านป้าจะอยู่อีก

ตำบลหนึ่ง ป้าจะเดินทางมา แต่เช้าคุณเลออุให้ทั้งวันแต่ตอนเที่ยงตนเองจะกลับมาให้นมลูกและกลับไปทำงานต่อ ตอนเย็นก็จะมารับช่วงต่อจากป้า” ผู้วิจัยถามแม่โบว่าทำไมถึงย้ายออกมาจากบ้านคุณตาและคุณป้า แม่โบให้คำตอบว่า ย้ายออกมาเป็นครอบครัวของตัวเองตามสามี และที่อยู่ปัจจุบันเป็นบ้านพักข้าราชการของสำนักงานเทศบาลซึ่งเป็นที่ทำงานของสามี

แม่นก อายุ 30 ปี (น้องโฟร์อายุ 2 ปี 6 เดือน) ทำงานที่ห้องชันสูตรของโรงพยาบาล เล่าว่า “เพิ่งเอาน้องโฟร์ไปโรงเรียนได้เดือนเดียว ก่อนหน้านี้จ้างคุณอาเลี้ยง ตอนเช้าจะขับรถไปฝากที่บ้านอา ตอนเย็นจะไปรับกลับบ้านซึ่งบ้านอาจะอยู่ห่างไปเพียง 5-10 นาที บริเวณใกล้บ้านอา นั้นจะมีบ้านยายของน้องโฟร์อยู่”

กลุ่มที่แม่มีอาชีพเป็นแม่บ้านนั้นจะอยู่ที่บ้านตลอด แม่ฝน อายุ 25 ปี (น้องเฟินอายุ 9 เดือน) “มีเวลาเพราะอยู่กับบ้าน เลยได้อยู่กับลูกตลอด 24 ชั่วโมง” อาจเพราะแม่ฝนย้ายตามสามีมาอยู่ที่หนองหญ้าไซ แต่ตนเองไม่ได้เป็นคนจังหวัดสุพรรณบุรีจึงไม่ได้มีญาติมาช่วยเหลือ แต่หากมีธุระจำเป็นก็ต้องไปฝากทางญาติสามีเหมือนกันแต่น้อยมากเพราะแม่ฝนบอกว่าจะไม่ค่อยไปไหน ผู้วิจัยพบว่าถึงแม้ว่าจะอาศัยอยู่เป็นครอบครัวเดียวที่มี พ่อแม่และลูกอยู่ด้วยกันแต่ก็ยังคงมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมากระหว่างญาติที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงมาช่วยเหลือดูในขณะที่แม่ไม่ว่างหรือต้องไปทำงาน ไม่ได้เป็นในลักษณะผูกขาดการเลี้ยงดูที่แม่เพียงลำพัง และถึงแม้ว่าจะมีการฝากเลี้ยงแต่ในทัศนคติต่อการเลี้ยงดูของแม่นั้นการเลี้ยงดูด้วยตัวเองก็ยังดีที่สุดที่สุด แม่โบ อายุ 22 ปี “เลี้ยงลูกเองดีที่สุดเพราะไม่มีใครที่เลี้ยงได้ดีเท่าเรา”

พฤติกรรมการบริโภคนม ในครอบครัวกลุ่มนี้ผู้ที่มีอิทธิพลมากที่สุดก็คือ แม่ แม่จะใช้เวลาทั้งหมดเท่าที่มีเพื่อดูแลลูกของตนเองให้ดีที่สุด

- นมแม่ การบริโภคนมแม่ในครอบครัวเดี่ยวนั้นเด็กได้รับนมแม่เหมือนกันทุกครอบครัวแต่จะแตกต่างกันในเรื่องระยะเวลาของการกินนมแม่ซึ่งขึ้นอยู่กับอาชีพของแม่ หากแม่ประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างสามารถลาออกได้เพียง 1 เดือน ลูกก็จะกินนมแม่ได้เพียงไม่นานเริ่มมีการให้นมขวดเสริม เป็นการกินนมแม่และนมผงสำเร็จรูปร่วมกัน แต่จะแตกต่างกับแม่ที่มีอาชีพแม่บ้าน มีเวลาอยู่กับลูกตลอด ลูกจะสามารถกินนมแม่ได้ครบ 6 เดือน และโอกาสที่จะกินนมขวดน้อยลง

กลุ่มที่แม่ต้องทำงานนอกบ้าน ถ้าหากที่ทำงานอยู่ใกล้บ้านก็จะสามารถกลับไปให้นมบุตรได้ ส่วนระยะเวลาการลางานขึ้นอยู่กับตำแหน่งงานของแม่ในการกำหนดวันลาตลอด

แม่โบ อายุ 22 ปี (น้องหนูแฮมอายุ 1 ปี 11 เดือน) เล่าว่า “บ้านและที่ทำงานอยู่ใกล้กันเพียง 5 นาที จึงสามารถกลับไปให้นมลูกที่บ้านได้ทุกวันในตอนกลางวัน”

แม่นก อายุ 30 ปี (น้องโฟร์อายุ 2 ปี 6 เดือน) เล่าว่า “ให้กินนมแม่ได้แค่ 1 เดือนเท่านั้น เพราะนางานได้เพียง 1 เดือน ต้องมาทำงานแล้ว หลังจากนั้นก็เปลี่ยนมาเป็นนมชงใส่ขวด”

กลุ่มที่แม่มีอาชีพเป็นแม่บ้าน มีเวลาอยู่กับลูกตลอดหากไม่มีปัญหาเรื่องน้ำนมไม่ไหล ก็จะให้กินนมแม่ตลอด ดังเช่นกรณีของน้องเฟินลูกของแม่ฝน อายุ 25 ปี จะไม่ให้ลูกกินนมขวดเลย เนื่องจากประสบการณ์ที่เลี้ยงลูกคนแรกที่ติดขวดนมมาก เลิกยากและยังมีเรื่องของเศรษฐกิจ หากไม่กินนมผงสำเร็จรูปก็จะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายของครอบครัวได้อีกด้วย

สำหรับเรื่องสุขภาพของแม่ในครอบครัวกลุ่มนี้แม่สามารถให้นมบุตรได้ น้ำนมไหลปกติ

- นมขวด พฤติกรรมการบริโภคนมขวดในแต่ละครอบครัวนั้นจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขชีวิตของผู้ดูแลหลัก ได้แก่ อาชีพของแม่ สุขภาพของเด็ก การเลี้ยงดูเด็ก การยอมรับนมขวดของเด็กแต่ละคนก็แตกต่างกัน

อาชีพของแม่ ดังที่กล่าวไปในข้างต้นว่าถ้าหากแม่ที่มีเวลาทำงานได้จำกัด การใช้นมขวดมาทดแทนนมแม่นั้นก็มีมากขึ้นไปด้วย

สุขภาพของเด็ก เป็นเหตุผลส่วนใหญ่ในการตัดสินใจเลือกซื้อนมผงสำเร็จรูปยี่ห้อใด แม่นก อายุ 30 ปี เล่าว่า “น้องโฟร์กินเก่งมาก ตอนแรกกินนมยี่ห้อคูเม็กซ์ รสจืด กินดี ถ่ายดี ก็ให้กินมาตลอดแต่ตอนนี้เปลี่ยนเป็นกินนมกล่องที่ไม่ต้องชงเองเพราะสะดวกดี แต่ยังคงเทใส่ขวดเหมือนเดิม”

การเลี้ยงดูของผู้ดูแลหลัก หากมีการเลี้ยงแบบตามใจก็จะพบว่าไม่สามารถควบคุมปริมาณและความถี่ของการบริโภคนมขวดได้ เช่น น้องโฟร์กินนมมากถึงวันละ 6 ขวด

คุณแม่นก เล่าว่า “บางครั้งกินเยอะจนปวดท้อง เวลาร้องไห้โยเยหิวนม ก็จะให้กินนมตลอด เพราะสงสารเค้าต้องให้กิน ตอนนี้มีอดิศักดิ์ก่อนนอนให้กิน 3 ขวด” นอกจากนมชงแล้วน้องโฟร์ยังกินนมเปรี้ยวเพราะถ่ายยาก แม่นกจึงให้กินทั้งนมเปรี้ยวและโยเกิร์ต

นอกจากนี้ตัวของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันไปในเรื่องการยอมรับนมขวดที่จะมาทดแทนนมแม่ แม่โบ อายุ 22 ปี (น้องหมูแฮมอายุ 1 ปี 11 เดือน) เล่าว่า น้องหมูแฮมไม่ยอมกินนมชงจากขวดเลยแม้ว่าจะได้ลองพยายามแล้วแต่ในทางตรงข้ามกับแม่นก อายุ 30 ปี บอกว่าน้องโฟร์นั้นให้นมอะไรก็กินได้หมด ตอนแรกที่ชงใส่ขวดให้ก็กินเก่ง ไม่มีปัญหา

ทัศนคติเกี่ยวกับการเลิกขวดนม ในทัศนคติของผู้ดูแลหลัก บางครั้งขวดนมไม่ได้เป็นเพียงภาชนะที่ใส่นมเท่านั้นหากแต่เป็นเรื่องทางสังคมของเด็กด้วยเช่นกัน แม่นกนั้นมีความตั้งใจจะให้ลูกเลิกนมขวดแต่เนื่องด้วยความสงสารลูก กลัวจะไม่ได้กินเหมือนเพื่อนๆ ที่โรงเรียน “หนูก็จะเริ่มพยายามอยู่แล้วจะก่อนหน้าที่จะมาคุยกะหมอ คิดว่าน่าจะทำได้นะละ ตอนแรกคิดว่าถ้าเค้าไป

โรงเรียนคงเลิกได้เองแต่ปรากฏว่า เพื่อนๆที่โรงเรียนก็เอาขบวนไปโรงเรียนอีก เราก็เลยต้องเตรียมใส่กระเป๋าให้เค้าไปด้วยพร้อมนมอีก 2 กล่องเสร็จสรรพเลย กลัวฟันผุเหมือนกันค่ะ”

- นมกล่อง ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่าครอบครัวในกลุ่มนี้มีการฝึกให้ลูกกินนมกล่องที่แตกต่างกันแม้ว่าอายุของเด็กจะสามารถกินนมจากกล่องได้แล้วเช่น ครอบครัวของน้องโพร์อายุ 2 ปีครึ่งยังให้นมกล่องเหลวในขวดนม ในขณะที่ครอบครัวของน้องหนูแฮมอายุ 1 ปี 11 เดือน มีการฝึกให้เด็กกินนมจากกล่องบ้างแล้วเด็กสามารถกินได้ แต่อาจจะต้องเปลี่ยนยี่ห้อไปเรื่อย เพราะแม่โบให้เหตุผลว่าน้องไม่ชอบกินซ้ำๆ นอกจากนี้ยังมีการกินนมเปรี้ยว โดยแม่ไม่ทราบว่ามีระดับน้ำตาลในนมเปรี้ยวมากกว่านมปกติหรือไม่ แต่คิดว่าเป็นรสผลไม้

ดังนั้นการเลือกกินนมแม่หรือกินนมขวดในกลุ่มครอบครัวนี้จึงแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับการประกอบอาชีพของแม่ วิธีการเลี้ยงดู การปรับตัวในการกินนมของเด็ก สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว และประสบการณ์จากการเลี้ยงดู

- การทำความสะอาดช่องปาก มีความแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว แม้ว่าในกลุ่มครอบครัวนี้จะมีสิ่งแฉะลือมใกล้เคียงกัน ได้รับข้อมูลการดูแลสุขภาพช่องปากเหมือนกันแต่การปฏิบัติแตกต่างกัน

กลุ่มที่แม่ได้รับข้อมูลข่าวสารและปฏิบัติตามคำแนะนำ เนื่องจากพาลูกมาฉีดวัคซีนที่โรงพยาบาลอยู่แล้วจึงได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

แม่โบ (น้องหนูแฮมอายุ 1 ปี 11 เดือน) เล่าว่า “ทางโรงพยาบาลแนะนำให้ทำความสะอาด เราก็เช็ดและนวดเหงือกให้ตลอดค่ะ ใช้ผ้าชุบน้ำอุ่นเช็ดคราบนมที่ติดอยู่ ทำมาตั้งแต่อายุ 3 เดือน แล้วคุณยายบอกว่าถ้าเรานวดเหงือกฟันจะขึ้นสวย” ผู้วิจัยสนใจเรื่องการแปรงฟันของน้องหนูแฮม ที่มีการฝึกการเช็ดฟันและนวดเหงือกมาตั้งแต่ต้นว่าในปัจจุบันมีการแปรงฟันง่ายหรือยาก แม่โบตอบทันทีว่า “ชอบแปรงฟัน ไม่มีปัญหาเลย แปรงตอนอาบน้ำ เราจะแปรงให้ก่อนแล้วเค้าจะเอาแปรงไปเล่นด้วย” ผู้วิจัยสัมภาษณ์ ต่อว่า “ใช้ยาสีฟันมั้ยคะ” แม่โบตอบว่าทำตามที่ได้รับคำแนะนำมา “ใช้จะ เท่าเม็ดถั่วเขียว”

กลุ่มที่แม่ได้รับข้อมูลข่าวสารแต่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้นั้นเนื่องจากเงื่อนไขชีวิตของแม่ เช่น แม่ยกปล่อยให้ลูกหลับคาขวดนม ไม่ได้กินน้ำตาม สำหรับเหตุผลแม่ก (น้องโพร์อายุ 2 ปี 6 เดือน) เล่าว่า “ไม่ได้ทำอะไรเลยคะหมอ ไม่ได้กินน้ำตามด้วยหลับไปเลย ถามว่ารู้หรือไม่ว่าต้องทำ รึนะคะว่าต้องทำ แต่บางครั้งน้องไม่ยอมเลย เอาอะไรเข้าปากเค้าไม่ได้เลยคะ เค้าจะสำยหน้าหนีตลอด ขนาดตอนหลับไปแล้วนะคะ เป็นเด็กที่รู้สึกตัวง่ายมากตอนหลับ แล้วบางทีก็เพราะพ่อเค้าแน่นแหละที่เป็นคนบอกว่าไม่ต้องไปทำอะไรเค้าตอนหลับเพราะไม่อยากให้เค้าตื่นมาอแง ปลอ่ยให้เค้าหลับ บางครั้งเราจะชอบแอบตัดเล็บ และขี้นูกหรือทำอะไรๆให้เค้าตอนหลับ หรือบาง

ที่ก็บอกเราว่าให้รีบๆ ให้นมลูก จะได้รับนอน แบบนี้เยอะเลยล่ะ ก็บอกแฟนตลอดคนละว่าให้เลิกขวดนมได้แล้วเพราะลูกฟันผุแล้วนะ แฟนก็จะบอกกลับมาว่า “ไม่เป็นไรหรอกถ้าจะสบ้างเค้ายังเด็กอยู่” ผู้วิจัยจึงถามไปถึงที่โรงเรียนว่าคุณครูมีการให้เด็กแปรงฟันตอนกลางวันหรือไม่ แม่บอกเล่าว่า “ไม่มีค่ะ คุณครูบอกว่ายังไม่จำเป็น รอให้อายุ 3 ขวบก่อนถึงจะเริ่มแปรง เพราะตอนแรกนกก็กลัวว่าจะเอาแปรงไปให้ลูกเหมือนกัน ตอนนี้อยู่แปรงเฉพาะตอนเช้าเป็นส่วนใหญ่ค่ะ ตอนก่อนนอนไม่ได้แปรง เค้าไม่ยอมแปรง คือมากกับเรื่องแปรงฟัน หรือแม้แต่จะเอาอะไรเข้าปากไม่ได้เลย แต่ตอนนี้ยอมมากกว่าเมื่อก่อนแล้วนะค่ะ เวลาเรามาแปรงฟันก็เริ่มมาจับแปรงด้วยแล้วเริ่มเลียนแบบ”

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมกรรมการทำความสะอาดช่องปากเด็กในครอบครัวเดียวที่มีพ่อแม่และลูกอยู่ด้วยกันนั้นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย อิทธิพลจากสามีมีผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรม หรือแม้กระทั่งการฝึกให้เด็กกวาดเหงือกหรือเช็ดคราบนม จะทำให้เด็กรู้สึกคุ้นเคยและมีการปรับตัวที่จะเริ่มแปรงฟันได้ดีกว่าเด็กที่ไม่เคยมีอะไรเข้าปากเลย

พฤติกรรมการบริโภคอาหารหวาน

- อาหารเสริม ครอบครัวในกลุ่มนี้พบว่ามีการเลือกอาหารเสริมขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละครอบครัว บางครอบครัวให้เด็กกินอาหารเสริมประเภทกระป๋องได้แก่ ซีรีแล็คในช่วงที่เริ่มเปลี่ยนจากนมมาเป็นอาหารเพราะคิดว่าเป็นมีสารอาหารและส่วนประกอบคล้ายนม ส่วนบางครอบครัวที่มีฐานะยากจนก็จะไม่ให้ลูกกินอาหารเสริมประเภทนี้เนื่องจากมีราคาสูง จึงให้กินแต่ข้าวบดหรือโจ๊กเลย

- อาหารหลัก การรับประทานอาหารหลักในแต่ละครอบครัวมีความแตกต่างกัน มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงไปกับการบริโภคนม และญาติที่มาเลี้ยงดูให้ในตอนที่ไม่แม่ไปทำงานก็มีอิทธิพลในการเลือกการบริโภคด้วยเช่นกัน

แม่โบ อายุ 22 ปี (น้องหมูแฮมอายุ 1 ปี 11 เดือน) เล่าว่า “กินครบ 3 มื้อนะค่ะ แต่มืากลางวันจะกินน้อย เพราะเราไม่ได้นั่งกินกับเค้า แล้วก็กินนมแม่เยอะด้วยตอนกลางวันจะกลับไปให้นมลูก แต่ถ้าตอนอยู่ด้วยกันจะไม่ให้กินนมก่อนกินข้าวก็จะกินข้าวได้เยอะ”

แม่นก อายุ 30 ปี (น้องโฟร์อายุ 2 ปี 6 เดือน) “ถ้าเมื่อก่อนอยู่กะอาเค้า อาจจะเป็นคนอนาถนะค่ะ จะทำข้าวบด ไข่บด ไข่ต้ม ดับบดให้กินเลย แต่ตอนนี้กินได้หมด ไม่ว่าจะเป็นข้าว ผลไม้ อะไรก็กินได้ แต่ไม่ได้กินข้าวเช้า รู้ว่าข้าวเช้าสำคัญนะค่ะ แต่น้องไม่หิวเพราะกินนมเยอะ จะไปหิวอีกทีก็ตอนสายๆ ประมาณ 10 โมง ที่โรงเรียนเพื่อนจะกินข้าวกันตอน 11 โมง แต่น้องโฟร์จะได้อีกก่อนเลย เพราะพอคิดว่าคุณครูที่โรงเรียนเป็นคุณน้าแท้ๆของน้อง ก็เรียกได้น้องจะได้รับการดูแลเป็นพิเศษกว่าคนอื่นๆหน่อย กินเก่งมากเลยค่ะหมอ สมัยก่อนเริ่มต้นให้กินโจ๊กก็กินหมดเร็วเลย ไม่มีปัญหาเรื่องกินเลย”

นอกจากนี้ปัจจัยเรื่องอายุและการขึ้นของฟันเด็กก็มีส่วนสำคัญในการเลือกอาหารหลัก แม่ฝน อายุ 25 ปี น้องเฟินอายุ 9 เดือน “ฟันหน้าเคี้ยวเพ่งทยอยขึ้น มือเข้ากับมือเย็นจะเป็นข้าวบดหรือโจ๊ก สำหรับมือกลางวันจะเป็นผลไม้ เช่น แก้วหรือแอปเปิ้ล”

- ขนมห่วงส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นครอบครัวเดี่ยวที่แท้จริงเพราะถึงแม้จะมีการแยกครอบครัวออกจากครอบครัวปู่ย่าตายายแต่ก็ยังคงไปมาหาสู่ และฝากบุตรหลานเอาไว้ในขณะที่พ่อแม่ไปทำงาน ส่วนใหญ่การบริโภคอาหารระหว่างมือในตอนกลางวันนั้นญาติที่มาช่วยเลี้ยงดูจึงมีส่วนร่วมในหยิบยื่นขนมให้แก่เด็ก เพราะมุมมองของขนมห่วงที่เห็นมากกว่าอาหารหวาน แต่เป็นรางวัลหรือสิ่งที่ทำให้เด็กมีความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าทัศนคติของการบริโภคขนมนั้นปู่ย่าตายายมองว่าขนมกับเด็กเป็นของคู่กันและไม่เห็นความสำคัญของการเก็บรักษาฟันน้ำนม เมื่อเวลาพ่อแม่มาฝากลูกไว้ ปู่ย่าตายายจะปล่อยให้กินทุกอย่างได้ตามใจชอบ เพราะมีโอกาสเจอหลานน้อย

แม่นก อายุ 30 ปี (น้องโพร้อยอายุ 2 ปี 6 เดือน) “หากอาไม่ว่างต้องเอน้องไปฝากไว้ที่บ้านยาย ยายจะตามใจมาก หยิบของในตู้เย็นกินได้หมด เป็นหลานคนแรกที่บ้าน และปู่กับย่าก็เสียแล้ว ถ้าน้องโพร้อยหิวขนมเมื่อไหร่ก็จะขนมป้อนให้ทันที”

ส่วนที่แม่เลี้ยงลูกอยู่ตลอดเวลา แม่ฝน อายุ 25 ปี (น้องเฟินอายุ 9 เดือน) จะไม่ได้พาลูกไปบ้านญาติของสามีแต่น้องเฟินจะได้กินขนมบ้างตามพี่ชายชื่อน้องฟิล์ม แม่ฝนบอกว่าถึงจะกินก็กินในปริมาณที่น้อยเพราะยังกลัวไม่ได้

ประเภทของขนม แม่ในแต่ละครอบครัวจะเลือกซื้อขนมประเภทใดให้บริโภคนั้นขึ้นกับการเลี้ยงดู หากมีการเลี้ยงดูที่ค่อนข้างตามใจลูก ถึงแม้จะมีความรู้ว่าเป็นประเภทของขนมอะไรที่มีความเสี่ยงต่อการผุสุงแต่ก็ยังเลือกซื้อให้ลูกหากลูกบ่นว่าอยากกิน

แม่นก อายุ 30 ปี (น้องโพร้อยอายุ 2 ปี 6 เดือน) “ก็จะกินบ้าง เวลาแวะไปที่ร้านค้า เคี้ยวอยากกินก็จะซื้อให้กินเลย ยิ่งตอนที่เซเวนมาเปิดก็มีขนมหลากหลายให้เลือกมากขึ้น เวลาไปหยิบขนมน้องก็จะหยิบช็อกโกแลตหรือคุกกี้” ขณะที่ฟังคำตอบของคุณแม่ไปพลางก็คิดถึงช็อกโกแลตหรือคุกกี้ที่เป็นช็อกโกแลตล้วนใส่ฟรอสต์ติ้งมีหลายขนาด วางขายอยู่ที่เซเวนอีเลฟเว่น

สำหรับแม่ที่มีการเลี้ยงดูตามคำแนะนำหรือข้อมูลที่ตนรับรู้มาและได้ปฏิบัติก็จะพยายามหลีกเลี่ยงอาหารในกลุ่มเสี่ยงมาก เช่น ลูกอมหรือช็อกโกแลต

แม่โบ อายุ 22 ปี (น้องหมูแฮมอายุ 1 ปี 11 เดือน) เล่าว่า “ไม่ค่อยให้กินลูกอมหรือช็อกโกแลตมากเพราะกลัวฟันผุและตัวน้องเองก็ไม่ค่อยชอบกิน น้องจะชอบกินปีโป้และเลย์ แต่ก็ไม่ได้กินมาก จะมีการคัดขนมที่ลูกหยิบมา ไม่ได้ให้หมดทุกอย่าง”

แหล่งซื้อขนม ร้านค้าสะดวกซื้อที่มีมากขึ้นตามวิถีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน เช่น เมื่อก่อนมีเพียงร้านขายขนมในตลาด แต่เมื่อช่วง 2 ปีที่ผ่านมา มีร้านค้าสะดวกซื้อคิดแอร์เกิดขึ้น ได้แก่ ร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่นและร้านซีเจเอ็กซ์เพรสขึ้นมาในตำบล ซึ่งอยู่ห่างกันไม่มาก ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของทางเลือกในการซื้อของบริโภค

แม่นก อายุ 30 ปี (น้องโฟร์อายุ 2 ปี 6 เดือน) “เซเว่นเพิ่งเริ่มเปิดได้เมื่อเดือนมีนาคมที่ผ่านมาเนี่ยเองคะ หลังจากมีเซเว่นก็มีแหล่งซื้อขนมเพิ่ม”

แม่โบ อายุ 22 ปี (น้องหมูแฮมอายุ 1 ปี 11 เดือน) บอกว่าส่วนใหญ่จะไปซื้อของอุปโภคบริโภคที่โลตัสสามชุกหรือถ้าในอำเภอหนองหญ้าไซก็จะซื้อที่ร้านซีเจ ส่วนการได้รับสื่อทางโทรทัศน์ที่มีอิทธิพลต่อการซื้อขนมของเด็กในครอบครัวกลุ่มนี้พบว่าไม่แตกต่างกัน เพราะเด็กยังให้ความสนใจกับการเลือกซื้อขนมที่มีอยู่ในร้านค้านั้นๆ มากกว่าการดูมาจากโฆษณา

ทัศนคติของแม่ต่อขนม บางครอบครัวแม่มองว่าขนมเป็นมากกว่าขนมคบเคี้ยวแต่เป็นสัญลักษณ์ที่ทำให้เด็กมีความสุขหรือเป็นรางวัลให้แก่เด็ก แม่นกอายุ 30 ปีบอกว่า “ขนมอยู่กับเด็กติดกันไม่ขาดแน่ะหมีอ ไปไหนมาไหนก็ต้องซื้อ บางทีเค้าไม่ได้ถาม เรายกเค้าก่อนเลยว่า จะเอาขนมหรือเปล่าลูก บางครั้งที่เค้าอารมณ์ไม่ดี ก็จะเอาขนมนี้แหละมาเป็นตัวล่อความสนใจของเค้าไปได้ชั่วคราว แต่เราก็ไม่ได้ให้กินจริงๆ ทุกครั้งหรอกนะคะ”

ทัศนคติของแม่ต่อการเกิดฟันผุและความสำคัญของฟันน้ำนม แต่ละครอบครัวมีทัศนคติต่อความสำคัญของฟันน้ำนมรวมทั้งการบริโภคขนมและอาหารหวานทำให้เกิดฟันผุ ดังนี้

แม่โบ อายุ 22 ปี (น้องหมูแฮมอายุ 1 ปี 11 เดือน) “เกิดจากลูกอมเป็นสาเหตุหลัก แล้วก็ขวดนมทำให้ผุได้เหมือนกัน ไม่ค่อยอยากให้กินขวด คุณตาเคยบอกว่าถ้ากินขวดนมจะทำให้ปากเว็ด”

แม่ฝน อายุ 25 ปี (น้องเฟินอายุ 9 เดือน) “ฟันน้ำนมสำคัญคะ ช่วยให้ลูกได้เคี้ยว เราเองก็ไม่ต้องบดอาหารละเอียดมาก”

แม่นก อายุ 30 ปี (น้องโฟร์อายุ 2 ปี 6 เดือน) “บอกตรงๆเลยได้มัยคะว่า ไม่คิดว่าสำคัญ เพราะว่าเคี้ยวฟันแท้ก็ขึ้นมาเอง ไม่ต้องอุดก็ได้คะ” ดังนั้นทัศนคติของแม่ที่มีต่อฟันน้ำนมมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมที่แสดงออกเรื่องการดูแลเรื่องการบริโภคขนมและอาหารหวานในแต่ละครอบครัวด้วย

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับโรงพยาบาล ในครอบครัวเดียวกันกลุ่มนี้ที่มีแม่เป็นผู้ดูแลหลัก แม่มักจะเป็นคนพาลูกไปฉีดวัคซีนและได้รับสมุดคู่มือแม่ตอนฝากครรภ์ มีเพียงครอบครัวของแม่ฝนเท่านั้นที่ฝากครรภ์ที่อื่น แต่ยังได้รับวัคซีนที่โรงพยาบาลและมีการให้คำแนะนำเรื่องการ

ดูแลสุขภาพช่องปาก ส่วนเงื่อนไขชีวิตของแม่โบและแม่ณทำงานอยู่ในโรงพยาบาลจึงมีการ
โอกาสเข้าถึงข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ได้ง่าย

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับศูนย์เด็กเล็ก ในครอบครัวเดียว เมื่อเด็กเริ่มโตขึ้นการนำ
บุตรหลานไปฝากเลี้ยงที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือ โรงเรียนอนุบาลนั้นเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของพ่อแม่
ที่ประกอบอาชีพทำงานนอกบ้าน โดยมีความเชื่อว่าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะฝึกพัฒนาการให้เด็กได้ดีขึ้น

แม่โบ อายุ 22 ปี (น้องหมูแฮมอายุ 1 ปี 11 เดือน) เล่าว่า “มีพี่ๆที่ทำงานหลายคนบอกว่าถ้า
ไปเข้าศูนย์แล้วจะทำให้น้องพูดเก่งขึ้น ตอนนั้นเรียกคำว่าพ่อได้อย่างเดียว ถ้าจะสนิทกันพ่อเค้าจะไม่
คุย เล่นกับพ่อกัน”

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับเพื่อนบ้าน ส่วนใหญ่ครอบครัวเดียวในปัจจุบันมี
ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านน้อยลงถ้าเปรียบเทียบกับเมื่อก่อน เนื่องจากพ่อและแม่ต้องทำงานนอก
บ้าน กลับมาถึงบ้านอีกทีตอนเย็นจึงไม่มีเวลาเท่าที่ควร ดังนั้นการพูดคุยเรื่องการดูแลลูกนั้นส่วน
ใหญ่จะกลายเป็นของคนทำงานอยู่ด้วยกันมากกว่า

1.2 ครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยพ่อ/แม่เลี้ยง หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำงานต่างถิ่น
ส่วนใหญ่ผู้เลี้ยงดูเด็กในกลุ่มนี้ ได้แก่ แม่ ซึ่งพ่อไปทำงานต่างถิ่นทั้ง 3 ครอบครัว จะกลับมาอยู่บ้าน
บ้างแต่ไม่ได้อยู่ตลอด อำนาจในการเลี้ยงดูลูกหลายๆจะตกอยู่กับแม่ อิทธิพลของพ่อจะน้อยลงไป
จากกลุ่มแรก และแม้ว่าภายในบ้านจะอยู่กันเฉพาะพ่อแม่ลูก มีการแยกตัวออกมาอยู่ต่างหากจาก
บ้านของปู่ย่าตายาย แต่ก็ยังคงอยู่ใกล้ในพื้นที่เดียวกัน มีการไปมาหาสู่กันอย่างต่อเนื่อง ยกเว้น
ครอบครัวของน้องเนสเลย์ที่ตายายเสียชีวิตแล้ว

การย้ายออกมาจากบ้านของปู่ย่าตายายอาจมาจากหลากหลายเงื่อนไข บ้างก็เป็น
เพราะการทำมาหาเลี้ยงชีพ เช่น แม่หน้อย อายุ 25 ปี (น้องโฟกัส 1 ปี 1 เดือน) “ลูกชายคนโตจะติด
ยาย เพราะเอาไปให้ตายายเลี้ยงตั้งแต่เล็ก ทุกวันนี้ก็ไปบ้านตายายบ่อยถึงแม้ย้ายมาอยู่ที่นี้ เพราะต้อง
เปิดร้านขายของ ตาเค้าไปรับที่โรงเรียนทุกวันแหละ บางทีก็ไปนอนบ้านเค้า บ้านตายายห่างจากที่นี่
4-5 กิโลเมตร แต่กับน้องโฟกัสเราเลี้ยงเอง โฟกัสอยู่ที่ร้านนี้ตั้งแต่เกิด เลยไม่ค่อยติดตายายเท่าไร” เมื่อ
ถามถึงเรื่องฟันผุของลูกคนโต (น้องเฟริส) แม่หน้อยบอกว่า น้องเฟริสมีฟันผุแล้ว แต่น้องโฟกัสฟัน
ยังไม่ผุ

นอกจากนี้การย้ายออกมาเพราะต้องการพื้นที่อยู่อาศัยเพิ่มเติมเนื่องจากสมาชิก
ในครอบครัวเพิ่มมากขึ้นจึงอยู่บ้านอีกหลังแต่ก็ยังคงอยู่ในพื้นที่อาณาบริเวณเดียวกัน แม่เจียบ อายุ
35 ปี “บ้านเราอยู่กัน 3 คนมีพี่ ลูกอีก 2 คน พ่อเค้าไปทำงานกรุงเทพฯ แต่บ้านย่าและป้าเค้าก็อยู่ตรง
นี้เอง” บ้านของแม่เจียบจะอยู่ตรงกลางระหว่างบ้านย่าและบ้านป้า ไม่มีรั้วกันเป็นสัดส่วน อาชีพทำ
นาทำสวนซึ่งอยู่บริเวณหลังบ้านและหน้าบ้าน ย่าก็ทำสวนในบริเวณนั้นเช่นกัน จึงดูเหมือนว่าการ

แยกออกมาเป็นครอบครัวเดี่ยวของแม่เจี๊ยะยังคงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับญาติเป็นอย่างมาก เพียงแต่ไม่ได้อยู่บ้านหลังเดียวกันเท่านั้น แต่การเลี้ยงดูลูกและการตัดสินใจทั้งหมด แม่เจี๊ยะเล่าว่า แม่เจี๊ยะเป็นคนเลี้ยงเอง อยู่กับลูกมากที่สุด ย่าจะมาบอกบ้างเล็กน้อยตามปกติของย่าและหลาน

พฤติกรรมการบริโภคนม ในครอบครัวกลุ่มนี้โดยส่วนใหญ่ผู้ที่มีอิทธิพลมากที่สุดก็คือ แม่ เพราะพ่อจะให้อำนาจการเลี้ยงดูกับแม่อย่างเต็มที่เนื่องจากตนไม่ได้อยู่กับลูกทุกวันเหมือนแม่

- นมแม่ การให้นมแม่ของครอบครัวในกลุ่มนี้จะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสุขภาพของแม่แต่ละคน ถ้ามีน้ำนมไหลก็จะให้นมแม่แต่ถ้าไม่มีน้ำนมไหลก็ต้องให้กินนมผง

แม่เจี๊ยะ อายุ 35 ปี “น้องพัฒน์ได้กินนมแม่ถึงอายุ 6 เดือนเพราะหวั่นนมเป็นหนอง ตอนให้นมลูกคนโตเป็นหนองที่ด้านขวาเลยให้คนเล็กกินด้านซ้าย แต่ก็เป็นหนองอีกเลยให้หยุดกินไป แต่พี่เจี๊ยะก็บอกว่ายังดีที่ได้ให้นมถึงอายุ 6 เดือนเพราะรู้ว่านมแม่มีประโยชน์ หลังจากนั้นก็เปลี่ยนเป็นนมขวดเลย”

แม่เล็ก อายุ 40 ปี (น้องเนสเล่ย์อายุ 2 ปี) เล่าว่าไม่ค่อยมีน้ำนมเลยให้น้องเนสเล่ย์กินนมผงตั้งแต่ต้น

แม่หน้อย อายุ 25 ปี (น้องโฟกัส 1 ปี 1 เดือน) “กินนมแม่ด้วยนมผงด้วยกินมาคู่กัน และเลิกกินนมแม่ไปตอน 6 เดือน” แม่ทั้งสามคนในกลุ่มนี้ค่อนข้างมีความรู้เรื่องอายุกับการให้นมแม่ เพราะมีการรับข้อมูลข่าวสารจากการอ่านหนังสือบ้าง หรือการเข้าอบรมบ้าง อาทิเช่น แม่เจี๊ยะเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและเป็นตัวแทนเรื่องนมแม่อยู่แล้ว จึงทราบดีว่าประโยชน์ของการให้นมแม่นั้นดีต่อลูกอย่างไร จึงมีความพยายามจะให้ลูกได้กินนมแม่ถึงแม้ว่าหวั่นนมแม่เองจะเป็นหนองก็ตาม

- นมขวด การให้นมขวดในครอบครัวกลุ่มนี้นั้นไม่แตกต่างกันมาก เพราะมีการให้นมขวดเหมือนกันตั้งแต่เลิกนมแม่ แต่นมที่ขงนั้นจะแตกต่างกันไป บ้างใช้เป็นนมผงบ้างใช้เป็นนมจากกล่อง แต่วิธีการให้นมก็ยังคงดูจากขวดนมเช่นกัน สำหรับการเลือกนมผงในแต่ละยี่ห้อ นั้น แม่ส่วนใหญ่จะคำนึงถึงเรื่องสุขภาพของเด็ก นอกจากนี้อาชีพของแม่มีผลต่อการกินนมขวดอีกด้วย

สุขภาพของเด็ก แม่จะเลือกจากการที่ลูกสามารถกินได้แล้วไม่มีอาการท้องเสีย กินเก่ง แม่เล็ก อายุ 40 ปี (น้องเนสเล่ย์อายุ 2 ปี) “นี่แหละหมอ นมกล่องที่ให้ก็มีไวตามินดี สตอเบอร์รี่ของโฟรโมสต์ เค้าชอบกินสตอเบอร์รี่ เมื่อก่อนโน้นกินนมผงแล้วถึงเปลี่ยนมาเป็นกล่อง สะดวกดี ตอนแรกสุดเริ่มจากกินตราวัวแดง อีไม่ออก ไม่รู้สิไม่ถูกกัน”

แม่หน้อย อายุ 25 ปี (น้องโฟกัส 1 ปี 1 เดือน) จะให้น้องโฟกัสกินนมแพะยี่ห้อจากต่างประเทศ โดยฝากญาติซื้อมาจากกรุงเทพฯ สาเหตุที่เปลี่ยนยี่ห้อก็เช่นเดียวกัน “เมื่อก่อนกิน เอส-26 แต่ว่าตอนนี้เปลี่ยนแล้วเพราะกินแล้วท้องผูก ตอนนี้กินนมแพะอยู่”

แม่เจียบ อายุ 35 ปี (น้องพัฒน์อายุ 2 ปี 6 เดือน) “เลิกกินนมขวดตั้งแต่ขวบกว่าแล้ว หมอ ตอนนี้งินนมวัวแดงอยู่ นมโรงเรียนอะหมอ” นมตราวัวแดงดูเหมือนเป็นชื่อที่เรียกกันจนติดปากสำหรับคนที่นี้ ผู้วิจัยถามไปว่า “นมวัวแดงหรอคะ?” แม่เจียบตอบข้อข้องใจว่า “อ้อ นมที่โรงเรียนรศจิตที่ยี่ห้อมันจะมีวัวตัวสีแดงงาหมอ ของไทยเด่นมาร์คอะ ยี่ห้อนี้นะ มันไม่ขาว”

อาชีพของแม่ เนื่องจากอาชีพของแม่มีผลต่อการมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรือ แม้แต่ผลิตภัณฑ์ประเภทนมรสชาติต่างๆ

เรื่องของรสชาติของนมผงสำเร็จรูปที่แม่เลือกจะสังเกตพบว่า ส่วนใหญ่แม่จะเลือก รสจืดให้กับลูก ได้แก่ แม่หน้อยและแม่เจียบ แต่แม่เล็กเดิมที่บ้านมีกิจการขายนมสดยี่ห้อโฟรโมสต์ซึ่ง มีหลากหลายรสชาติจึงมีโอกาสนำลูกลองดื่มทุกรส ประกอบกับการกลัวลูกเบื่อที่ต้องกินรสชาติ เดิมๆ น้องเนสเล่ย์จึงกินเลือกที่จะชอบกินรสหวานมากกว่า ส่วนเรื่องความถี่ของการแช่น้ำนมอยู่ใน ช่องปากในกรณีที่ยังดูดนมจากขวดนั้น แม่หน้อย อายุ 25 ปี บอกว่าน้องโฟกัสหลับคาขวดนมไป เลยในมือเด็กและจะกินนมวันละประมาณวันละ 3 ขวด และแม่เล็กอายุ 40 ปีบอกว่า น้องเนสเล่ย์ ไม่หลับไปพร้อมขวดเมื่อกินนมเสร็จจะกินน้ำตามแล้วจึงนอน กินวันละประมาณ 5 กล่องรวมนม เปรี้ยวด้วย ส่วนอาชีพของแม่ที่ทำให้มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้แก่ แม่เจียบ เป็นอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นตัวแทน โครงการนมแม่ ได้รับการอบรมเรื่องการให้นมบุตร การ เลือคนมผงสำเร็จรูปและอายุที่เหมาะสมสำหรับการเลิกขวดนม แม่เจียบจึงปฏิบัติตามความรู้ที่ ได้รับมาเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการกินนมจืด และเลิกขวดนมตั้งแต่อายุขวบกว่า ดังนั้นไม่ว่าจะ เป็นการเลือกนมผงสำเร็จรูป วิธีการให้ แตกต่างกันไปขึ้นกับข้อมูลข่าวสารคำแนะนำที่แม่ได้รับ ประสบการณ์รวมถึงเรื่องอาชีพของแม่อีกด้วย

- นมกล่อง ครอบครัวยุคที่กินนมจากกล่องมีเพียงครอบครัวยุคของแม่เจียบ ส่วนครอบครัวยุคของแม่หน้อยยังไม่ได้ฝึกกินจากกล่อง สำหรับครอบครัวยุคแม่เล็กแม่ของน้องเนสเล่ย์นั้นเล่าว่า “ถ้าเป็นนมเปรี้ยวเป็นแบบกินเล่น กินหลอดได้ ยังไงจะ แก้วบอกว่าถ้าเป็นนมอื่นไม่อร่อยถ้าไม่ใช่ ขวด” เป็นเรื่องของการติดขวดมากกว่า

- การทำความสะอาดช่องปาก การแปรงฟันในครอบครัวยุคนี้ แม่ได้รับข้อมูลการ ดูแลสุขภาพช่องปากทุกคนจากทางโรงพยาบาลหรือคลินิกจะให้ลูกแปรงฟันทุกคน แต่ยังแปรง เฉพาะตอนอาบน้ำและไม่ได้ทำความสะอาดซ้ำอีกในกรณีที่ลูกกินนมมือนอกนอน

น้องพัฒน์อายุ 2 ปี 6 เดือน ไม่ได้กินขวดนมแล้วจึงแปรงฟันก่อนนอนได้โดยแม่เจียบ อายุ 35 ปีเล่าว่า “ให้เค้าแปรงก่อนแล้วเราก็อยแปรงซ้ำค่ะ ปกติฝึกให้เค้าถือแปรงเล่นตั้งแต่ฟันเริ่ม ขึ้น พอดีหมอบอกมาค่ะก็เลยซื้อแปรงเล็กๆให้เค้าตั้งแต่นั้นเลย” เนื่องด้วยแม่เจียบฝากครรภ์และ พาลูกมาฉีดวัคซีนที่โรงพยาบาลในตำบลหนองหญ้าไซจึงได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่เรื่องการ

ดูแลฟันอีกทั้งยังเป็น อสม.จึงมีการรับข้อมูลด้านสาธารณสุขอยู่ตลอดเวลาทำให้มีการทำความสะอาดและดูแลเป็นอย่างดีมาตั้งแต่ลูกยังเล็ก ส่วนแม่หน้อยได้เข้ารับการฝากครรภ์และฉีดวัคซีนที่โรงพยาบาลเอกชนในอำเภอเมือง ไม่ได้รับการเน้นย้ำเรื่องการดูแลสุขภาพช่องปากเท่าที่ควร แต่แม่เล็กซึ่งมีการรับวัคซีนที่คลินิกในเมืองเช่นกัน แต่ที่คลินิกนี้มีการสอนให้มีการทำความสะอาดเช็ดคราบนมที่ติดฟันด้วยผ้าสะอาดชุ่มน้ำต้มสุก และแม่เล็กก็ปฏิบัติตามมาตลอดทำให้เมื่อฟันเริ่มขึ้นแม่สอนให้แปรงแล้วแปรงฟันได้ไม่ยาก แม่เล็กเล่าว่า “แปรงเข้าเย็นแหละ ตอนอาบน้ำจะให้เค้าแปรงเองก่อน ก็จะบอกเค้าดูยิราฟ เดี่ยวนี้ยาสีฟันมีรูปกล้วย ผลไม้ก็ชี้ชวนให้ดูตอนแปรงฟัน แต่แปรงเค้าต้องเปลี่ยนบ่อยเพราะชอบกัดแปรง นี่หัดแปรงตั้งแต่ฟันเค้าเริ่มขึ้นก็เก้ถึงสิบเดือนแหละ พอขึ้น 2 ซี่ก็เริ่มแปรงเลย แล้วดูจากทีวีด้วยเค้าจะมีตัวการ์ตูนมาร้องเพลงแปรงฟัน”

พฤติกรรมการบริโภคอาหารหวาน สำหรับพฤติกรรมการบริโภคอาหารนั้นไม่ได้มีความแตกต่างจากกลุ่มแรกมากนัก แม่ยังคงเป็นผู้ดูแลหลักเรื่องการบริโภคอาหาร ในกลุ่มของอาหารเสริมและอาหารหลัก พบว่า มีการให้ทานอาหารเสริมประเภทกระป๋อง ได้แก่ ซีรีเล็กบ้าง แต่ถ้าเด็กไม่ชอบกินและสามารถกินข้าวต้มหรือโจ๊กได้ก็จะไม่ให้ทานอาหารเสริม ส่วนอาหารหลักสำหรับกลุ่มตัวอย่างนี้สามารถทานข้าวได้ครบ 3 มื้อไม่มีปัญหาเรื่องการกินอาหารร่วมกับนมเลย เนื่องจากแม่ทั้ง 3 คนมีเวลาอยู่กับลูกตลอด สามารถจัดสรรเวลาในการกินได้เหมาะสม

- ขนมนม พฤติกรรมและความบอຍในการบริโภคขนมนมหวานของเด็กในกลุ่มนี้นั้นไม่แตกต่างกันมากนักถึงแม้ว่าการเข้าถึงแหล่งซื้อขนมจะแตกต่างกัน

แหล่งซื้อขนมและประเภทของขนม ร้านของแม่เล็กและแม่หน้อยตั้งอยู่ใกล้ร้านค้าสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่นมาก ห่างกันเพียงไม่เกิน 30 ก้าว น้องเนสเลย์และน้องโฟกัสไปเซเว่นอีเลฟเว่นบ่อยมากแทบทุกวันเพราะอยู่ใกล้ ประเภทของขนมที่น้องไปเลือกซื้อกินได้แก่ เยลลี่เคลือบน้ำตาลและไอศกรีมรสสตอเบอรี่ แม่หน้อยอายุ 25 ปีเล่าว่า “ชอบกินเยลลี่ผสมน้ำตาลแต่ลูกอมไม่ค่อยกินค่ะแล้วก็อย่างที่บอกคนที่เค้าขายตามใจมาก พอมาคนเล็กนี้เรารู้แล้วไงคะ เราใช้ประสบการณ์จากคนแรกมา เราก็ดูแลเค้าดีขึ้นเรื่องฟัน”

ส่วนน้องพัฒน์ลูกแม่เจียบที่บ้านจะอยู่ไกลจากร้านค้า แต่แม่เจียบเล่าว่า “กินขนมบ้างที่โรงเรียนไม่มีขายขนมมากมาย จะมีก็แต่ขนมปังกับผลไม้ แต่บางครั้งก็หนูนี้แหละค่ะ ซื้อระหว่างทางกลับบ้าน ก็ต้องมีกินบ้างอะค่ะ ถึงหนูไม่ซื้อให้ก็มีคนอื่นซื้อให้อยู่ดี” ผู้วิจัยซักถามต่อว่ากินขนมประเภทไหน แม่เจียบตอบว่า “ช็อกโกแลตนะ พวกกรุบกรอบก็กินบ้างแต่ไม่บ่อย สมัยที่ตั้งท้องน้องพัฒน์ พี่ก็ชอบกินช็อกโกแลตนะ ไม่รู้เป็นอะไร คลอดออกมาตัวเลยดำปี้ดปี้ดเลย”

ทัศนคติของแม่ต่อขนม มีความเห็นใกล้เคียงกันว่าขนมอยู่คู่กับเด็กหากเรามีการแปรงที่ดีก็น่าจะกินขนมได้ แม่เจียบ อายุ 35 ปี (น้องพัฒน์อายุ 2 ปี 6 เดือน) “โอ๊ย ดัดกันไม่ขาดหรอก

หมอ เด็กกับขนมมันคู่กัน” ส่วนอิทธิพลทางสื่อโฆษณาโทรทัศน์จะมีผลต่อน้องเนสเลย์เพียงคนเดียวเพราะแม่ไม่ได้พาน้องไปโรงเรียนหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จึงเปิดโทรทัศน์ให้น้องดูบ่อยมาก เมื่อไปตามร้านค้าจะจำได้หมดว่าอะไรที่มีในโฆษณาบ้าง

ทัศนคติของแม่ต่อการเกิดฟันผุและความสำคัญของฟันน้ำนม ทัศนคติของแม่ในกลุ่มนี้ค่อนข้างให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพช่องปากตั้งแต่ฟันยังไม่ขึ้น ทำให้เด็กในกลุ่มนี้ไม่มีปัญหาในเรื่องการแปรงฟัน นอกจากนี้แม่ยังดูแลเรื่องการบริโภคขนมเนื่องจากกลัวทำให้ลูกฟันผุ

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับโรงพยาบาล การไปรับบริการทางสาธารณสุขนั้นแตกต่างกันไป รายได้ของครอบครัวมีผลต่อการเลือกสถานบริการสุขภาพ ในครอบครัวแม่หน้อยและแม่เล็กมีธุรกิจส่วนตัว รายได้ต่อเดือนค่อนข้างดี เมื่อลูกเจ็บป่วยไม่สบายจึงมีทางเลือกสามารถพาลูกไปหาหมอในคลินิกเอกชนได้ แม่หน้อย อายุ 25 ปี (น้องโฟกัส 1 ปี 1 เดือน) เล่าว่า “ส่วนใหญ่ไปโรงพยาบาลสุกมิตร์ในเมือง ไปบ่อยจนพยาบาลเค้าจำได้หรือบางทีก็ไปคลินิกที่มีหมอดูเด็กโดยเฉพาะที่ด่านช้าง ส่วนเรื่องฟันของน้องเฟริสจะไปที่กรุงเทพฯ แต่หมอบอกว่ายังทำไม่ได้เพราะเล็กเกินไป” ส่วนแม่เล็ก (น้องเนสเลย์อายุ 2 ปี) ก็พาลูกไปที่คลินิกในอำเภอเมืองเช่นกัน สำหรับแม่เจียบที่มีรายได้ไม่มากนักมีความสะดวกที่จะมารับบริการที่โรงพยาบาลหนองหญ้าไซ และยังมีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพราะแม่เจียบเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านด้วย

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับศูนย์เด็กเล็ก เนื่องจากแม่ในครอบครัวเดียวกลุ่มนี้ประกอบอาชีพส่วนตัวที่สามารถมีเวลาดูแลลูกได้อย่างเต็มที่โดยเฉพาะแม่หน้อยและแม่เล็กที่เปิดร้านค้าอยู่ ก็จะดูแลน้องอยู่ที่ร้านตลอดเวลาไม่ได้พาน้องไปเข้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แต่แม่เจียบนั้นมีลูกคนโตเรียนชั้นประถมศึกษาแล้วคุณครูมาทาบทามให้พาน้องพัฒนาเข้าศูนย์เพราะเห็นว่าน้องคุยเก่งพูดรู้เรื่อง คุณแม่เลยพาน้องเข้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่โรงเรียนเดียวกับพี่ชายเลยตั้งแต่อายุไม่ถึงสองขวบครึ่ง”

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับเพื่อนบ้าน เนื่องจากเป็นครอบครัวเดียว ไม่ได้มีญาติอยู่ในครอบครัวบ้านเดียวกัน ต้องอาศัยเพื่อนบ้านในการดูแลลูกบ้างเมื่อทำงานยุ่ง หรือไปซื้อของข้างนอกเพียงไม่นาน แต่ครอบครัวของแม่เจียบนั้นอยู่บ้านเดี่ยวจริงแต่บ้านย่านและป่าก็อยู่หลังถัดไป มีการฝากฝังหลานเลี้ยงสลับกันไปมา ส่วนครอบครัวที่มีร้านค้านั้นจะต้องมีบางเวลาที่ต้องอาศัยเพื่อนบ้านร้านค้าข้างเคียงดูแลให้

2. ครอบครัวขยาย จากการเก็บข้อมูลพบว่าครอบครัวขยายในพื้นที่นั้นแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ครอบครัวที่มีพ่อแม่ ปู่ย่าตายายอยู่ด้วยกัน ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่อยู่กับปู่ย่าตายาย และครอบครัวที่มีเพียงปู่ย่าตายาย

ครอบครัวทั้ง 3 กลุ่มมีเงื่อนไขชีวิตครอบครัวและผู้ดูแลหลักที่แตกต่างกัน ในครอบครัวที่มีพ่อแม่ ปู่ย่าตายายอยู่ด้วยกันพบว่ามีความหลากหลายของพฤติกรรมเนื่องจากผู้ดูแลหลักจะมีทั้งที่ “แม่” เป็นผู้ดูแลหลัก “แม่และปู่ย่าตายาย” เป็นผู้ดูแลหลัก และ “ปู่ย่าตายาย” เป็นผู้ดูแลหลัก ส่วนครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่อยู่กับปู่ย่าตายายและครอบครัวที่มีเพียงปู่ย่าตายายนั้น จะมีผู้ดูแลหลักไม่แตกต่างกัน ได้แก่ “ปู่ย่าตายาย” เป็นผู้ดูแลหลัก เนื่องจากครอบครัวในกลุ่มที่มีพ่อหรือแม่อยู่กับปู่ย่าตายายนั้นมีการหย่าร้างและแม่อายุน้อย ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็ก หน้าที่การเลี้ยงดูจึงตกอยู่กับยาย

2.1 ครอบครัวขยายที่ประกอบด้วยพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย สำหรับครอบครัวในกลุ่มนี้จะมี ความแตกต่างหลากหลายมาก เนื่องจากเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ผู้เลี้ยงดูเด็กในบางครอบครัวจึงมีมากกว่า 1 คน ทำให้พฤติกรรมการบริโภคนมและอาหารหวานแตกต่างกันออกไปด้วยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขชีวิตของผู้เลี้ยงดูแต่ละครอบครัว รวมทั้งวัฒนธรรมและช่วงชีวิตที่ต่างวัยของสมาชิกในครอบครัวด้วย

กลุ่มที่มี “แม่” เป็นผู้เลี้ยงดูหลัก ปู่ย่าตายายไม่ได้มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงหลานเลย อาจเนื่องด้วยหลายสาเหตุ เช่น อายุของปู่ย่าตายาย บทบาทหน้าที่ของปู่ย่าตายายในครอบครัว

อายุที่มากของปู่ย่าตายายไม่สามารถเลี้ยงหลานไหว แม่ดาแม่ของน้องเดียร์ อายุ 35 ปี กล่าวว่า “ซวดอายุ 83 ปีแล้วไม่มีแรงพอจะช่วยเลี้ยงหรอก เล้าก็อยู่ของเค้า”

บทบาทหน้าที่ของปู่ย่าตายายในครอบครัว บางครอบครัวประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวทำให้ปู่ย่าตายายเข้ามามีอิทธิพลในการเลี้ยงดูเด็กค่อนข้างน้อยเพราะต้องมีหน้าที่ขายของ เช่น ครอบครัวของน้องอิง ที่บ้านประกอบอาชีพเปิดร้านขายของประเภทอุปกรณ์ทางการเกษตร โดยตายายจะเป็นคนขาย ทำให้แม่มีหน้าที่หลักในการดูแลน้องอิง

กลุ่มที่มี “แม่และปู่ย่าตายาย” เป็นผู้ดูแลหลักร่วมกัน ตามเงื่อนไขการประกอบอาชีพเป็นหลัก ในบางครอบครัวที่แม่เลี้ยงลูกเองในเวลาที่ไม่ได้ทำงาน ส่วนตอนทำงานก็ฝากปู่ย่าตายายเลี้ยง เป็นแบบช่วยกันเลี้ยงไม่ได้อยู่ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่น ครอบครัวของน้องน้ำตาล น้องภู และน้องการ์ตูน

กลุ่มที่มี “ปู่ย่าตายาย” เป็นผู้เลี้ยงดูหลัก ตามเงื่อนไขการประกอบอาชีพเป็นหลัก เช่นกัน ได้แก่ ครอบครัวน้องโน้ตที่มีย่าเป็นผู้ดูแลหลักเนื่องจากแม่ต้องออกไปรับจ้างแต่เช้าและ

กลับมาตอนเย็น หลานอยู่กับย่าตั้งแต่เล็กๆและยังไม่เข้าโรงเรียน หลานจึงติดย่ามาก นอนกับย่าทุกคืน

พฤติกรรมการบริโภคนม ถึงแม้ว่าจะมีผู้ดูแลหลักในบางครอบครัวที่มากกว่า 1 คนแต่ผู้ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคนมทุกครอบครัวในกลุ่มนี้ ได้แก่ แม่

- นมแม่ เด็กทุกคนได้กินนมแม่ทั้งหมด ถ้าหากแม่ไม่มีปัญหาเรื่องสุขภาพ โดยทั่วไปจะเหมือนกับครอบครัวเดียว ไม่แตกต่างกันมาก ปู่ย่าตายายไม่ได้เข้ามามีบทบาทเรื่องการบริโภคนมแม่ แต่อาจจะมีบ้างในเรื่องของการช่วยเหลืออุปกรณ์เสริมในการเปลี่ยนจากนมแม่มาเป็นนมขวด เช่น

แม่ดาว อายุ 35 ปี แม่น้องน้ำตาลเล่าว่า “กินนมแม่แค่ 3-4 เดือนเท่านั้น เพราะพี่เจ็บแผลผ่าตัด พอดีเราทำหมันด้วยแล้วแผลติดเชื้อ ก็เริ่มให้เค้าดูดขวดเลย ตอนแรกๆ ไม่ยอมดูดนะ ย่าต้องซื้อนมปลอมๆอันนี้มาให้ดูดก่อนจึงเริ่มยอมกินจากขวดนม” และยังคงมีครอบครัวน้องไกด์และการ์ตูนที่ยังหลับคานนมแม่อยู่และไม่กินนมขวดแต่กินนมกล่องแทน

- นมขวด ทุกครอบครัวในขณะนี้เด็กทุกคนยังกินนมขวดอยู่ มีครอบครัวน้องน้ำตาลและน้องเดียร์ที่เอาขวดนมไปกินที่ศูนย์เด็กเล็กด้วย เพราะเพิ่งเข้าใหม่คุณครูยังอนุญาตให้นำไปในช่วงแรก สำหรับการเลือกยี่ห้อนมผงสำเร็จรูปนั้นต่างกันไปส่วนใหญ่ขึ้นกับการพิจารณาของแม่เกี่ยวกับสุขภาพของเด็ก คล้ายกันกับในครอบครัวเดียวที่ดูว่าลูกสามารถกินได้หรือไม่ กินแล้วไม่มีปัญหาเรื่องระบบขับถ่าย

แม่ศุ อายุ 29 ปี (น้องภูอายุ 1 ปี) เล่าว่า “เลือกยี่ห้อเอส 26 ค่ะ เลือกยี่ห้อนี้เพราะกินแล้วลูกกิน เห็นเค้าเคยบอกมาว่าถ้านมยี่ห้อไหนลูกกับเด็กแล้วก็ให้ซื้อยี่ห้อนั้นมากิน ก็ลองซื้อมาหลายยี่ห้อก่อน เคยซื้อเอนฟาแล้วเค้ากินแล้วน้ำหนักไม่ขึ้นเลยเปลี่ยน จะเลือกกินนมรสจืดแล้วก็เลือกจากส่วนประกอบที่เขียนไว้ข้างกล่อง และตัวเองเป็นคนเลือกเอง ส่วนใหญ่ยายเค้าจะเป็นคนชงให้กินเฉพาะตอนกลางวัน ส่วนตอนเย็นก็ให้ยายพัก เด็กก็อยู่กับเราตลอด”

บางครอบครัวที่แม่มีปัญหาเรื่องไม่มีน้ำนมนั้นก็มีส่วนต่อการเลือกประเภทของนมผงสำเร็จรูปด้วย เช่น ครอบครัวของน้องอิง แม่จะเลือกนมแพะให้โดยให้เหตุผลว่า “กินนมแพะเพราะว่าแพะมีการหลั่งน้ำนมเหมือนคน นมไม่ได้ให้เขากินนมหนูเลยต้องหานมที่ดีให้เขา” และในบางครอบครัวที่มีลูกมาก่อนแล้วก็ได้ไม่ได้เลือกนมยี่ห้อเดิมที่ให้ลูกคนแรกกิน ดังนั้นประสบการณ์จากลูกคนแรกจึงไม่มีผลต่อการเลือกยี่ห้อของนมแต่อย่างใดในกลุ่มตัวอย่างนี้

นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลจากเพื่อนบ้านที่เกี่ยวข้องกับการเลือกยี่ห้อของนม เช่น ครอบครัวของแม่ดา อายุ 35 ปี (น้องเดียร์อายุ 3 ปี) เล่าว่า “ตอนนี้เลือกกินนมตราหมี เพราะข้างบ้านที่เค้ามีเด็กเค้าแนะนำมา”

เรื่องของรสชาติของนมผงสำเร็จรูป ทุกครอบครัวกินนมรสจืด ความถี่และการหลับคาขวดนมจะแตกต่างกัน ครอบครัวส่วนใหญ่จะให้กินขวดนมเมื่อดึกแล้วดึงขวดออกและกินน้ำตามเด็กจึงหลับ มีเพียงครอบครัวน้องโน้ตที่หลับคาขวดนมเลยไม่ได้กินน้ำตามหรือทำความสะอาดใดๆ คุณย่าแอ้ว (น้องโน้ตอายุ 2 ปี 6 เดือน) เล่าว่า “กินนม 2 ขวด กินตอนบ่ายๆกับก่อนนอน ส่วนใหญ่จะติดมือก่อนนอนมาก บางวันที่เล่นๆทั้งวัน บางทีลืมไปไม่กินก็มี แต่พอจะนอนต้องเรียกหามขวดแล้วหลับคาขวดไปเลย ไม่ได้ทำความสะอาดอะไร ไม่ได้กินน้ำตามแต่ตอนนี้ถ้าเห็นหลับไปแล้วก็จะดึงออกเลยนะ แต่บางวันที่ออกไปที่สวนนอกบ้านก็อยู่ได้นะเป็นครั้งก่อนวันก็ไม่ร้องหา”

- นมกล่อง เด็กหลายครอบครัวสามารถกินนมจากกล่องได้ ได้แก่ น้องอิงชอบกินไวตามิลค์หิบบเป็นประจำที่เซเว่นอีเลฟเว่น น้องการ์ตูนมีฝึกให้กินนมตราวัวแดงบ้างแต่ก็กินได้เพียงวันละ 1 กล่อง ส่วนน้องไคด์แม้ว่าจะกินนมแม่อุบัติก็กินนมจากกล่องร่วมด้วย แม่รักเล่าว่า “เริ่มกินนมกล่องตั้งแต่ 8 เดือน ตอนนี้งินวันละ 6 กล่อง ชอบกินรสโอวัลตินเพราะเห็นพี่ชายกินเลยกินตาม รวมทั้งมีการกินนมเปรี้ยวในบางครั้ง ตอนนี้ฟันหน้าผุหมด”

- การทำความสะอาดช่องปาก การทำความสะอาดช่องปากเด็กในครอบครัวกลุ่มนี้แตกต่างกัน หากแบ่งเป็นกลุ่มครอบครัวที่ได้รับคำแนะนำเรื่องการดูแลสุขภาพช่องปากของเด็กเล็กและกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำพบว่า

กลุ่มที่ไม่เคยได้รับคำแนะนำแต่มีการเช็ดคราบนมและการแปรงฟันวันละ 2 ครั้ง คือตอนเช้าและตอนอาบน้ำช่วงเย็น ทั้งหมด 2 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวน้องน้ำตาลและน้องอิง

พี่ดาว อายุ 35 ปี (น้องน้ำตาลอายุ 2 ปี) เล่าว่า “ตอนฟันขึ้นแรกๆก็ยังไม่ได้ใช้หรือกะหมอใช้ผ้าถู 2 ซี่หน้าดูด้านนอกด้านใน พอฟันเริ่มขึ้นเยอะหน่อย น้ำตาลมาบอกว่าแปรงให้หน่อย เพราะเค้ายังจับแปรงไม่เป็น จนกว่าเค้าจะเริ่มใช้มือเป็นหนะ ดูตามในหนังสือที่เราฝากท้อง เค้าจะบอกเลยว่าแปรงได้ตอนลูกเริ่มหยิบจับของเล่นได้ถึงจะถือแปรงได้ จากนั้นมาก็จะชอบ ขอแปรงตลอด นี่ก็มาขอไปโรงเรียนอันนี้ เราลองแกล้งหยิบยาสีฟันดาร์ลี่ให้ก็รีบบอกว่า ไม่เอา ไม่ใช่ยี่ห้อคอลเกตที่คุณครูแจกเค้าจะไม่ใช้ ตอนไปซื้อของที่ซีเจ เค้าก็จะชี้ให้ดูว่ายาสีฟันนี้ครูให้หนูมา”

กลุ่มครอบครัวที่ไม่เคยได้รับคำแนะนำและไม่ได้เช็ดคราบนมหรือไม่ยอมแปรงฟัน มี 2 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวน้องโน้ตและน้องไคด์ ซึ่งทั้งคู่มีฟันผุมาก ย่าแอ้ว (น้องโน้ตอายุ 2 ปี 6 เดือน) เล่าว่า “สมัยก่อนเค้าก็แปรงกันครั้งเดียวตอนเช้า ก็อมขี้ฟันไว้ทั้งคืน พูดกับใครกลัวเหม็นตอนนี้ยาก็แปรงครั้งเดียวตอนเช้าเหมือนกัน สมัยยังเลี้ยงลูกก็ไม่แปรงนะก่อนนอนก็ไม่ฟันน้ำคินี้เพราะเดี๋ยวนี้มีขวดนมนี้แหละ”

กลุ่มครอบครัวที่ได้รับคำแนะนำและมีการปฏิบัติตามมี 2 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัว นื่องเดียร์และน้องภู แต่ครอบครัวที่ได้รับคำแนะนำและไม่ปฏิบัติตาม ได้แก่ ครอบครัวน้องการ์ตูน แม่ให้เหตุผลว่า แรกๆยอมแปรงตอนหลังมาไม่ยอมเลยไม่บังคับ

พฤติกรรมการบริโภคอาหารหวาน นอกจากแม่จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารในเด็กกลุ่มนี้แล้วสำหรับครอบครัวชายในบางครอบครัว ปู่ย่าตายายก็มีผลต่อการบริโภคอาหารด้วยเหมือนกัน

- อาหารเสริม มีครอบครัวที่ให้อาหารเสริมกระป๋อง ได้แก่ ชิริเล็ก อยู่หลายครอบครัว โดยสาเหตุที่ให้กินนั้นอาจมาจากคำบอกเล่าของเพื่อนบ้าน แม่ดา อายุ 25 ปี (นื่องเดียร์อายุ 3 ปี) แม่ของนื่องเดียร์เล่าว่า “ให้ลองกินชิริเล็กคดกับกล้วยตอนอายุ 4 เดือน เพราะข้างบ้านแนะนำมา” หรือจากปฏิบัติต่อกันมาของรุ่นสู่รุ่น แม่ศุ อายุ 29 ปี (น้องภูอายุ 1 ปี) เล่าว่า “ก็หลานยายทุกคนก็เลี้ยงมาแบบนี้ กินชิริเล็กรสข้าวกล้อง ผัก แครอทละ แต่ตอนนี้กินได้หมดทุกอย่างเลยนะ กินข้าวกล้วยเตี่ยว ผลไม้”

- อาหารหลัก ทุกครอบครัวจะให้ทานอาหารหลักครบ 3 มื้อ ในบางครอบครัวมีการเสริมด้วยผลไม้ แต่ก็มีบางครอบครัวที่เด็กกินน้อยมากต้องคอยป้อน ได้แก่ นื่องเดียร์ แม่ดา อายุ 35 ปี เล่าว่าต้องคอยป้อนถึงจะหมดถ้าให้น้องกินเองจะได้แค่คำถึงสองคำเท่านั้น ส่วนน้องน้ำตาลไม่กินอาหารมื้อเช้าเพราะน้องไม่หิวเนื่องจากกินนมตอนเช้าก่อนลูกจากที่นอนแล้ว 1 ขวด และจะหิวอีกที่ศูนย์เด็กเล็กซึ่งคุณครูจะเตรียมอาหารว่างไว้ให้ในช่วงสาย สำหรับข้างเที่ยงและข้าวเย็น ย่าจะเป็นคนป้อน แม่ดาบอกว่าเรื่องการหลอกล่อป้อนข้าวคนแก่จะเก่งเลยยกให้ย่าป้อน และสำหรับครอบครัวน้องโน้ตนั้นการกินน้อยมาจากปัญหาเรื่องสุขภาพช่องปาก คุณย่าเล่าว่า “กินยาก บางครั้งก็บ่นปวดฟัน”

- ขนม ครอบครัวส่วนใหญ่แม่จะให้ลูกกินขนมถุงบ้าง แต่ก็ไม่ได้กินจริงจัง มีเพียงครอบครัวเดียวที่ไม่ให้กินขนมถุงเลย และลูกอมก็กินไม่บ่อย ได้แก่ ครอบครัวนื่องเดียร์ แม่ดาอายุ 35 ปี บอกถึงเหตุผลที่ไม่ให้กินขนมถุงว่า “ก็มันมีสารไม่ดี อาจจะทำให้เป็นมะเร็ง”

นอกจากอิทธิพลจากแม่หรือปู่ย่าตายายแล้ว พบว่าครอบครัวที่มีพี่น้อง หรือ ลูกพี่ลูกน้องอาศัยอยู่ด้วยกัน จะได้รับอิทธิพลเรื่องการกินขนมจากพี่ ได้แก่ นื่องโกด์ นื่องการ์ตูน นื่องโน้ต และน้องน้ำตาล เมื่อเห็นพี่กินขนมก็มักจะกินด้วย

ทัศนคติต่อการกินขนม บางครอบครัวแม่คิดว่าขนมทำให้อ้วนท้องได้ อาทิเช่น แม่ดาซื้อขนมเพื่อไปที่ศูนย์เพราะกลัวน้องจะหิวเนื่องจากน้องไม่ได้กินข้าวเช้า

ทัศนคติในการกินขนมของปู่ย่าตายายส่วนใหญ่มักจะตามใจหลานและคิดว่าขนมกับเด็กเป็นเรื่องธรรมดา อาทิเช่น แม่ศุ (น้องภูอายุ 1 ปี) เล่าว่า “มีที่กินประจำเลยคือ ฟิน โอและปีโป้

ต้องซื้อมาติดบ้านไว้เลย เพราะเวลาขายซื้อขนมอื่นมาค้าก็จะไม่กินนะ เด็กแถวบ้านเค้าจะกินปูไทยกัน” และแม่ของน้องไค้ อายุ 23 ปี เล่าว่า “เมื่อก่อนตอนคลอดน้องใหม่ๆ ไปอยู่กับยาย บ้านยายเป็นร้านขายของชำ ยายจะอนุญาตให้หีบขนมอะไรก็ได้ถ้าอยากกิน แต่ตอนนั้นก็อยู่ได้ไม่นาน แต่ถ้าทุกวันนี้ไปเยี่ยมก็หีบขนมได้สบายอย่างเดิม”

- **ทัศนคติของผู้เลี้ยงดูต่อการเกิดฟันผุและความสำคัญของฟันน้ำนม** ส่วนใหญ่สาเหตุของการเกิดฟันผุจากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กมี 2 ประการคือ การกินลูกอมและการกินนมขวดรอบคร้วที่คิดว่าลูกอมเป็นสาเหตุหลัก มี 6 ครอบครัว ได้แก่ ทุกครอบครัวยกเว้นครอบครัวน้องโน้ต ที่ผู้เลี้ยงดูคิดว่าฟันผุก็สามารถเกิดได้จากการกินขนม สำหรับทัศนคติเรื่องความสำคัญของฟันน้ำมนั้นมีเพียงครอบครัวน้องน้ำตาลที่แม่ดาวเห็นว่าฟันน้ำนมมีความสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า “สำคัญสิ กลัวเด็กมันจะปวด ฟันหักเป็นเมง มีประสบการณ์จากพี่คนโตด้วย ตอนนั้นทำไร้อยู่มากจึงไม่ได้แปรงให้เลย ตอนนี้ออ (ลูกชายคนโต) ฟันหน้าไม่เหลือเลยหมอ”

2.2 ครอบครัวขยายที่มีพ่อหรือแม่อยู่เพียงคนเดียวคนหนึ่งที่อยู่ร่วมกับปู่ย่า ตายาย ครอบครัวกลุ่มตัวอย่างนี้มีจำนวนไม่มากนักในชุมชน ทั้งสามครอบครัวนั้นแม่หย่าร้างกับพ่อของเด็กทำให้ภาระการเลี้ยงดูเด็กตกอยู่ที่ฝ่ายแม่ มี 2 ครอบครัวที่แม่อายุยังน้อย ไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงเด็กมาก่อน ทำให้หน้าที่หลักในการเลี้ยงดูอยู่ที่ยาย จนยายทั้ง 2 ครอบครัวใช้สรรพนามเรียกแทนตัวเองเมื่ออยู่กับหลานว่า “แม่” คุณยายมีการเลี้ยงดูลูกกับหลานในแบบของตนเอง

ครอบครัวน้องแยม มียายสวอายุ 49 ปีเป็นผู้เลี้ยงดูซึ่งคุณยายเล่าให้ฟังว่า “เลี้ยงลูกกะหลานไม่เหมือนนะเพราะเมื่อก่อนค่อนข้างลำบากไม่มีเวลา จะเลี้ยงลูกแบบทิ้งขว้าง ไม่ค่อยสนใจแต่ตอนนี้เลี้ยงหลานแบบดูแลเป็นอย่างดี อยู่ด้วยตลอด” สำหรับครอบครัวน้องแยมเคยผ่านประสบการณ์หย่าร้างมาจากสามีคนแรก ที่เป็นพี่สาวของน้องแยมอายุ 4 ปีแต่คนละพ่อ ดังนั้นการหย่าร้างในครั้งที่ 2 จึงไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสภาวะจิตใจของสมาชิกในครอบครัวมากมายเพราะคุณยายสวเองก็บอกว่าพ่อไม่ยอมทำงานหาเลี้ยงครอบครัว อยู่ต่อไปก็ไม่ได้ กลับบ้านเรามากกว่า และตอนนี้แม่ของน้องแยมก็มีแฟนใหม่แล้ว คบกันมาได้ 1 เดือนจะมานอนที่บ้านทุกคืน หลานทั้ง 2 คนนอนห้องเดียวกับตายาย ยายสวจึงอยู่กับหลานทั้งกลางวันและกลางคืน

ครอบครัวของน้องเสาร์ คุณยายนี้เป็นผู้ดูแล คุณยายบอกว่า “เลี้ยงลูกกับเลี้ยงหลานไม่ค่อยต่างกัน เลี้ยงในแบบที่ตนเองเคยเลี้ยงมา เลี้ยงเด็กมาเยอะเคยมีลูกบ้านโน้นเอาเด็กมาฝาก เด็กเค้าก็แข็งแรงดี เราเลี้ยงไม่ได้โอนามัยมากมายเลี้ยงตามวิถีชาวบ้านอะหมอ ปล่อยให้เค้าเล่นชนไปตามประสา เพียงแต่คอยดูไม่ให้เค้าได้รับอันตรายไปก็พอ” เมื่อผู้วิจัยถามถึงพ่อของเด็กว่าได้มีการติดต่อมาบ้างหรือไม่ ยายนี้เล่าให้ฟังว่า เลิกกับแม่ตั้งแต่ตั้งท้องได้ 2 เดือน พ่อทำงานที่ภูเก็ตตอนแรกบอกเอาไว้ว่าจะมารับแต่หลังจากโทรศัพท์ไปกลับมีผู้หญิงรับจึงได้รู้ว่าพ่อคงจะไม่มารับ

แล้ว ความเครียดของครอบครัวในตอนนั้นยายนี่บอกว่าไม่ได้มากมายอะไร เพราะทำอะไรไม่ได้ นอกจากทำใจ เลี่ยงหลานของเราไปมีความสุขมากกว่า ยายเองก็ไม่เหงา

ส่วนครอบครัวสุดท้ายได้แก่ น้องนุก อายุ 2 ปีอยู่กับคุณแม่หย่อย อายุ 35 ปีเป็นผู้ดูแลเด็ก เงื่อนไขชีวิตของผู้ดูแลเด็กจะแตกต่างไปเนื่องจากแม่เคยมีประสบการณ์กับการเลี้ยงลูกคนแรกและยายไม่ได้ช่วยเลี้ยงเพราะอาชีพของยายที่มีอาชีพขายของในตลาดจึงไม่มีเวลาเท่าที่ควร แม่จึงต้องจ้างคนเลี้ยงเด็กเมื่อแม่ไปทำงาน ตอนเย็นจะไปรับกลับ จะเห็นว่าอาชีพของสมาชิกในครอบครัวมีผลต่อเวลาที่จะใช้ในการเลี้ยงดูลูกมากเช่นกัน

พฤติกรรมการบริโภคนม

- นมแม่ ครอบครัวในกลุ่มนี้ลูกยังอยู่กับแม่มาโดยตลอดจึงไม่มีปัญหาเรื่องการกินนมแม่ กินจนอายุมากกว่า 6 เดือน ยายสว อายุ 49 ปี (น้องแยมอายุ 2 ปี) เล่าว่า “แม่กับพ่อน้องแยมเลิกกันตอนแยมอายุได้ 1 ขวบแล้วก็ย้ายจากกรุงเทพฯมาอยู่ที่นี่ เลิกกินนมแม่ก็ประมาณขวบครึ่งเห็นจะได้” ส่วนอีกครอบครัว ยายนี่ (น้องเสาร้อยอายุ 1 ปี 6 เดือน) เล่าว่าตอนนี้ยังคงกินทั้งนมแม่และนมขวด ส่วนแม่หย่อย (น้องนุกอายุ 2 ปี) ลงานได้เพียง 3 เดือนจึงสามารถให้นมบุตรได้ตามระยะเวลานั้นและใช้นมขวดเข้ามาแทนที่นมแม่เช่นเดียวกับในครอบครัวเดี่ยวที่มีแม่เป็นผู้เลี้ยงดูหลักและต้องถูกจำกัดการให้นมแม่ตามระยะเวลาการลงาน

- นมขวด ขณะนี้ทั้งสามครอบครัวก็ยังคงกินนมขวดอยู่ สำหรับการเลือกซื้อหื่อนนั้นก็คล้ายกับครอบครัวทั่วไปที่ผู้ดูแลหลักจะเลือกเพราะคำนึงถึงเรื่องสุขภาพของเด็กเป็นหลัก ยายนี่เล่าว่า “กินยี่ห้อคูเม็กซ์ รสจืดละ เลือกกินเพราะว่ากินแล้วโต เด็กอ้วน จลดาย ยายเคยเลี้ยงเด็กที่เข้ามาฝากเลี้ยงไว้แล้วคนนึง”

แม้ว่ายายจะเป็นผู้เลี้ยงดูหลักแต่แม่ก็ยังมีส่วนในการเลือกนมให้ลูก ยายสวบอกว่าน้องแยมกินนมกล่องที่เทลงในขวดอีกที ยี่ห้อที่กินเป็นประจำคือ ไทยเดนมาร์ค รสจืด บางครั้งก็มียี่ห้อแลคตาซอยมาสลับบ้าง บางทีแม่เค้าก็ซื้อรสหวานมาเปลี่ยนพอลองได้กินก็ชอบ คิดใจบ้าง” สำหรับนมมื่อก่อนนอนทั้ง 3 ครอบครัวให้กินน้ำตามแล้วจึงนอน ไม่ได้หลับพร้อมขวดนม

ปัจจัยเรื่องเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการเลือกนมผงสำเร็จรูป แม่หย่อย (น้องนุกอายุ 2 ปี) เล่าว่า “เลือกยี่ห้อคูเม็กซ์เพราะราคาไม่แพงและดูส่วนประกอบข้างกล่องก็ครบถ้วนแต่ถ้าเดือนไหนมีรายได้มากหน่อยก็จะซื้อยี่ห้อเอนฟาโกร เลี้ยงด้วยยี่ห้อนี้มาตั้งแต่ลูกคนแรกแล้ว”

นอกจากนี้ยังเพื่อนบ้านยังมีอิทธิพลต่อการเลือกสรรของนมผงสำเร็จรูปและการเลือกขวดนมของลูก ได้แก่ ครอบครัวน้องนุก อายุ 2 ปี เนื่องจากแม่หย่อยจะไปช่วยยายของน้องนุกขายของที่ตลาดตอนเย็น ทำให้ได้รับข้อมูลจากเพื่อนบ้านร้านค้าในตลาดว่า นมน้ำผึ้งกินแล้วไม่ดี ฟันจะผุ ส่วนตัวคุณแม่เองไม่เคยทราบข้อมูลนี้มาก่อนและบอกว่าไม่เคยลองซื้อมากินเลยไม่รู้ว่าหวานจริง

หรือไม่ ส่วนการเลิกนมขวดพบว่าลูกคนแรกอายุ 3 ปีต้องการเลิกนมขวดเพราะไปโรงเรียนแล้ว โคนเพื่อนล้อ

- การทำความสะอาดช่องปาก การทำความสะอาดช่องปากในครอบครัวกลุ่มนี้ แบ่งออกเป็นกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำและกลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

กลุ่มที่ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ด้วยเงื่อนไขชีวิตที่มีการฝากครรภ์ ในคลินิกที่มีการดูแลเรื่องการทำความสะอาดอีกทั้งอาชีพของแม่มีความเกี่ยวข้องกับคน ในโรงพยาบาลทำให้มีโอกาสได้รับคำแนะนำโดยตรงจากพยาบาลฝ่ายเวชกรรมครอบครัว คุณแม่ หน้อยจึงมีการเช็ดเหงือกตั้งแต่เด็กแต่ไม่สม่ำเสมอเพราะแม่ให้เหตุผลว่าถ้าน้องหลับไปแล้ว ไม่อยากเช็ดเท่าไรน้องจะงอแงแตเมื่อน้องงอแงได้ฝึกแปรงให้ลูกตอนอาบน้ำทุกครั้ง เช้า กลางวัน เย็น คุณแม่ (น้องนุกอายุ 2 ปี) บอกว่าเป็น “อยากให้ลูกเกิดความเคยชินว่าอาบน้ำทุกครั้ง ต้องแปรงฟัน จะเริ่มจากเอาแปรงมาถือเล่นก่อน ส่วนใหญ่เค้าจะไม่ค่อยยอมให้เราแปรงให้ จะแปรงเอง”

กลุ่มที่ไม่ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ครอบครัวทั้งสองครอบครัวบอกว่า ไม่ได้รับคำแนะนำในการดูแลสุขภาพช่องปากเลยแต่ยายสวียังทำความสะอาดช่องปากน้องแยม โดยการใช้ผ้าอูฟันตอนแยมอายุ 1 ขวบและ เริ่มมาใช้แปรงตอนขวบครึ่ง ตอนนี้นำแปรงฟันตอนเช้า 1 ครั้ง น้องแยมสามารถแปรงได้ไม่มีปัญหา และยังชอบเลียนแบบพี่สาวเพราะแปรงฟันด้วยกัน ส่วนยายนี้ไม่ได้แปรงฟันให้น้องเสาร์เลย ให้เหตุผลว่าฟันขึ้นน้อยอยู่และไม่มีใครบอก

พฤติกรรมการบริโภคอาหารหวาน

- อาหารเสริม ขึ้นอยู่กับหลากหลายปัจจัย อาทิเช่น การได้รับสื่อข้อมูลข่าวสารหรือ ประสบการณ์จากการเลี้ยงลูกหลานมาก่อน

การได้รับสื่อโฆษณาในโทรทัศน์มีส่วนในการตัดสินใจกินอาหารเสริม คุณแม่หน้อย เล่าว่า “ดูจากทีวีบ้าง และก็ดูจากร้านค้าที่ขายอยู่ ไปอ่านฉลากดูว่าสูตรไหนเหมาะสม”

ประสบการณ์และการเรียนรู้ของผู้ดูแลหลักได้แก่ ยาย จากการสัมภาษณ์ทั้ง 2 ครอบครัวพบว่า ครอบครัวน้องแยม ยายสวียเคยลองป้อนซีรีเล็กให้กินแต่น้องไม่ยอมกินจึงไม่ได้ ให้ต่อ ส่วนครอบครัวน้องเสาร์ ยายนี้ไม่ได้ให้กินซีรีเล็กแต่ให้เริ่มกินกล้วยก่อน เหตุผลตามที่เคย เลี้ยงเด็กมาก่อน ดังนั้นการให้อาหารเสริมจึงขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการเรียนรู้ของผู้ดูแลเด็ก

- อาหารหลัก ในครอบครัวกลุ่มนี้พบว่าอาหารหลักมีความสัมพันธ์กับการกินนม เนื่องจากมีการกินนมในปริมาณมากและกินข้าวน้อย

ยายสว (น้องแยมอายุ 2 ปี) เล่าว่า “น้องแยมกินนมเป็นหลัก ทำให้กินข้าวได้น้อย กิน เพียงคำถึงสองคำต่อมื้อเท่านั้น”

แม่หน้อย (น้องนุกอายุ 2 ปี) เล่าว่า “กินนมวันละ 6 ขวด กินนมเก่งแต่กินข้าวไม่เก่งเลย”

ส่วนน้องเสาร์กินอาหารครบ 3 มื้อสามารถกินข้าวต้ม ข้าวเหนียว ข้าวสวยและชอบกินส้มโดยยายนี่จะเป็นคนป้อนข้าวเอง การเลือกซื้อกับข้าวในครอบครัวกลุ่มนี้ ยายจะเป็นคนเลือกเอง

- ขนม ทั้ง 3 ครอบครัวมีพฤติกรรมการบริโภคขนมที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการเลี้ยงดูของผู้ดูแลหลักและการมีพี่น้องอยู่ภายในครอบครัวเดียวกันมีอิทธิพลต่อการกินขนม

ครอบครัวน้องแยม ยายสไวะจะพาไปร้านค้าด้วยทุกวัน ยายสไวะ อายุ 49 ปี (น้องแยมอายุ 2 ปี) เล่าว่า “น้องชอบนั่งรถเที่ยว ถ้าเห็นใครออกบ้านก็จะตาม ทุกเช้าต้องขึ้นมอไซค์ตาไปส่งพี่สาวเค้าที่โรงเรียน แล้วก็ได้แวะร้านค้า เมื่อก่อนแวะร้านในตลาด พอมีเซเว่นมาก็เปลี่ยนไปเซเว่นบ้างในบางครั้ง” ผู้วิจัยถามถึงขนมที่ชอบชื่อว่า “ไปร้านค้าหรือเซเว่นจะกินขนมอะไรคะ” ยายสไวะบอกว่าน้องจะขอซื้อลูกอมวันละ 2 เม็ดแต่ยายซื้อมา 2 เม็ดแต่ต้องคอยเอาไปซ่อนให้กินเม็ดเดียว ส่วนเซเว่นจะชอบกินสหาหร่ายที่เป็นซองหรือบางครั้งก็เป็นขนมถุงเช่นเลย์ แต่ยายก็ย้ำว่า น้องแยมไม่กินมากกินเล็กน้อยก็ไม่เอาแล้ว ส่วนน้ำอัดลมคุณตาจะชอบกินเวลาน้องเห็นก็จะมีการร้องกินบ้าง ถ้าผู้ใหญ่จะกินต้องพยายามหลบไม่ให้น้องเห็น

แม่หน้อย อายุ 35 ปี (น้องนุกอายุ 2 ปี) เล่าว่า “ถ้าเห็นพี่กินแล้วยื่นมาให้ก็คว้าเลยทันที แต่ปกติจะไม่ได้ซื้อลูกอมให้เลยนะ แต่พอพี่ชายเค้าเข้าโรงเรียนเห็นเพื่อนกินเลยจะกินบ้าง” ผู้วิจัยถามถึงความถี่ของการไปร้านค้าสะดวกซื้อ คุณแม่เล่าต่อว่า “ทางบ้านที่จะเป็นทางผ่านที่จะไปรับเค้าตอนเย็นก็ต้องผ่านเซเว่น นุกก็จะร้องเรียกเกือบทุกวันว่า แม่ๆเว่นๆ แต่เราก็ดื้อคอยหลอกว่าไม่ได้เอาดั่งคำมาบ้าง เดียวกลับไปเอาที่บ้านก่อนแล้วเค้าก็จะลืมไป แต่ส่วนใหญ่ลูกชายคนโตจะวิ่งไปหาของเล่นมากกว่าแล้วค่อยไปเอาขนมที่หลัง แต่ขนมไม่เท่ากับของเล่น บางทีซื้อแค่สเลอปีก็แล้วเดี๋ยวก็อยู่แล้ว” สำหรับสื่อโฆษณาไม่มีผลต่อการเลือกซื้อขนมของน้องนุก แต่จะมีคนฝากเลี้ยงที่คุณแม่หน้อยไปฝากเลี้ยง บางครั้งก็จะพาน้องนุกไปซื้อขนมบ้าง โดยคุณแม่เล่าต่อว่า “บางทีคนที่เราไปฝากเลี้ยงเค้าพาไปและจะรู้ว่าน้องชอบกินอะไร เค้าเคยบอกว่าไม่ให้เราซื้อไปให้เพราะเด็กไม่กินและทำละอะเทอะ อีกทั้งทำให้เด็กไม่กินข้าว”

ส่วนครอบครัวน้องเสาร์ ยานี้เล่าว่า ไม่ค่อยได้ซื้อขนมกรุบกรอบหรือลูกอมให้กิน ร้านค้าสะดวกซื้อต่างๆก็จะไม่ให้ไป แต่เนื่องจากมีหลานอีกคนอายุ 8 ปีอยู่ในบ้านเดียวกันทำให้มีการนำขนมจากที่อื่นเข้ามาบ้านบ้าง “กินบ้างนะค่ะ ตามพี่เค้า แต่ไม่กินช็อกโกแลตนะ กินขนมไทยของที่บ้านส่วนใหญ่จะทำเอง เพราะถ้าไปซื้อกับเค้าก็จะแพง 10-20 บาทได้แค่เม็ดเดียว แต่ถ้าทำเองจะได้ เยอะในราคาประมาณ 40 บาทแล้วยังมีคนแถวบ้านมาขอซื้อไปได้อีก” การกินขนมของยายนี้

จึงเป็นเรื่องของภาวะทางเศรษฐกิจของด้วยเช่นกัน เพราะในบ้านไม่มีใครได้ทำงาน รายได้จะได้จากเงินบำนาญของคุณตาเท่านั้น เดือนละประมาณ 5,000-6,000 บาท

ทัศนคติต่อการกินขนม ทั้ง 2 ครอบครัวไม่ได้รู้สึกแปลกหากเด็กจะกินขนม แต่ยายสวี่รู้ว่าขนมประเภทใดทำให้มีโอกาเสี่ยงต่อการเกิดฟันผุ แต่ต้องให้กินอยู่เนื่องจากเห็นว่าขนมจะทำให้หลานตนเองมีความสุขและต้องซื้อให้ทุกวันแต่ลึกๆยังมีความเป็นห่วงเรื่องฟันจึงต้องจำกัดปริมาณของขนมอยู่

ทัศนคติต่อการเกิดฟันผุและความสำคัญของฟันน้ำนม ครอบครัวน้องแยม ยายสวี่มีความมั่นใจว่าหลานจะฟันไม่ผุอย่างแน่นอนเพราะตนเองดูแลดี เคยพาไปฉีดวัคซีนและได้เคลือบฟลูออไรด์อยู่เสมอและจากการที่เลี้ยงหลานและลูกของยายเองมา ยายบอกว่าไม่มีใครฟันผุเลย ส่วนครอบครัวน้องเสาร์ ยายนึกกลับมองว่าฟันน้ำนมไม่สำคัญเท่าไรเพราะไม่นานก็หลุดไป อาจจะไม่ต้องอุด แต่น้องเสาร์ก็ได้รับการฉีดวัคซีนและตรวจฟัน เคลือบฟลูออไรด์เช่นกัน แต่แปร่งที่ได้มาทำลายไปแล้วเพราะน้องนำไปเล่น ส่วนแม่หนอย (น้องนุกอายุ 2 ปี) บอกกับผู้วิจัยว่า “อยากให้ลูกฟันผุบ้าง เพราะเห็นเด็กข้างบ้านผุแล้ว ไปถอนและตอนนี้มีฟันแท้ขึ้นมาใหม่”

2.3 ครอบครัวยายที่มีเพียงปู่ย่า ตายายเลี้ยงหลาน ในครอบครัวกลุ่มนี้พ่อแม่ไปทำงานต่างถิ่น โดยฝากลูกไว้ให้ปู่ย่า ตายายเลี้ยง หากมีเวลาก็จะกลับมาเยี่ยมลูกบ้าง แต่จะติดต่อกันทางโทรศัพท์อยู่บ่อยครั้ง ส่วนใหญ่ผู้มีอิทธิพลในเรื่องการบริโภคนมและอาหารหวานคอกอยู่ที่ปู่ย่า ตายาย ที่เลี้ยงดูหลานตลอดเวลา และการเลี้ยงดูก็จะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขชีวิตของปู่ย่าตายาย อาทิเช่น อาชีพของปู่ย่าตายายที่เคยได้ทำงานนอกชุมชน มีการรับข้อมูลและวัฒนธรรมสมัยใหม่นำมาปรับใช้ในการเลี้ยงหลาน ส่วนเรื่องการเลี้ยงดูเด็กในวัยนี้จะค่อนข้างชนต้องให้เอาดูแลอย่างใกล้ชิดเมื่อเทียบกับวัยของปู่ย่าตายายทำให้สร้างความเหน็ดเหนื่อยแก่ปู่ย่าตายายบ้างแต่ก็เลี้ยงดูหลานด้วยความรักและเอาใจใส่เป็นอย่างดี แม้ว่าบางพฤติกรรมที่เกิดขึ้นอาจทำให้คนภายนอกที่มองเข้าไปประหลาดใจ เช่น ยายจุ่นอายุ 42 ปี เลี้ยงหลานเพียงลำพังเนื่องจากตาเสียชีวิตแล้ว ทำให้ยายต้องใช้เวลาทั้งหมดอยู่กับหลานที่อายุยังไม่ถึง 2 ขวบถึง 2 คน (ฝาแฝดน้องแอ๊ปและน้องแอล) เวลาที่ยายทำงานบ้านหรือออกไปตลาด ยายจุ่นจะผูกขาหลานทั้งสองคนด้วยเชือกที่ทำจากผ้าไว้ที่เสาบ้านชั้นล่าง กลัวว่าหลานจะปีนบันได ยายจุ่น อายุ 42 ปี เล่าว่า “ ถ้าไม่ทำแบบนี้ไม่ได้หรอกค่ะ หมอ เลี้ยงคนเดียวมันเหนื่อย ” และจากการสัมภาษณ์พบว่าทุกครอบครัวในกลุ่มนี้จะมีการประยุกต์เอาประสบการณ์ของตัวผู้ดูแลเด็กเองและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นใหม่ในรุ่นหลานมาใช้ในการเลี้ยงดู ให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน เนื่องจากผู้เลี้ยงดูเด็กในกลุ่มนี้เรียกได้ว่าเป็นคนสามรุ่น คือ รุ่นของตนเอง รุ่นลูก และรุ่นหลาน ครอบครัวในกลุ่มนี้ประกอบด้วย น้องบี น้องเพลง และน้องแอ๊ปกับน้องแอล

พฤติกรรมกรรการบริโภคนม ในแต่ละครอบครัวมีพฤติกรรมกรรการบริโภคนมที่แตกต่างกัน เหตุผลในการเลือกนมชงที่ต่างกัน บางครอบครัวผู้เลี้ยงดูเป็นคนเลือกนม วิธีการให้แก่เด็ก แต่ในบางครอบครัวผู้ดูแลเด็กจะปฏิบัติตามที่แม่ของเด็กบอกไว้ไม่ว่าจะเป็นการเลือกนมชงว่ายี่ห้อใด รสใด ส่วนนมแม่นั้นเด็กจะได้กินนานเท่าไรขึ้นกับระยะเวลาที่ได้อยู่กับแม่

- นมแม่ จากการสัมภาษณ์พบว่า ระยะเวลาที่เด็กอยู่กับแม่ก่อนที่แม่จะย้ายไปทำงานต่างถิ่นนั้นมีส่วนสำคัญในการหย่านมแม่และเริ่มกินนมขวด ทุกครอบครัวเด็กได้กินนมแม่จนแม่ย้ายออกไป ยกเว้นน้องบี ที่พ่อแม่เอาไปฝากไว้ที่ยายหลังจากที่คลอดเพียงไม่นานทำให้น้องบีต้องกินนมชงมาตั้งแต่เด็ก

ยายจุ่นอายุ 42 ปี (น้องแอ๊ปและน้องแอลอายุ 2 ปี) มีความเชื่อต่อการกินนมแม่ว่าถ้าได้กินนมแม่จะทำให้เด็กแข็งแรง “เด็กเมื่อก่อนกินนมแม่กัน มันไม่ค่อยไม่สบายหรือ กินนมแม่แล้วแข็งแรง กินไปยันโต แต่พวกนี้กินนมแม่ได้ไม่นานเลยไม่ค่อยแข็งแรง ไม่สบายง่าย ถ้าพอกหัวนี้ก็ไม่เป็นไรแต่ถ้าโดนละอองฝุ่นนิดเดียวเป็นหวัดเลย” ส่วนครอบครัวน้องเพลงนั้นมีการกินนมแม่ควบคู่กับนมขวดมาตลอด ยายเล่าว่า “กินนมแม่ควบคู่กับนมขวดมาตลอดนะ เริ่มมากินขวดร่วมด้วยตอนชักอายุ 5 เดือนได้ ไม่ค่อยอ้วน ไม่อ้วนเงะนะ แต่ชน ดิดตายาย นอนกันมาตั้งแต่เล็กอยู่แล้ว ไม่ได้นอนกับพ่อแม่เค้าหรอก”

- นมขวด ในครอบครัวกลุ่มนี้ทั้งหมด เด็กต้องกินนมขวด เพราะไม่ได้อยู่กับแม่ ดังที่กล่าวมาในข้างต้นว่า การเลือกนมชงให้แก่เด็กในครอบครัวกลุ่มนี้แตกต่างกันไปขึ้นกับความรู้ ความเข้าใจของวัฒนธรรม สื่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปจากรุ่นยายสู่รุ่นหลาน นอกจากนี้เรื่องเศรษฐกิจของครอบครัว แม้ว่าแม่จะเป็นผู้ส่งเงินมาให้แต่การตัดสินใจในการเลือกนั้นแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับข้อตกลงของแม่และยาย เช่น ครอบครัวน้องแอ๊ปและน้องแอล ยายจุ่นมีอำนาจในการตัดสินใจเลือกซื้อนม ในครั้งแรกแม่เด็กจะเลือกซื้อให้ก่อนแต่ต่อมายายเห็นว่าควรช่วยกันประหยัดค่าใช้จ่ายในครอบครัวเพราะต้องเลี้ยงหลานถึง 2 คนจึงไปหาซื้อยี่ห้ออื่น ยายจุ่น อายุ 42 ปี เล่าว่า “เราเห็นว่ามันถูกกว่าเราไปเดินดูที่ร้านค้าแล้วมันถูกกว่าเลยโทรไปบอกแม่เค้า กลัวจะไม่ไหว เลี้ยงสองคนต้องประหยัดเลยโทรไปบอกเค้า แม่เค้าบอกว่าที่โน้นไม่มี ชื่อที่นี้ก็ดีกว่า สะดวกกว่าจากนั้นเลยซื้อที่ตลาดนี้แหละ เราเลี้ยงเองเราก็ต้องเลือกเอง แต่แม่มันส่งเงินมาเราก็เลยจัดการเอง” ต่างจากครอบครัวน้องเพลง ยายเล่าว่า “แม่ค้าเลือกให้ว่าจะให้กินแบบไหนยังงี้” ยายไม่มีอำนาจในการตัดสินใจเลือกซื้อนม

สำหรับรสของนมที่เลือกกินนั้นทุกครอบครัวกินรสจืด ยกเว้นครอบครัวน้องเพลงที่เพิ่งเริ่มเปลี่ยนมาเป็นรสหวานโดย ยายของน้องเพลงให้เหตุผลว่า “เพราะเห็นว่าตัวพอม ไม่โต เลยเปลี่ยนรสหวานน่าจะช่วยให้ตัวโตมากขึ้น แล้วพอให้กินก็รู้สึกว่ามันได้มากขึ้น” คล้ายกันกับ

ครอบครัวน้องแอ๊ปและน้องแอลที่ขายจุ่นเล่าว่า “เคยตอนนะทุกระสและแหละ หลักๆ ของนมมันจะมี 3 รสคือ รสจืด รสวานิลา และรสผสมน้ำผึ้ง แต่แม่เคยซื้อรสน้ำผึ้งให้กินแล้วท้องเสียเลยเลิกกิน” ผู้วิจัยเกิดความสนใจเรื่องหลักการเลือกนมเวลาที่ขายจุ่นไปเลือกที่ร้านค้าว่ามีการเลือกแบบใด ขายจุ่น อายุ 42 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 บอกว่า “ขายอ่านข้างกล่องว่ามีส่วนผสมของอะไรๆ เราก็ต้องรู้อ้าง” ขายมีการเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ด้วยตนเองและปรับตัวเข้ากับสภาพเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลง แม้ว่าการศึกษามาก่อนยังไม่มีเรื่องการดูแลการบริโภค ผู้วิจัยถามถึงเรื่องแหล่งซื้อที่มีการเปลี่ยนแปลงในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาว่า “ขายได้ไปร้านค้าที่มาเปิดภายในปีสองปีนี้บ้างมัย เช่น เซเว่นอีเลฟเว่น หรือ ซีเจ อะไรพวกนี้”

“ตอนแรกๆก็ไปนะ แต่เห็นว่าของราคาไม่ได้ต่างกันมาก บางอย่างก็แพงกว่า จะมีก็แค่ บางอย่างที่ถูกลงกว่า เลยซื้อร้านในตลาดเหมือนเดิม ร้านบ้านขายไนซ์ บ้านตาหมื่น บ้านตาสาย บางที ซีเจนะเข้าไปแล้ว เดินเข้าไปแล้วนะ เดินออกมาเพราะไปดูราคาของแล้วแพงกว่า”

ความถี่ของการกินนมขวด ครอบครัวน้องแอ๊ปน้องแอลและน้องเพลงกินนมขวดวันละประมาณ 4 ขวด แต่ครอบครัวตาเอ็ด (น้องบีอายุ 3 ปี) บอกว่า “กินเป็นเวลาครึ่ง บ่ายหนึ่งครั้ง ก่อนนอนอีกหนึ่งครั้ง” ทุกครอบครัวไม่มีเด็กกลับไปพร้อมขวดนม แต่มีเพียงครอบครัวน้องบี เท่านั้นที่ตาเอ็ดให้กินน้ำตามและตาเชื่อว่าจุ่นล้างขวดนม แต่ไม่มีครอบครัวใดที่เช็ดหรือแปรงฟัน ก่อนนอน

นอกจากการผสมผสานของวัฒนธรรมเรื่องการบริโภคนมในรุ่นยายและรุ่นหลาน แล้วเรื่องสภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่มีการเปลี่ยนแปลงก็ทำให้มีพฤติกรรมที่ต่างกันด้วย เช่นกัน ขายจุ่น อายุ 42 ปี (น้องแอ๊ปและน้องแอลอายุ 2 ปี) “สมัยก่อนลำบาก เลี้ยงลูกแบบตามมีตามเกิด กินนมแม่ตลอด ไม่ได้กินนมขวด” ผู้วิจัยถามต่อว่า “ทำไมล่ะคะ ไม่มีนมขายหรือ” ขายตอบว่า “มีเหมือนกันแต่ไม่มีดั่งค์ซื้อให้กินหรอก”

- การทำความสะอาดช่องปาก

ครอบครัวที่ปู่ย่าตายายเคยประกอบอาชีพในเมืองหรือภายนอกชุมชน มีการเรียนรู้ และรับวัฒนธรรมใหม่ๆมาจะมีการฝึกพฤติกรรมการบริโภคและการทำความสะอาดช่องปากที่ดี ได้แก่ น้องบี ตาเป็นผู้เลี้ยงดูหลัก ตาเอ็ดจะเคร่งครัดในการฝึกวินัยให้น้องสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตัวเองโดยบอกว่า “ผมต้องฝึกให้เค้าอาบน้ำเอง แปรงฟันทุกวัน เก็บเสื้อผ้าลง ตะกร้า ทุกอย่างผมเองเคยฝึกมาผมจึงต้องฝึกหลานของผมตั้งแต่เด็กครับ”

ครอบครัวที่ตายายประกอบอาชีพและอาศัยอยู่ในชุมชนมานาน จะเลี้ยงแบบดั้งเดิม ตามที่ตนเคยเลี้ยงมาได้แก่ ครอบครัวของน้องเพลง ขายบอกว่าน้องไม่ยอมแปรงฟันและไม่ค่อย บังคับให้แปรง แปรงแค่ครั้งเดียวตอนเช้า

ครอบครัวน้องแอ๊ปน้องแอลที่ยายมีการเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ด้วยตนเอง ยายจุ่นบอกว่า “ต้องอาบน้ำทีละคน ยายเอาไม่อยู่ หลังจากที่เราไปรับการฉีดวัคซีนและได้รับแจกแปรงมาก็เริ่มเอาแปรงเข้าปากน้อง ฎไปมาเท่าที่ทำได้” แต่ครอบครัวน้องเพลง ยายบอกว่าน้องไม่ค่อยยอมแปรงฟัน แต่มีการเช็ดฟันแทน

พฤติกรรมการบริโภคอาหารหวาน

- อาหารเสริม การเลือกกินอาหารเสริมนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขชีวิตแต่ละครอบครัว เช่น ยายจุ่นห่วงเรื่องสุขภาพและพัฒนาการของหลานจึงเลือกซื้อเสริมเล็กมาเป็นอาหารเสริม ยายจุ่น อายุ 42 ปี (น้องแอ๊ปและน้องแอลอายุ 2 ปี) เล่าว่า “ตอนแรกเค้าไม่กินข้าวบดกัน เลยซื้อมาให้กิน หวังจะให้ตัวโตๆ เค้าตัวเล็กนิดเดียว” ผู้วิจัยสัมภาษณ์ต่อว่า “มีใครแนะนำว่าซื้อเสริมเล็กกินแล้วเด็กตัวโตมัยคะ หรือในโฆษณา” ยายจุ่นตอบว่า “ไม่เลยคะ ไม่ได้เลือกตามใครเลย คิดเอาเอง ไปร้านค้าเดินดูเห็นอาหารเสริมนี้คิดว่าจะทำให้เด็กตัวโต เลยซื้อมา” ส่วนตาเอ็ดไม่ได้เลี้ยงน้องบีมาตั้งแต่เล็ก เมื่อน้องบีมาอยู่กับคุณตาก็กินข้าวแล้ว

บางครั้งเกิดการขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างแม่และยายในการเลี้ยงดูเด็ก เช่น ครอบครัวน้องเพลง พบว่ามีการขัดแย้งด้านการเลี้ยงดูของยายและแม่ของเด็ก ยายเล่าให้ฟังว่า “ยายจะลองเอากล้วยให้กินตอนเพลงอายุได้ 2-3 เดือนคะแต่แม่เพลงไม่ยอมให้กิน บอกว่าจะต้องกินอาหารตามเกณฑ์ ตามที่หนังสือบอก แต่ชั้นก็เลี้ยงเด็กมาแบบนี้ไม่เห็นจะเป็นอะไร ตอนนี้ยังให้กินอาหารอ่อนๆอยู่เลย กินข้าวต้ม ไข่ หรือโจ๊ก”

- อาหารหลัก อาหารมื้อหลักตามอายุเด็ก ถ้าน้องบีอายุ 3 ขวบกินอาหารได้ตามปกติกินครบ 3 มื้อ แต่สำหรับครอบครัวที่เด็กอายุน้อยก็ทานอาหารอ่อนๆน้องแอ๊ปน้องแอลยังกินโจ๊กมู้อ์เช้าและเย็น น้องเพลงก็ยังกินโจ๊ก กินข้าวต้มเช่นกัน

- ขนม พฤติกรรมการบริโภคขนมนั้นแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัวตามความเข้มงวดในการเลี้ยงดูเด็ก และการให้ความสำคัญกับฟัน จากที่กล่าวไปข้างต้นว่า ครอบครัวของตาเอ็ด คุณตาเคยใช้ชีวิตและ มีการรับข้อมูลข่าวสารสมัยใหม่นำมาประยุกต์ใช้ในการดูแลหลาน คุณตาเอ็ดจะฝึกระเบียบวินัยในการบริโภคด้วย ตาเอ็ด (น้องบีอายุ 3 ปี) เล่าว่า “ขนมกรุบกรอบผมไม่ให้กินเลย เมื่อก่อนที่มาอยู่กับผมใหม่ๆเราจะรู้เลยว่าเค้าเคยกินมาก่อนพวกขนมกรุบกรอบหรือน้ำอัดลมแบบนี้ เพราะเห็นแล้วว่าเค้าจะขอกินบ้างแต่มาอยู่กับผมจะไม่ได้กิน ผมต้องศึกษานิสัยเค้าครับเพราะเราไม่ได้เลี้ยงเค้ามาตั้งแต่ต้น ต้องคอยดูว่าเค้าชอบกินอะไร ไม่ชอบอะไร” ผู้วิจัยสัมภาษณ์ต่อว่า “น้องไม่มองเงาไข่ม้อยคะตอนนั้นเพราะอาจจะเคยกินขนมมาก่อน”

“ไม่มองเงาครับ คุณรู้เรื่อง ผมบอกเค้าว่าอาหารพวกนี้ไม่มีประโยชน์ ขนมกรุบกรอบและลูกอมไม่กินเลยครับ” ตาเอ็ดตอบ

นอกจากนี้อิทธิพลจากญาติและร้านค้าในบริเวณใกล้เคียงก็มีผลต่อการกินขนม เช่น ครอบครัวของน้องเพลง บ้านลูกกับป้าอยู่หลังถัดไปเป็นร้านขายของชำ น้องเพลงไปทุกวัน ญาติก็จะเอาขนมถุงและลูกอมให้กิน น้องเพลงจึงไม่ค่อยได้ไปร้านสะดวกซื้อที่อื่นเลย ส่วนน้องแอ๊ปและน้องแอลไม่ได้ไปร้านสะดวกซื้อด้วยเหตุผลที่ยายจ๋า อายุ 42 ปีเล่าให้ฟังว่า “ไม่พาไปหรอก มันชนคอกไปเล่นของเค้า เราดูไม่ไหว ตลาดยังไม่ค่อยเอาไป”

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวยายกับโรงพยาบาล ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ “แม่” เป็นผู้ดูแลหลัก กลุ่มที่ “แม่และป้าตายาย” เป็นผู้ดูแลหลัก และ กลุ่มที่ “ป้าตายาย” เป็นผู้ดูแลหลัก พบว่า

กลุ่มที่ “แม่” เป็นผู้ดูแลหลัก จะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสถานพยาบาลที่แม่ไปฝากครรภ์ หรือไปรับวัคซีน หากแม่ที่ไปฝากครรภ์ที่โรงพยาบาล จะได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตามโครงการที่หญิงตั้งครรภ์และผู้มารับวัคซีนจะได้รับรู้เกี่ยวกับการดูแลและการปฏิบัติตัว ในการดูแลเด็กพร้อมทั้งสมุดคู่มือแม่ทุกคน และได้รับการตรวจฟันหญิงตั้งครรภ์และเคลือบฟลูออไรด์เมื่อบุตรมารับวัคซีน แต่ถ้าฝากที่สถานอนามัยหรือคลินิกส่วนใหญ่จะไม่ได้ได้รับความรู้ด้านทันตสุขภาพเท่าที่ควรเนื่องจากไม่มีบุคลากรที่จะให้ความรู้ด้านนี้โดยตรง และเมื่อบุตรหลานเจ็บป่วยไม่สบาย ผู้ดูแลหลักจะเป็นผู้พาเด็กมาโรงพยาบาลด้วยตัวเอง

กลุ่มที่ “แม่และป้าตายาย” เป็นผู้ดูแลหลัก การดูแลตั้งแต่ตั้งครรภ์จะคล้ายกันกับในกลุ่มแรก แต่เมื่อเด็กคลอดออกมาป้าตายายจะมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของเด็ก ตามความคิด ความเชื่อของแต่ละครอบครัว เช่น ครอบครัวพี่ดาว อายุ 35 ปี เคยพาน้องน้ำตาลไปหาหมอชาวบ้าน เป็นคนแก่ดั้งเดิมของท้องที่ มีการรักษาและยาตามแบบของหมอชาวบ้านแต่ละคน แม่เล่าว่า “ถ้าไม่สบายเจ็บคอ เป็นชางก็จะพาไปหาเอน้องไปกวาดลิ้น ไม่กี่ครั้งหายเลย ยังมีประสบการณ์น้องได้รับอุบัติเหตุทางรถมา พาไปโรงพยาบาล ทางคุณหมอบอกให้รอดูอาการอยู่ 2-3 วันก็ไม่เห็นทำอะไร เราเลยเห็นทำไม่ได้ เลยพาลูกออกมาไปหาหมอชาวบ้านคนนึงเก่งมาก ไปหาไม่กี่วัน ลูกเราสามารถเดินได้ เชื่อมมากกับหมอคนนี้” คุณย่าที่นั่งฟังอยู่เสริมว่า “เมื่อก่อนมีหมอหลายคนเป็นคนเฒ่าคนแก่ แต่เดี๋ยวนี้ล้มหายตายจากกันไปหมดแล้ว แต่ละคนก็จะมีคาถา ของเค้าดีจริงๆ”

กลุ่มที่ “ป้าตายาย” เป็นผู้ดูแลหลัก ส่วนใหญ่ถ้าเด็กมีปัญหาด้านสุขภาพ ป้าตายายก็จะพาไปหาหมอที่โรงพยาบาล แต่จะมีการจัดการเรื่องสุขภาพต่างกันไปตามแต่วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของแต่ละครอบครัว

ในกลุ่มที่ป้าตายายเคยประกอบอาชีพภายนอกชุมชน มีความคิดความเชื่อแบบสมัยใหม่ ก็จะพาไปโรงพยาบาลเท่านั้น ตาเอ็ด (น้องป้าอายุ 3 ปี) “ผมไม่พาไปหาหมอชาวบ้าน ไม่เอาเลยพวกนั้น ไปโรงพยาบาลเท่านั้นครับ”

ส่วนครอบครัวที่มีการนำวัฒนธรรมการเลี้ยงดูสมัยก่อนร่วมกับสมัยปัจจุบันมาจัดการกับปัญหาสุขภาพ ได้แก่ ขยายจุ่น อายุ 42 ปี (น้องแอ๊ปและน้องแอลอายุ 2 ปี) ถ้าเด็กมีอาการเจ็บคอ เป็นตุ่มที่คอที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “ซาง” ขยายจะซื้อยามากวาดลิ้นให้เด็กเอง โดยยายเชื่อว่าการกวาดลิ้นเองสามารถทำได้ ขยายจุ่น เล่าว่า “ปกติก็กวาดเอง ซื้อยาตราใบโพธิ์มากวาดเองตั้งแต่รุ่นลูกแล้ว คากาเราไม่มีหรือเราเอาแค่ให้ยامنลงไปที่คอ ให้เด็กรู้สึกเปรี้ยวๆ เค็มๆ ที่คอ จะได้ไม่ไอ เรากวาดเองได้ แค่นี้ก็พอไป ผสมเกลือหน่อย น้ำมะนาวหน่อย ให้มันกัดเสลดในคอ แม่พวกนี้ก็ไม่เคยเอาไปกวาดที่ไหนหรือกวาดเองมาตลอด” แต่ยายจุ่นมีความเชื่อว่า “สมัยก่อนคนโบราณเค้าเชื่อกันนะ คากา เค้าก็คงมีแหละ มีอยู่ไม่กี่คำแหละ” และหากเอ่ยถึงการไปรักษาแพทย์แผนปัจจุบัน คุณยายบอกว่า “ถ้าเด็กไอก็กวาดยาเองได้ แต่ถ้าตัวร้อนต้องเอาไปหาหมอที่โรงพยาบาลแล้วไปเอายามากิน มันไม่เหมือนกันนะ ตอนที่กวาดยาเองก็จะเอาไหนที่ก็ลำบาก ไปโรงพยาบาลก็เอาไปที่ละคน ใครไม่สบายก็เอาไปที่ละคน ดูไม่ไหวนะ วุ่นวายมาก”

ในกลุ่มที่ยายเลี้ยงหลานตามวิถีของต้นตามวัฒนธรรมเดิมที่เคยเลี้ยงลูกหลานมาหลายคน ยายนิ (น้องเสาร์อายุ 1 ปี 6 เดือน) เล่าว่า “กวาดยาเองมาตลอด ไม่ได้ไปให้หมอชาวบ้านที่ไหนกวาด เราเชื่อว่าคากาก็แค่นั้น ขึ้นอยู่กับตัวยาที่ใช้กวาดมากกว่า ยายใช้ยาตราใบโพธิ์ที่มีในตลาดนี้แหละ เพื่อนบ้านแถวนี้พอรู้ว่าเรากวาดได้ บางคนเค้าก็มาให้เรากวาดให้”

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและศูนย์เด็กเล็ก ในครอบครัวขยายส่วนใหญ่จะเลี้ยงดูบุตรหลานเองจนครบอายุที่จะถึงเกณฑ์ที่สามารถเข้าโรงเรียนได้ มีเพียงบางครอบครัวที่นำลูกเข้าศูนย์เด็กเล็กหรือฝากเลี้ยงเนื่องมาจากการประกอบอาชีพของกลุ่มที่แม่เป็นผู้ดูแลหลักและปู่ย่าตายายไม่มีเวลาเลี้ยงหลานจะนำหลานเข้าศูนย์เด็กเล็ก

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและเพื่อนบ้าน เนื่องจากชุมชนเป็นแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ยังคงมีความใกล้ชิดกันระหว่างครัวเรือนข้างเคียง หากมีปัญหาที่มักจะมีการพูดคุยกัน เช่น ครอบครัวน้องเดียร์จะสนิทกับเพื่อนบ้านที่มีเด็กมาก่อน จะได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องการเลี้ยงดูเด็กก่อนข้างมากและแม่มักจะได้รับอิทธิพลและปฏิบัติตามคำแนะนำนั้น หรือในบางครอบครัวที่ยายเลี้ยงคนเดียวมีการฝากหลานไว้กับเพื่อนบ้านหากตนต้องออกไปทำธุระนอกบ้าน ตายายข้างบ้านที่รักและเอ็นดูหลานเหมือนเป็นญาติของตัวเอง อีกทั้งอาณาบริเวณบ้านที่ติดกันมาก ไม่มีรั้วกัน จึงทำให้เหมือนเป็นบ้านหลังเดียวกัน

4.3 กรณีศึกษาของครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง

กรณีศึกษาครอบครัวเดี่ยว

กรณีศึกษาครอบครัวเดี่ยวที่มีพ่อและแม่อยู่ด้วยกัน

น้องโพร อายุ 2 ขวบครึ่ง คุณแม่นัก อายุ 30 ปี

ครอบครัวของคุณแม่นักเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วยสมาชิกเพียง 3 คน มีพ่อแม่ลูก ตอนนี้อายุเริ่มไปโรงเรียนอนุบาลได้เพียง 1 เดือน ก่อนที่ลูกจะเข้าโรงเรียนคุณแม่จะไปจ้างคุณอาเลี้ยง ในขณะที่คุณพ่อกับคุณแม่ไปทำงาน ตอนเช้าจะขับรถไปฝากที่บ้านคุณอา ตอนเย็นจะไปรับกลับบ้านซึ่งบ้านคุณอาจะอยู่ห่างไปเพียง 5-10 นาที บริเวณใกล้บ้านคุณอาจะมีบ้านยายของน้องโพรอยู่ ซึ่งคุณแม่เล่าว่าหากคุณอาไม่ว่างต้องเอน้องไปฝากไว้ที่บ้านยาย ยายจะตามใจมาก หยิบของในตู้เย็นกินได้หมด เนื่องจากเป็นหลานคนแรกที่บ้าน และปู่กับย่าก็เสียแล้ว น้องจึงได้รับการเอาใจมากเป็นพิเศษ ถ้าน้องโพรร้องหิวนมเมื่อไหร่ก็จะขงนมป้อนให้ทันที จึงทำให้กินมากกว่าวันละ 6 ขวดต่อวัน ขณะนี้น้องโพรมีน้ำหนักตัวประมาณ 20 กิโลกรัม เมื่อถามย้อนไปถึงตอนที่คุณแม่เริ่มตั้งครรภ์คุณแม่เล่าให้ฟังว่าได้รับการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลหนองหญ้าไซ และได้รับข้อมูลจากพยาบาลรวมทั้งสมุดคู่มือการปฏิบัติตัวของคุณแม่เมื่อใหม่เป็นเล่มสีชมพูซึ่งจะได้รับทุกคนหากมาฝากครรภ์ และคุณแม่ก็ได้ทำตามคำแนะนำในสมุดเล่มนี้ว่าช่วงไหนต้องเลี้ยงลูกอย่างไร และถึงแม้ว่าคุณแม่จะทราบว่าควรให้กินนมแม่ถึงช่วงอายุเท่าไรแต่ด้วยเงื่อนไขเรื่องการลาคลอดได้เพียงหนึ่งเดือนทำให้น้องโพรได้กินนมแม่ได้เพียงเดือนเดียวเท่านั้น หลังจากนั้นนมขวดก็เข้ามามีบทบาทหลัก ยี่ห้อของนมผงสำเร็จรูปที่กินเป็นประจำคือ คุณแม่ รสจืด น้องโพรกินนมเก่งมาก คุณแม่เล่าว่าบางครั้งกินมากจนปวดท้อง ตอนนี้อยู่เปลี่ยนจากการชงนมผงสำเร็จรูปมาเป็นนมกล่องแต่ก็เทใส่ขวดอยู่เช่นเดิม และยิ่งไปกว่านั้นหลับคาขวดนมด้วย ทั้งที่คุณแม่ทราบดีว่าการปล่อยให้ลูกหลับคาขวดนมและไม่ทำความสะอาดจะทำให้เกิดฟันผุแต่ด้วยเงื่อนไขชีวิต ข้อตกลงร่วมกันของสามี รวมทั้งวิธีการเลี้ยงดูทำให้คุณแม่ปล่อยให้ลูกหลับคาขวดนมและไม่ได้ทำความสะอาดช่องปาก

“ไม่ได้ทำอะไรเลยคะหมอ ไม่ได้กินน้ำตามด้วยหลับไปเลย ถามว่ารู้หรือไม่ว่าต้องทำ ฐึ้นนะคะว่าต้องทำ แต่บางครั้งน้องไม่ยอมเลย เอาอะไรเข้าปากเค้าไม่ได้เลยคะ เค้าจะสายหน้าหนีตลอด ขนาดตอนหลับไปแล้วนะคะ เป็นเด็กที่รู้สึกตัวง่ายมากตอนหลับ แล้วบางทีก็เพราะพอเค้าตื่นแหละที่เป็นคนบอกว่าไม่ต้องไปทำอะไรเค้าตอนหลับเพราะไม่อยากให้เค้าตื่นมางอแง ปล่อยให้เค้าหลับ บางครั้งเราจะชอบแอบตัดเล็บ และจี้มูกหรือทำอะไรๆ ให้เค้าตอนหลับ หรือบางทีก็บอกเราว่าให้รีบๆ ให้นมลูกจะได้รับงอนนอน แบบนี้ละคะ ก็บอกแฟนตลอดนะคะว่าให้เลิกขวดนมได้แล้วเพราะลูกฟันผุแล้วนะ แฟนก็จะบอกกลับมาว่า ไม่เป็นไรหรอกถ้าจะผุบ้างเค้ายังเด็กอยู่”

นอกจากนี้คุณแม่ยังมีทัศนคติ ความเชื่อที่ว่า ฟันน้ำนมไม่สำคัญ ไม่จำเป็นต้องรักษา เพราะอีกไม่นานฟันแท้ต้องขึ้นมาแทนที่ ทำให้คุณแม่ละเลยการดูแลสุขภาพช่องปาก ขณะนี้น้องโพร้แปรงฟันวันละ 1 ครั้งตอนเช้า คุณแม่ให้เหตุผลว่าการแปรงฟันเป็นเรื่องที่ยากเพราะน้องมักไม่ยอมให้อะไรเข้าปากเลย จึงไม่แปรงก่อนนอน และขณะที่น้องไปโรงเรียนก็ไม่ได้แปรงฟันหลังอาหารกลางวันเพราะคุณครูบอกว่าถ้าเด็กต่ำกว่า 3 ปีไม่ต้องแปรงฟันก็ได้ และยังเอาขวดนมมาที่โรงเรียนได้อีก เมื่อคุณแม่เห็นดังนั้นคุณแม่เลยจัดให้ลูกวันละ 2 ถ้วยเพื่อเทใส่ขวดกินอีกที่โรงเรียน อีกทั้งโรงเรียนนี้มีคุณครูคนหนึ่งเป็นคุณน้าของน้องโพร้จึงมีการดูแลเอาใจน้องโพร้เป็นพิเศษ เช่น ให้กินข้าวกลางวันก่อนเพื่อน ๆ เพราะน้องโพร้จะไม่ได้รับประทานอาหารเข้ามาเพราะกินนมมาเยอะ ทำให้ตอนสายจะเริ่มหิวก่อนเพื่อน

เรื่องอาหารการกินน้องโพร้เคยอยู่กับคุณอาซึ่งคุณแม่เล่าว่าคุณอาเป็นคนเลือกอาหารตั้งแต่ข้าวบด ไข่บด ดับบด ก่อนที่จะเคี้ยวได้ก็เริ่มให้อาหารเสริมซีรีแลคเนื่องจากคิดว่ามีลักษณะที่ยังคล้ายนมอยู่แต่กินได้ไม่นานก็เริ่มกินโจ๊กแทน แต่ตอนนี้แม่เป็นคนเลี้ยงหากกลับจากที่โรงเรียนสำหรับการบริโภคอาหารระหว่างมือนั้นน้องโพร้ชอบกินขนมกรุบกรอบ และช็อคโกแลตเหรียญทอง โดยคุณแม่ให้ความเห็นว่าตั้งแต่มีเซเว่นอีเลฟเว่นมาเปิดให้บริการ เด็กจะมีขนมให้เลือกหลากหลายมากขึ้น เมื่อคุณแม่ไปซื้อของก็จะซื้อขนมให้น้องเองแม้ว่าบางครั้งน้องไม่ถามแต่คุณแม่ถามน้องเองว่าจะเอาไหม เพราะในทัศนคติของคุณแม่ต่อขนมนั้น เด็กกับขนมตัดกันไม่ขาด และขนมยังเป็นมากกว่าขนม ในบางครั้งที่น้องโพร้จะร้องไห้งอแง คุณแม่ก็จะใช้ขนมเป็นรางวัลเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของน้องไม่ให้ร้องไห้

สรุปประเด็นที่น่าสนใจจากครอบครัวของโพร้

ครอบครัวนี้เป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีแม่เป็นผู้ดูแลหลัก เนื่องจากการประกอบอาชีพของแม่ทำงานเป็นลูกจ้างประจำต้องทำงานตั้งแต่ 8 โมงเช้าถึง 4 โมงเย็น ทำให้แม่ต้องหาผู้ดูแลลูกแทนในเวลาที่แม่ไปทำงาน พฤติกรรมการบริโภคนมของน้องโพร้นั้น ตั้งแต่แรกคลอดสามารถกินนมแม่ได้เพียงเดือนเดียวตามระยะเวลาความสามารถในการกลืนของแม่ หลังจากนั้นคุณแม่ก็ให้นมขวดแก่น้องโพร้ ความถี่ของการบริโภคนมในครอบครัวนี้จะเห็นได้ว่าวิธีการเลี้ยงดูเด็กมีผลต่อจำนวนครั้งที่เด็กจะกินนมขวดเนื่องจากการเลี้ยงดูแบบตามใจเพราะเป็นลูกคนเดียว หลานคนเดียวของครอบครัวทำให้พ่อแม่และญาติค่อนข้างตามใจ เมื่อน้องร้องไห้ก็จะนำขวดนมยื่นให้ทุกครั้ง ทำให้ขาดวินัยในการบริโภคและการฝึกการบริโภคที่เป็นเวลาให้แก่เด็ก การกินนมในปริมาณมากตลอดทั้งวันนอกจากจะส่งผลให้เกิดความคงค้างของนมในช่องปากทำให้เสี่ยงต่อการเกิดฟันผุแล้วยังส่งผลให้เกิดโรคอื่น เช่น โรคอ้วน ระบบย่อยอาหาร เพราะในขณะนี้น้องมีน้ำหนักค่อนข้างมากและ

บางครั้งกินอิ่มมากจนปวดท้อง อีกทั้งยังให้กินนมขวดจนหลับไปพร้อมกับขวดนมโดยไม่ทำความสะอาดช่องปาก เพราะกลัวลูกตื่นแล้วจะร้องไห้มากและเด็กไม่ยอมให้อะไรเข้าปากเลย นอกจากนั้นอิทธิพลจากสมาชิกในครอบครัวได้แก่ พ่อ ที่ไม่ให้แม่เช็ดฟันและเหงือกเมื่อลูกหลับไปแล้ว

แม้ว่าครอบครัวนี้จะเป็นครอบครัวเดี่ยวแต่จะเห็นได้ว่าญาติที่อาศัยอยู่ไม่ไกลนัก มีอิทธิพลในการเลี้ยงดูและพฤติกรรมการบริโภคเพราะเมื่อแม่ไปทำงานจะฝากไว้กับญาติดูแล ถ้าไปฝากไว้ให้ยายเลี้ยงจะเห็นว่าน้องสามารถกินนมได้ไม่จำกัด ดังนั้นญาติในครอบครัวเดี่ยวในลักษณะนี้จึงมีบทบาทต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารหวานด้วย

กรณีศึกษาครอบครัวเดี่ยวที่มีแม่อยู่ด้วยแต่พ่อไปทำงานต่างจังหวัด

น้องโฟกัส อายุ 1 ปี 1 เดือน คุณแม่หน้อย อายุ 25 ปี

ครอบครัวน้องโฟกัสอยู่ด้วยกัน 4 คน มีพ่อแม่และลูกอีก 2 คน คือ น้องเฟริสและน้องโฟกัส น้องเฟริสเป็นเด็กชายอายุ 5 ขวบ บ้านเป็นร้านขายของที่เกี่ยวกับการเกษตรเปิดมาได้ 3 ปี เป็นลักษณะของตึกแถวที่อยู่ด้านหลัง 7-11 สามารถเดินไปได้เพียงไม่ถึง 30 ก้าว คุณแม่หน้อย อายุ 25 ปี เรียนจบ ม. 6 และไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ แต่ไม่จบ หลังจากนั้นไปเรียนเสริมสวยต่อ แต่ตอนนี้มาเปิดร้านขายของกับสามี คุณพ่อของน้องโฟกัสทำงานเกี่ยวกับบริษัทที่เกี่ยวกับการเกษตรที่กรุงเทพฯ ดังนั้นจะเข้าบริษัทบ่อยครั้ง เดือนหนึ่งจะอยู่กรุงเทพฯ 1 สัปดาห์ รายได้ของร้านต่อเดือนประมาณ 6 หมื่นบาท คุณแม่เป็นคนเลี้ยงน้องโฟกัสด้วยตัวเองโดยเวลาทั้งหมดก็จะอยู่ร้านเลี้ยงน้องไปด้วย และจากฐานะทางครอบครัวค่อนข้างดี คุณแม่จึงมีทางเลือกในการไปรับบริการที่สถานพยาบาลของเอกชน เมื่อครั้งภรรยาจึงเดินทางไปฝากครรภ์ในอำเภอเมืองที่โรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง คุณแม่เล่าว่าทางโรงพยาบาลไม่ได้เน้นเรื่องการดูแลทำความสะอาดช่องปากให้แก่เด็ก แต่ทุกวันนี้จะพาไปทั้งสองคนไปพบทันตแพทย์ที่คลินิกในกรุงเทพฯ อยู่แล้ว

พฤติกรรมการบริโภคนมแม่ของน้องโฟกัสนั้นสามารถกินนมแม่ได้จนถึงอายุ 6 เดือน

เพราะแม่ประกอบอาชีพค้าขายอยู่ที่บ้านตลอด และเริ่มให้กินนมขวดมาพร้อมกับการกินนมแม่ตั้งแต่อายุ 2 เดือน นมผงสำเร็จรูปที่คุณแม่หน้อยเลือกคือ นมแพะ ซึ่งมีราคาสูงและคุณแม่ต้องฝากญาติซื้อและฝากมากับคุณพ่อ คุณแม่เล่าว่าได้ทราบข้อมูลมาจากการบอกเล่าว่ากินนมแพะแล้วจะทำให้ลูกแข็งแรง จึงเปลี่ยนจากนมยี่ห้อ เอส-26 เพราะกินแล้วท้องผูกมาเป็นนมแพะ ความถี่ในการกินนมขวด คือ กินเช้า 2 ขวดและก่อนนอนอีก 1 ขวด ขวดละ 8 ออนซ์ ส่วนใหญ่จะกินนมขวดตอนก่อนนอน และหลับคาขวดนมอยู่ถึงแม้ว่าจะมีการแปรงฟันขณะที่อาบน้ำในตอนเย็นแต่ก็ไม่ได้เช็ดทำความสะอาดก่อนนอนเลย จากการตรวจฟันพบว่าน้องโฟกัสฟันยังไม่ผุแต่น้องเฟริสฟันผุ 2 ซี่

คุณแม่ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ตายายซึ่งอาศัยอยู่ห่างจากบ้านตนประมาณ 4 กิโลเมตรนั้นจะมารับน้องเฟริสไปนอนที่บ้านอยู่บ่อยครั้ง เพราะตอนเล็กตายายจะช่วยเลี้ยง เลยคิดหลานมากและค่อนข้างตามใจ ยิ่งไปกว่านั้นที่บ้านตายายยังเป็นร้านขายของชำ น้องเฟริสสามารถหยิบขนมที่มีอยู่ในร้านได้เลย

“ถ้าเป็นเฟริสนะ กินทุกวัน วันธรรมดาจะไปเรียนและหลังจากกลับจากโรงเรียนแวะเซเว่นเกือบทุกครั้ง หรือไม่ก็ร้านเจ๊ไนซ์ (ร้านขายของชำดั้งเดิมในตลาด) แต่บ้านตายายขายของชำเองด้วยแหละหมด ถ้าเค้าไปบ้านตายายนะ ก็หยิบกินได้ตามใจชอบเลย”

ขนมที่น้องเฟริสชอบกินคือ เยลลี่เคลือบน้ำตาล ส่วนน้องโฟกัสจะไม่ติดตายายเพราะว่าคุณแม่เป็นคนเลี้ยงเองมาตั้งแต่ต้น การดูแลเรื่องพฤติกรรมการบริโภคจึงอยู่ที่แม่เพียงคนเดียว คุณแม่จะไม่ให้น้องโฟกัสกินลูกอมเลย คุณแม่บอกว่าจะซื้อผลไม้ไว้ที่บ้านตลอด น้องโฟกัสชอบกินมันแกวและกินข้าวแกง เรื่องขนมไม่ค่อยกินมากเพราะฟันยังขึ้นไม่ครบด้วย

สรุปประเด็นที่น่าสนใจของครอบครัวโฟกัส

ครอบครัวนี้มีความน่าสนใจเพราะคุณแม่มีลูกสองคนที่เลี้ยงมาแตกต่างกันเนื่องจากเงื่อนไขชีวิตของแม่ในช่วงเวลานั้นๆแตกต่างกัน ลูกคนแรกยังอยู่กับตายาย ตายายจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคค่อนข้างมาก อีกทั้งการประกอบอาชีพเป็นร้านขายของชำ ทำให้เด็กสามารถเลือกขนมได้ตามใจชอบ แต่เมื่อเงื่อนไขชีวิตของแม่ที่เปลี่ยนแปลงไปในลูกคนที่สอง ร่วมกับสภาพเศรษฐกิจที่กำลังขยายตัวในชุมชน คุณแม่ต้องย้ายออกมาเพื่อเปิดกิจการค้าขายเป็นของตัวเอง ในบริเวณตึกแถวที่สร้างใหม่ใกล้ตลาด จึงย้ายออกมาเป็นครอบครัวเดี่ยว แม่เป็นผู้ดูแลหลักในการเลี้ยงน้องโฟกัสเพียงคนเดียว จึงมีการควบคุมพฤติกรรมการบริโภคได้ดีกว่า และจากประสบการณ์ที่ลูกคนแรกฟันผุทำให้แม่มีการเรียนรู้และดูแลสุขภาพช่องปากให้ลูกคนต่อมาได้ดีกว่าด้วยเช่นกัน อีกทั้งแม่อายุยังน้อย และ เคยไปใช้ชีวิตในสังคมเมือง มีการปรับตัวตามทันต่อวัฒนธรรมใหม่ จึงมีความรู้และความเข้าใจในการเลือกสิ่งที่ดีให้แก่ลูก เช่น แม้ว่าบ้านจะอยู่ใกล้เซเว่นอิลเฟเว่นเพียงไม่กี่ก้าวแต่ก็จะดูแลเรื่องการกินขนมโดยเฉพาะลูกอมจะไม่ให้ซื้อเลย นอกจากนั้นยังพาไปดูตรวจฟันที่คลินิกเอกชนในกรุงเทพฯซึ่งหากเทียบกับเด็กวัยเดียวกันในชุมชนอาจจะยังไม่เคยเข้าห้องฟันที่โรงพยาบาลเลย

กรณีศึกษาครอบครัวขยาย

กรณีศึกษาครอบครัวขยายที่มีพ่อแม่ ปู่ย่าตายายอยู่ด้วยกัน

น้องโน้ต อายุ 2 ปีครึ่ง และ แม่เล็ก อายุ 29 ปี

ครอบครัวนี้เป็นครอบครัวขยายที่แม่จะมีบ้านอยู่คนละหลังแต่ก็อยู่ภายในอาณาบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ครอบครัวนี้ผู้ดูแลหลักได้แก่ คุณย่าแอ่ว อายุเกือบ 60 ปี มีหน้าที่เลี้ยงหลานแทนแม่เพราะแม่ต้องออกไปรับจ้างทำงานนอกบ้านตั้งแต่ 6 โมงเช้ากลับอีกทีหนึ่งทุ่ม น้องโน้ตจึงใช้เวลาเกือบทั้งหมดอยู่กับคุณย่าเพราะตอนกลางคืนก็นอนกับคุณย่าด้วย

คุณแม่เล็กอายุ 29 ปี มีลูก 2 คน คนโตอายุ 8 ปี น้องโน้ตคนเล็ก อายุ 2 ปีครึ่ง คุณแม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันออกไปรับจ้างในไร่กับคุณพ่อได้รายได้วันละ 500 บาท ถึงแม้ว่าแม่จะไม่ใช่ว่าผู้เลี้ยงดูหลักแต่แม่เป็นผู้หารายได้หลักให้กับครอบครัว แม่จึงเป็นผู้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการบริโภค เช่น นมผงสำเร็จรูป เลื่อยหั่นห่อตราหมี โดยคุณแม่ลองเลือกเปลี่ยนหลายยี่ห้อมาเรื่อยๆ เพื่อไม่ให้เกิดความจำเจ โดยให้กินนมขวดมาตั้งแต่อายุ 3 เดือนแล้ว สำหรับความถี่ในการกินนมขวดประมาณวันละ 2-3 ขวด คุณย่าเล่าว่า ถ้าพ่อกออกไปเที่ยวข้างนอกจะสามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องร้องไห้จะกินนมขวดเลย และคิดว่าน่าจะต้องใช้การลดปริมาณของความถี่ในการกินลงไปเรื่อยๆจนสามารถเลิกได้ นอกจากนี้หลังจากกินนมขวดแล้วไม่เคยมีการทำความสะอาดช่องปากและไปนอนกับย่าก็หลับคาขวดนมด้วย คุณแม่ให้ข้อมูลว่าไปฝากครรภ์กับโรงพยาบาลในตอนแรกและย้ายมาที่สถานีอนามัย ไม่เคยได้รับคำแนะนำเรื่องการทำความสะอาดเหงือกและฟันในเด็กเล็กมาก่อนจึงไม่ได้ดูแลดูตรงส่วนนี้เลย ทำให้น้องโน้ตฟันผุทั้งปาก เมื่อตรวจดูพบลักษณะเหงือกบวมแดง มีคราบจุลินทรีย์ที่ฟันมาก และมีอาการไข้ร่วมด้วย คุณย่าเล่าว่าน้องโน้ตชอบบ่นปวดฟัน กินข้าวได้น้อยด้วย คุณแม่และคุณย่าคิดว่าสาเหตุหลักของฟันผุน่าจะมาจากการกินขวดนม คุณย่าบอกว่าเมื่อก่อนย่าก็เลี้ยงลูกมาแบบนี้ ไม่ได้แปรงฟันอะไรมากมายฟันก็ไม่ผุ แต่ตอนนั้นให้กินนมแม่ตลอดไม่มีนมขวด ตอนนี้อยู่มาเลี้ยงน้องโน้ตก็ให้แปรงฟัน 1 ครั้งเฉพาะตอนเช้าเท่านั้น เพราะตัวคุณย่าเองก็แปรงเฉพาะตอนเช้าครั้งเดียวเช่นกัน คุณย่าให้เหตุผลว่าแปรงฟันตอนเช้าเป็นเรื่องที่ต้องทำเหมือนเป็นกิจวัตรอยู่แล้ว แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการแปรงฟันก่อนนอน และคิดว่าการรักษาฟันน้ำนมไว้ก็ไม่ได้มีความสำคัญ คุณย่าบอกว่าอีกไม่นานฟันแท้ก็ขึ้น การที่ฟันน้ำนมจะหักหรือกร่อนไปก่อนเป็นเรื่องธรรมดา ส่วนพฤติกรรมบริโภคขนมนั้น น้องเนสซึ่งเป็นพี่สาวจะชอบซื้อขนมเข้ามาทำให้เมื่อน้องโน้ตเห็นก็จะขอกินด้วย ในบางครั้งก็จะไปร้านค้าสะดวกซื้อซื้อเอ็กซ์เพรสขนมที่ชอบ เช่น หมายฝรั่ง น้ำอัดลม นมเปรี้ยวก็ชอบกิน แต่แม่บอกว่าจะไม่ได้กินขนมอะไรเป็นเรื่องเป็นราว คุณย่าเสริมว่าบางครั้งก็เห็นกินลูกอมที่เอามาจากพี่สาวบ้าง จึงเปรียบเทียบการเลี้ยงดูเด็กในรุ่นนี้ว่า

“ก็สมัยก่อนมันไม่ได้กินขนม ไม่ได้กินขวดนม เคี้ยวมันมันมีนมขง มันเลยติดนมขวดไม่ให้กินก็ไม่ได้ เวลามันร้อง สงสารเด็กมัน สมัยก่อนฟันไม่ผุหรือกร่อน แปรงฟันก็ครั้งเดียวเหมือนกัน ”

คุณย่าแอ่วที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงเด็กมาสองรุ่นกล่าวอย่างมั่นใจ

ส่วนคุณแม่กล่าวถึงเรื่องการเจ็บปวดรื่องฟันของน้องโน้ตเสริมว่า “ถ้าเค้าปวดฟันเค้าจะบอกเราเลยว่า ปวดฟัน แเมงกินฟันแล้ว จริงๆเค้าไม่ชอบกินอะไรหวานๆนะ”

สรุปประเด็นที่น่าสนใจจากครอบครัวโน้ต

ในครอบครัวนี้จัดเป็นครอบครัวขยายที่มี ย่า เป็นผู้เลี้ยงดูหลัก เนื่องจากการประกอบอาชีพของแม่ที่ต้องทำงานรับจ้างนอกบ้านไม่มีเวลาทั้งวันหน้าที่การเลี้ยงดูบุตรหลานจึงตกอยู่ที่คุณย่า และจากการที่คุณย่าเคยเลี้ยงลูกมาด้วยวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ไม่ค่อยเข้มงวดเรื่องการเลี้ยงดู จึงทำให้คุณย่าละเลยการแปรงฟันก่อนนอน ส่วนเรื่องการบริโภคนมและอาหารหวาน ถึงแม้ว่าคุณย่าจะทราบว่านมและนมขวดทำให้เกิดฟันผุ มีการเข้าใจวัฒนธรรมการบริโภคที่ต่างจากสมัยก่อน แต่ก็ไม่ได้เข้มงวดเรื่องการบริโภคและการดูแลทำความสะอาดช่องปาก เพราะคุณย่ามีทัศนคติที่ไม่คิดว่าฟันนั้นสำคัญ ไม่จำเป็นต้องได้รับการรักษาหรือดูแลมากนัก การแปรงฟันตอนเช้าวันละ 1 ครั้งเป็นไปเพื่อการเข้าสังคม นอกจากนี้อิทธิพลจากการมีพี่น้องภายในครอบครัวที่นำนมเข้ามาบริโภคภายในบ้านก็มีส่วนในการรับชมกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดฟันผุสูง

น้องน้ำตาล อายุ 2 ปี และ คุณแม่ดาว อายุ 35 ปี

คุณแม่ดาว อายุ 35 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปัจจุบันมีลูก 2 คน ลูกชายคนโตเรียนอยู่ชั้น ป.2 คนเล็กคือน้องน้ำตาลเริ่มเข้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ไม่กี่วัน และมีลูกเลี้ยงที่เป็นลูกของสามีที่เกิดกับภรรยาเก่าที่อยู่ในความดูแลเหมือนลูกตัวเองอีก 1 คน เลี้ยงมาตั้งแต่อายุ 1 ปีครึ่ง ปัจจุบันเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สมาชิกในบ้านอยู่กัน 7 คน ได้แก่ พ่อแม่ ลูกๆ ปู่และย่า ครอบครัวคุณแม่ดาวประกอบอาชีพเพาะเห็ดฟางและทำไร่อ้อย รายได้จากการขายเห็ดประมาณเดือนละเกือบ 40,000 บาท ส่วนจากไร่อ้อยปีละแสนกว่าบาท ตอนนี้เพาะเห็ดไปขายตามตลาดที่ไปเป็นประจำคือจังหวัดกาญจนบุรี ขับรถไปขายตั้งแต่ตอนบ่ายกลับมาอีกทีเกือบหนึ่งทุ่ม เมื่อก่อนที่น้องน้ำตาลยังเล็ก แม่จะพาน้องน้ำตาลไปขายเห็ดด้วยแต่พอเริ่มโตขึ้น เดินได้วิ่งได้ก็เริ่มฝากไว้กับคุณย่าเลี้ยงได้ ปู่ย่าจะเลี้ยงแบบตามใจ เพราะหลานน่ารักและฉลาด คุณย่าก็จะคอยดูแลเรื่องการกินนม ความปลอดภัยจากการวิ่งเล่นของหลาน และป้อนอาหารเย็น พอคุณแม่กลับมาจากการขายของก็เป็นหน้าที่ของคุณแม่ต่อไปเรื่องการพาไปอาบน้ำ แปรงฟัน และส่งเข้านอน เมื่อก่อนคุณแม่มีปัญหาเรื่องการให้น้ำนมจึงต้องเปลี่ยนมากินนมขวด คุณแม่ เล่าว่า “กินนมแม่แค่ 3-4 เดือนเท่านั้น เพราะพี่เจ็บแผลผ่าตัด พอดิเรทำหมันด้วยแล้วแผลติดเชื้อ ก็เริ่มให้เค้าดูดขวดเลย ตอนแรกๆไม่ยอมดูดนะ ย่าต้องซื้อนมปลอมๆอันนั้นๆมาให้ดูดก่อนจึงเริ่มยอมกินจากขวดนม” ตอนนี้นกนนมผงสำเร็จรูปยี่ห้อคาร์เนชั่น คุณแม่เล่าว่าตอนคลอดที่โรงพยาบาลให้กินยี่ห้อดูเม็กซ์ กินดี ท้องไม่เสีย แต่ก็ได้

ลองเปลี่ยนมาหลายยี่ห้อ “กินอยู่หลายยี่ห้อจนมาลงตัวที่คาร์เนชั่น กินได้ดี กินทุกวันนี้แหละ แต่ตอนนี้กินนมมือคือน้อยลงนะ บางครั้งถ้ากินข้าวเย็นอิ่มเค้าก็จะไม่ร้องขอนมนะ ถ้าไม่ได้ร้องอย่าชงให้เค้าจะเพียงทีละยิบ ไม่เอาเลย บางอาทิตย์นมเหลือแล้วชงไม่ค่อยจะดีพื้ก็เททิ้งเลยนะ” คุณแม่เล่าย้อนไปว่าเมื่อก่อนจะให้กินแบบร้องเมื่อไหร่ก็ได้กินแต่ตอนนี้มีการกินเป็นเวลามากขึ้นและจำนวนครั้งที่น้อยลง ส่วนเรื่องนมมือก่อนนอนนั้นคุณแม่เล่าว่า “ไม่คาวดหลับไปแบบนั้นนะ เค้าจะนั่งกินนะ จะดูจนหมดแบบเล่นผ้าของเค้าไปด้วยเสร็จแล้วก็จะต้องขอน้ำ หรือไม่ก็ไปเอาน้ำมากินเองใส่แก้ว น้ำก็ไม่ใส่นมนะ ต้องกินจากแก้ว เริ่มรู้ดี กินน้ำแล้วถึงจะนอน”

ปัจจุบันคุณแม่เริ่มพาน้องน้ำตาลไปเข้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตอนลำโรง ซึ่งอยู่ในรั้วโรงเรียนเดียวกับพี่ชายของน้ำตาล ตอนเช้าพาตื่นกันตั้งแต่หกโมงเช้า น้ำตาลจะต้องตื่นมากินนมขวดก่อนโดยให้คุณพ่อเป็นคนชงให้ บางครั้งคุณแม่ชงเองแต่ต้องยื่นให้คุณพ่อเอาไปให้น้ำตาลอีกที เพราะน้ำตาลจะชอบให้คุณพ่อชงให้มากกว่า หลังจากตื่นเช้าน้องน้ำตาลมักจะเรียกพี่ๆมาแปรงฟัน คุณแม่บอกว่าน้ำตาลชอบแปรงฟันมากโดยเฉพาะยาสีฟันรสต่างๆ หลังจากนั้นก็จะแต่งตัวเพื่อไปส่งพี่ๆไปโรงเรียนโดยจะขอขึ้นรถประจำที่มารับพี่ๆแต่เช้าเพื่อไปลงหน้าปากซอยทุกวัน เมื่อกลับมาถึงบ้านก็ต้องกลับมาเปลี่ยนอีกชุดหนึ่งเพื่อเตรียมไปศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คุณแม่บอกว่าเตรียมข้าวเช้าไว้ไม่ยอมกิน สรุปว่าไม่มีเด็กคนไหนกินข้าวเช้านอนไปเรียนเลย น้ำตาลจะอึดจากการกินนมตอนเช้าและเมื่อไปถึงที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กคุณครูจะแจกอาหารว่างให้กับเด็ก แต่คุณแม่ดวมักจะซื้อขนมให้ไปเพื่อไว้วันละ 1 ลูก เพราะกลัวน้ำตาลจะหิว ขนมที่น้ำตาลชอบมากที่สุด คือ ขนมถุง ยี่ห้อ ฮานามิและเมล็ดทานตะวัน ช่วงนี้เป็นช่วงเปิดเทอมใหม่คุณครูยังอนุญาตให้นำขนมไปที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ น้ำตาลก็จะพกขนมไปโรงเรียน 1 ขวดด้วย คุณครูบอกว่าน้องน้ำตาลไม่ดื้อและไม่ร้องไห้เหมือนเพื่อน น้องน้ำตาลเป็นคนรักความสะอาด อยู่ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะแปรงฟันนานกว่าเพื่อน

เรื่องการบริโภคอาหารระหว่างมื้อขณะอยู่ที่บ้านมักจะเป็นจำพวกโรตีสีที่มีรสมาขายตามบ้านวันเสาร์-อาทิตย์และสอทอดมากกว่าขนมถุงเพราะบ้านอยู่ไกลจากร้านค้าไม่สามารถเดินไปซื้อได้ โอกาสการกินขนมกรูบกรอบจึงน่าจะเป็นวันที่ต้องไปศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมากกว่า คุณแม่เล่าว่า “ไม่ค่อยได้กินนะขนมหนะ ไม่ค่อยชอบกิน ไม่มีซื้อติดบ้านไว้ แต่วันนี้มาศูนย์ตั้งแต่เช้าศูนย์ยังไม่เปิดเลยแะไปร้านขนมให้ซื้อขนมมา 1 ลูก แต่คุณครูบอกว่าปกติไม่ให้เอามาแต่นี้เป็นช่วงเปิดเทอมรับเด็กใหม่อาจจะยอมๆไปก่อน แต่ปกติมันจะซื้อกินที เวลาไปร้านขนมถ้าน้ำตาลจะให้ซื้อแป็บซึ่งจะบอกเค้าว่า ไม่ให้กินนะเพราะเดี๋ยวจะปวดท้อง น้ำตาลจะเชื่อฟังเพราะเคยกินไปแล้วมันช้ำมากเค้าเลยไม่กินอีก เวลาไปร้านจึงซื้อนมกินแทน เป็นนมตราวัวแดง ชอบกินนมรสจืดมาก แต่บางครั้งก็กินลูกอมนะแต่นานๆทีเดือนละ 1 ครั้ง ส่วนขนมถุงๆลูกๆจะแบ่งๆกันกิน ชอบกินมาว่า

คิบ ลูกชายเคยกินหมดคนเดียว ท้องอืดปวดท้องเข้าโรงพยาบาลค้าง เดียวนี้เลยซื้อมาหนึ่งซองให้แบ่งกันกินสามคน “ไม่อยากให้กินเยอะ” น้ำตาลไม่ค่อยดีมากในการซื้อขนมแต่หลังจากไปศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ไม่นาน ก็จะเห็นเพื่อนกินลูกอมบ้าง ช็อกโกแลตบ้าง ตามการสังเกตและคำบอกเล่าของคุณแม่ น้องน้ำตาลจะเลือกขนมที่เริ่มมีความเลี่ยนเพิ่มมากขึ้น เมื่อคุณแม่เตือนน้องน้ำตาลก็จะเชื่อฟังแต่ในบางครั้งน้ำตาลก็จะมีเหตุผลตอบคุณแม่กลับมาว่า “ฟันหนูไม่ผุหรอก เพราะหนูแปรงอยู่ (เสียงเหนือ)”

การบริโภคอาหารหลัก น้ำตาลกินข้าวไม่เยอะต้องรอให้หิวและมาบอกว่าอยากกินถึงจะกิน ได้เยอะ ตอนบ่ายจะไปรับกลับมาอยู่ที่บ้าน มือเย็นถ้าน้ำตาลหิวก่อนที่คุณแม่จะกลับมา คุณย่าก็จะเป็นคนป้อนข้าวให้ คุณแม่บอกว่าคนแก่จะป้อนข้าวเด็กเก่ง แต่ในบางวันเมื่อคุณแม่กลับมาถึงบ้านจากการไปขายเห็ดประมาณหนึ่งทุ่ม น้ำตาลจะมารวมวงกินข้าวด้วย และให้แม่พาไปอาบน้ำและแปรงฟัน แล้วจึงขึ้นบ้าน (ห้องน้ำแยกออกมาจากตัวบ้าน) กินนมและเข้านอน

การแปรงฟันของน้ำตาลจะไม่ใช่ว่าเรื่องใหญ่เลย ตอนสมัยที่ฟันยังไม่ขึ้นคุณแม่จะเอาผ้าเช็ดเหงือกให้ตลอด คุณแม่เล่าว่า “ตอนฟันขึ้นแรกๆก็ยังไม่ได้ใช้หรือกะหม้อใช้ผ้าถู 2 ซี่หน้าลูกด้านนอกด้านใน พอฟันเริ่มขึ้นเยอะหน่อย น้ำตาลมาบอกว่าแปรงให้หน่อย เพราะเค้ายังจับแปรงไม่เป็น จนกว่าเค้าจะเริ่มใช้มือเป็นหนะ ดูตามในหนังสือที่เราฝากท้อง เค้าจะบอกเลยว่าแปรงได้ ตอนลูกเริ่มหยิบจับของเล่นได้ถึงจะถือแปรงได้ จากนั้นมาก็จะชอบ ขอแปรงตลอด นี่ก็มาขอไปโรงเรียนอันนี้ เราลองแกล้งหยิบยาสีฟันคาร์ลีให้ก็รีบบอกว่า ไม่เอา ไม่ใช่ยี่ห้อคอลเกตที่คุณครูแจกเค้าจะไม่ใช้ ตอนไปซื้อของที่ซีเจ เค้าก็จะชี้ให้ดูว่ายาสีฟันนี้ครูให้หนูมา”

คุณแม่ให้ความสำคัญต่อการดูแลฟันแม้ว่าจะเป็นฟันน้ำนมเนื่องจากประสบการณ์จากลูกคนแรกที่ไม่ได้ดูแลมากนักเพราะช่วงนั้นทำไร่ไถนา ลูกคนโตจึงฟันผุประกอบกับตัวแม่เองเคยปวดฟันจึงกลัวว่าน้ำตาลจะปวดฟันจึงให้แปรงฟันสม่ำเสมอ

ส่วนสุขภาพโดยทั่วไปของน้ำตาล คุณแม่เล่าว่า เมื่อไม่กี่เดือนที่ผ่านมา น้องน้ำตาลโดนรถขลุบ (รถที่ใช้ในท้องถิ่นคล้ายรถอีแต่น) ที่พ่อยอดขับทับไปที่หลัง ไม่สามารถยับยั้งได้เลย พี่ดาวจึงพาน้ำตาลเข้าไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล หมอได้ตรวจเบื้องต้นและเอ็กซเรย์ นอนดูอาการที่โรงพยาบาล 2-3 วัน ถ้าหากขยับได้เองก็ไม่น่าเป็นห่วงมาก น้องน้ำตาลสามารถขยับได้ แต่ยังไม่สามารถขยับได้ พี่ดาวเล่าว่าเห็นว่าไม่มีความคืบหน้าเท่าที่ควรจึงขอออกมาจากโรงพยาบาล และพาไปหาหมอน้อย “หมอน้อย” เป็นหมอเก่าแก่ที่ชาวบ้านนับถือมาก เมื่อถามว่าหมอน้อยคือใคร พี่ดาวบอกว่าเป็นหมอชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องเกี่ยวกับกระดูก มีชื่อเสียงดังไปถึงกรุงเทพฯ พ่อขอดที่นั่งอยู่ด้วยชักพักโดยไม่พูดอะไรกลับเล่าเรื่องหมอน้อยไม่หยุดว่า หมอน้อยเก่งมาก มีคาถา มีวิชาที่สามารถรักษาคนที่ประสบอุบัติเหตุ ในรายที่สาหัสได้หมด หมอน้อยจะรับไว้ดูแลที่บ้านเป็น

เดือนๆ ก็อยู่กับแกได้จนกว่าจะหาย ส่วนค่ารักษาของน้องน้ำตาลราคาห้าพันบาท หมอน้อยก็จะมีน้ำมันพิเศษและคาถาท่องตอนเป่า นอกจากการรักษาครั้งใหญ่ของน้ำตาลในครั้งนั้นแล้วปกติถ้าไม่สบายแบบเจ็บคอไม่มากนักคุณแม่ก็จะพาน้องไป “กวาดล้น” โดยหมอชาวบ้านจะใช้ยาและท่องคาถาเอาขี้ผึ้งเข้าไปในคอ คุณพ่อเล่าว่า “หมอชาวบ้านมีหลายคนหมอ เป็นรุ่นผู้เฒ่าผู้แก่ อีกหน่อยก็หมดรุ่นแล้ว เพราะสมัยนี้ยิ่งน้อยลงๆ เวลาเด็กๆ เป็นซาง (อาการไม่สบาย ซิม เจ็บคอ) แก่ก็จะพาไปกวาดล้นกันทั้งนั้น ไม่กี่วันก็หายเลยหมอ ไปหาแค่ประมาณ 3 ครั้ง” ส่วนความเชื่อส่วนตัวกับการหาหมอชาวบ้านของคุณแม่นั้นเล่าว่า “ดูเหมือนว่าจะสกรภะหมอ บางทีไปหาเค้าที่บ้าน กำลังนั่งตำหมากอยู่ หรืออยู่ในฝ้านั่งสกรภะก็หิวยามากวาดเลย แต่เรารู้ว่าลูกเราต้องหาย ก็เลยต้องช่างมันบ้าง ยาที่ใช้เค้าจะตำๆ และผสมมะนาวขี้ผึ้งเข้าไปในคอเลย”

สรุปประเด็นที่น่าสนใจของครอบครัวน้ำตาล

ครอบครัวน้ำตาลเป็นครอบครัวขยายที่มีแม่เป็นผู้ดูแลหลักร่วมกับปู่ย่าช่วยเลี้ยงในขณะแม่ออกไปทำงาน การดูแลเรื่องการบริโภคทั้งนมและอาหารหวานยังคงอยู่ที่แม่เป็นหลัก แม่จะมีการเรียนรู้จากประสบการณ์การเลี้ยงลูกคนแรกเรื่องของการดูแลสุขภาพช่องปาก เดิมเคยละเลยเนื่องจากการประกอบอาชีพไร้อ้อยในช่วงเลี้ยงลูกคนแรกจึงไม่ดูแล พอลูกคนที่สองคือน้ำตาลแม่มีเวลาดูแลมากขึ้นส่วนหนึ่งมาจากการทำไร้อ้อยน้อยลงและเปลี่ยนมาเพาะเห็ดฟาง อีกทั้งไม่ต้องการให้น้ำตาลฟันผุเหมือนพี่ชายจึงเอาใจใส่เรื่องการแปรงฟันค่อนข้างมาก ถึงแม้ว่าแม่จะจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 5 และคุณย่าจะไม่ได้เรียนหนังสือแต่การเรียนรู้เกิดขึ้นได้เสมอ ทำให้แม่หันมามีทัศนคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพช่องปากมากขึ้น การอยู่ร่วมกันของคนสามรุ่นสามวัฒนธรรมในครอบครัวนี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการเลี้ยงดูบุตรหลานเนื่องจากมีแนวทางเดียวกันเอื้อเพื่อเกื้อกูลอยู่กันแบบเครือญาติ และมีการปรับให้ทันต่อสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปแต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงความคิด ความเชื่อเดิมในเรื่องการรักษาโดยหมอชาวบ้านซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการรักษาของท้องถิ่น

กรณีศึกษาครอบครัวขยายที่มีพ่อหรือแม่ และปู่ย่าตายายอยู่ด้วยกัน

น้องแยม อายุ 2 ปี และคุณยายสว อายุ 49 ปี

คุณยายชื่อ คุณยายสว สาระคำ อายุ 49 ปี ยายมีลูกทั้งหมด 2 คน แม่ของน้องแยมเป็นลูกคนเล็กซึ่งบ้านอายุ 22 ปี ปัจจุบันครอบครัวนี้อยู่ด้วยกัน 5 คนมี คุณตาคุณยาย คุณแม่ น้องแยม น้องแจม อายุ 4 ขวบอยู่โรงเรียนอนุบาลเทศบาล และ น้องแยมอายุ 2 ขวบ อยู่บ้านกับคุณตาคุณยายทั้งวัน รายรับหลักของครอบครัวจะมาจากการปลูกถั่วฝักยาวขาย ซึ่งจะมีพ่อค้าคนกลางมารับไปอีกที

ระยะเวลาการปลูกถั่วประมาณเดือนกว่า ก็สามารถเก็บขายได้แล้ว และบริเวณที่ปลูกก็ไม่ได้ไกลจากบ้านเลย อยู่ตรงข้ามบ้านและด้านข้างบ้านซึ่งติดกับทุ่งนา ถ้าวางจากการปลูกถั่วก็รับจ้าง รายได้รวมประมาณ 10,000 บาทต่อเดือน คุณยายเล่าว่าเป็นคนที่นี่แต่กำเนิดแต่ย้ายมาอยู่บ้านหลังนี้ตั้งแต่ปี 2538 คุณยายจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปัจจุบันคุณยายเป็นผู้ดูแลหลักของน้องแยม ส่วนคุณตาจะพาน้องแยมขี่มอเตอร์ไซด์ไปเที่ยวบ้างตามโอกาส คุณยายเล่าว่าเลี้ยงน้องแยมตั้งแต่คลอดจนถึงอายุ 3 เดือน หลังจากนั้นน้องแยมก็ย้ายกลับไปอยู่บ้านของพ่อและแม่ที่กรุงเทพฯ เมื่อน้องแยมอายุได้ 1 ปี พ่อและแม่ของน้องแยมแยกทางกัน น้องแยมจึงย้ายกลับมาอยู่กับยายสวไ้ที่นี่อีกครั้ง ส่วนน้องแยมพี่สาว ก็เป็นลูกที่เกิดจากพ่ออีกคนหนึ่งแต่ยายสวไ้ไม่ได้เอ่ยถึงมากนัก ตอนนี้องแม่ของน้องแยมก็กำลังคบหาดูใจกับผู้ชายคนใหม่ซึ่งเริ่มคบกันได้ 1 เดือนแล้ว

คุณยายคิดว่าการเลี้ยงดูหลานกับการเลี้ยงดูลูกเหมือนกันหรือไม่คะ เป็นคำถามที่คุณยายใช้เวลาคิดไม่นานก็ตอบว่า ไม่เหมือนนะเพราะเมื่อก่อนคุณยายบอกว่าค่อนข้างลำบากไม่มีเวลาจะเลี้ยงลูกแบบทิ้งขว้าง ไม่ค่อยสนใจแต่ตอนนี้เลี้ยงหลานแบบดูแลเป็นอย่างดี อยู่ด้วยตลอด แม้กระทั่งทุกวันนี้้องแยมก็นอนกับยายทุกคืน เมื่อก่อนกินนมแม่ก็ยังมานอนกับยาย กินนมแม่จนอายุ 1 ปีครึ่งแล้วก็เริ่มกินนมขวด แม่จะเป็นคนตัดสินใจเลือกซื้อนมให้ ตอนที่กินเป็นประจำจะกินนมกล่องยี่ห้อแอลตาชอย โฟร์โมสต์ และมีนมเปรี้ยวบ้างแต่ยังคงเทนมกล่องใส่ขวดอยู่ เริ่มมีการชอบกินนมรสหวานเพราะเห็นพี่แยมกินก็จะขอกินตามและชอบในรสหวาน แม่และยายก็ตามใจให้กินรสหวาน คุณยายบอกว่า “น้องกินนมเก่งมาก บางครั้งทำให้กินข้าวได้น้อย กินมื่อละไม่กี่คำ” ความถี่ของการกินนมประมาณ 5 ขวดต่อวันและเมื่อก่อนนอนจะกินเสร็จจึงนอน ไม่หลับไปพร้อมขวดนม แต่คุณยายก็ไม่ได้ให้แปรงฟันก่อนนอน แต่เมื่อน้องแยมอายุได้ 1 ปี คุณยายเริ่มมีการใช้ผ้ามาถูเช็ดฟันให้ คุณยายบอกว่าไม่ได้รับคำแนะนำจากใครแต่ใช้ประสบการณ์เดิมในการเลี้ยงลูกและหลานมาแล้ว และเริ่มมีการฝึกแปรงฟันตอนเช้าเมื่อน้องแยมมีอายุ 1 ปีครึ่ง ไม่มีปัญหาเรื่องการแปรงฟันเพราะคุณยายจะให้ไปแปรงพร้อมพี่สาว (น้องแยม) สำหรับเรื่องการบริโภคขนม นั้นคุณยายเล่าว่าน้องแยมจะต้องขอติดรถคุณตาเพื่อไปส่งพี่สาวไปโรงเรียนทุกเช้าและจะต้องแวะร้านค้าเพื่อซื้อขนมเป็นประจำ ขนมที่ไปซื้อบ่อยที่สุดคือ ลูกอม วันละ 2 เม็ด แต่เมื่อซื้อมาแล้วคุณยายต้องเอาไปซ่อน 1 เม็ด ส่วนขนมอื่นไม่ค่อยกิน ถ้าจะแกะซองมาก็กินเพียงคำสองคำ ร้านค้าที่จะไปแวะซื้อส่วนใหญ่อยู่ในตลาด จะมีบ้างบางวันที่จะพาไปเซเว่นอีเลฟเว่น ขนมที่จะไปเลือกที่นั่นคือ สาท่ายและเลย์ คุณยายเล่าว่าคุณตาชอบกินน้ำอัดลม บางครั้งต้องแอบกินไม่ให้น้องแยมเห็น เพราะจะกินตาม และการเลือกซื้อของน้องแยมไม่ได้เลือกตามโฆษณาในโทรทัศน์เพราะส่วนใหญ่คุณยายไม่ค่อยได้เปิดโทรทัศน์ให้ดู

สำหรับเรื่องสุขภาพทั่วไปนั้น คุณยายบอกว่าใช้บริการของโรงพยาบาลหนองหญ้าไซมาตั้งแต่น้องแอมคลอด ถึงตอนนี้ก็จะเป็นคนพาน้องไปรับวัคซีนที่โรงพยาบาลเองด้วยรถมอเตอร์ไซด์ และเคยรับบริการตรวจฟันและเคลือบฟลูออไรด์แล้ว ฟันไม่ผุ

คุณยายยังให้ความคิดเห็นว่ามีความมั่นใจในการดูแลหลานว่าทำได้ดี และหลานของตนจะไม่มีฟันผุแน่นอน เพราะเลี้ยงลูกมาฟันก็ไม่ผุเช่นกัน จะเลี้ยงหลานด้วยตนเองแบบนี้ไม่น่าไปเข้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจนกว่าจะอายุถึงเกณฑ์จะให้เข้าโรงเรียนอนุบาลเลย

สรุปประเด็นที่น่าสนใจในครอบครัวแอม

สำหรับครอบครัวนี้เป็นครอบครัวที่ต้องผ่านวิกฤตเหตุการณ์การหย่าร้างของครอบครัว ประกอบกับแม่อาวยังน้อย หน้าที่ความรับผิดชอบเรื่องการเลี้ยงดูทั้งหมดจึงอยู่ที่ ยาย เป็นผู้เลี้ยงดูหลัก ยายอยู่กับหลานตลอดเวลาและใช้คำเรียกแทนตัวเองว่า “แม่” ยายมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรบริโภคนมและอาหารหวาน การเลี้ยงดูหลานจะไม่ตามใจมากแต่ก็ไม่เข้มงวดมากเกินไปด้วยเช่นกัน ยายมีความรู้ว่าลูกอมทำให้ฟันผุแต่ก็ยังให้น้องแอมซ็อกกินเนื่องจากเห็นใจเด็กและใช้วิธีการเอาไปซ่อนอีกหนึ่งเม็ด น้ำอัดลมก็ต้องให้ลูกตาแอบกิน ไม่ให้น้องแอมเห็น และให้แปรงฟันตอนเช้าทุกวัน แต่ใช้ผ้าเช็ดฟันในบางวันหลังจากการกินนมมื่อดึก วิธีการเลี้ยงดูเช่นนี้เกิดจากการใช้ประสบการณ์เดิม คุณยายมีความเชื่อว่าคุณยายสามารถเลี้ยงหลานให้ไม่มีฟันผุได้เพราะเคยเลี้ยงลูกมาก็ไม่มีฟันผุ

กรณีศึกษาที่อยู่กับปู่ตายาย

น้องชนิกา (แอ๊ป) และ น้องกิตติภูมิ (น้องแอล) ยายจุ่นอายุ 42 ปี

ยายจุ่น อายุ 42 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันเป็นแม่บ้าน มีลูกคนเดียวคือแม่ของน้องแอ๊ปและน้องแอล อายุเพียง 21 ปี แม่ของน้องแอ๊ปและแอลไปทำงานรับจ้างที่ห้างร้านแห่งหนึ่งที่จังหวัดสิงห์บุรีทิ้งฝาแฝดทั้งสองไว้ให้คุณยายเลี้ยงมาตั้งแต่เด็กอายุได้ 6 เดือน และจะกลับมาเยี่ยมเดือนละ 2 ครั้ง โดยจะส่งเงินมาให้เดือนละ 6,000 บาท สมาชิกในครอบครัวที่อยู่บ้านหลังเดียวกันนี้มีทั้งหมด 5 คน ได้แก่ ชวดอายุมากกว่า 60 ปีอยู่สองคน มีโรคประจำตัวคือ คุณพ่อของยายจุ่นเป็นโรคถุงลมโป่งพอง คุณแม่ของยายจุ่นเป็นโรคหัวใจ จะอาศัยอยู่บนบ้าน ยายจุ่นกับหลานทั้งสองจะอยู่ที่ห้องเล็กๆที่กันห้องไว้ได้ทุนบ้าน เนื่องจากยายจุ่นบอกว่าดูแลหลานไม่ไหวเลยขออยู่ชั้นล่างดีกว่า ส่วนคุณตาของเด็กๆเสียชีวิตแล้ว ยายจุ่นต้องเลี้ยงหลานเพียงลำพัง แต่โชคดีที่มีเพื่อนบ้านที่อยู่บ้านหลังติดกันคอยช่วยเหลือเวลาที่ยายจุ่นต้องออกไปทำธุระข้างนอก และลักษณะของบ้านยายจุ่นและเพื่อนบ้านอยู่ติดกันมาก ไม่มีรั้วกัน มีเพียงประตูไม้ไผ่เล็กๆประมาณเอวกันไว้แต่ก็มักจะ

เปิดไว้ตลอดเวลา เพื่อนบ้านเป็นคุณตากับคุณยายอายุร่นราวคราวเดียวกับยายจุ่นและมีหลานอยู่ชั้นมัธยมศึกษาอีกคนหนึ่งที่จะมาคอยช่วยเหลือหลานเวลาที่ยายจุ่นต้องไปซื้อของที่ตลาด เด็กๆมีความสนิทและคุ้นเคยกับคุณตาคุณยายข้างบ้านเป็นอย่างดีแต่ก็มีความหวาดระแวงกลัวยายจุ่นจะทิ้งเพราะจะคอยหันมามองหายายจุ่นตลอดเวลาแม้จะออกไปเดินเล่นหน้าบ้าน นอกจากจะฝากไว้กับเพื่อนบ้านดูแลแล้วยังใช้สถานที่ใต้ถุนบ้านของคุณตาคุณยายข้างบ้านซึ่งกว้างขวางกว่าและมีแคร่ไม้ไผ่ไว้นั่งเล่น เป็นที่ผูกเปลให้น้องนอนในตอนกลางวันอีกด้วย แม้ว่าจะไม่มีความเกี่ยวข้องเป็นญาติกันแต่อย่างใดแต่ด้วยน้ำใจและความช่วยเหลือเปรียบเสมือนญาติมิตรกันเลยทีเดียว

คุณยายเล่าว่าน้องคลอดที่โรงพยาบาลประจำจังหวัดในอำเภอเมือง และกินนมแม่ได้เพียง 2 เดือนก็เริ่มกินนมขวด ตอนแรกแม่เด็กจะให้กินนมผงยี่ห้อดุเม็กซ์แต่ยายจุ่นเห็นว่ามีราคาแพงจึงขอเป็นคนเลือกเองเพราะต้องเลี้ยงหลานฝาแฝดถึงสองคน ยายจุ่น “ใช่ซี เราเลี้ยงเองเราก็ต้องเลือกเอง แค่มแม่มันส่งเงินมาเราก็เลยจัดการเอง” ยายจุ่นจึงไปสำรวจราคาและดูสารอาหารข้างกล่องตามร้านค้าต่างๆรวมทั้งร้านค้าสะดวกซื้อซีเจอี็กซ์เพรส ยายจุ่นบอกว่าราคาในร้านสะดวกซื้อบางอย่างก็แพงกว่า บางครั้งยายจุ่นเดินเข้าไปแล้วพบว่าแพงกว่ายายจุ่นก็เดินกลับออกมาซื้อที่ร้านในตลาดเช่นเคย ตามความเข้าใจของยายจุ่นบอกว่าการกินนมรสจืดจะทำให้เด็กตัวสูง แต่ยายจุ่นเลือกนมผงสำเร็จรูปมาหลายยี่ห้อหลายรส แต่จะเลือกที่เด็กกินได้ไม่ท้องผูก เพราะเคยกินนมสน้ำผึ้งที่แม่เด็กซื้อมาแล้วท้องเสีย สังเกตเห็นว่ายายจุ่นมีการเรียนรู้การเลี้ยงหลานตามสมัยได้ดีพอสมควร ยายจุ่น “การเลี้ยงเด็กสมัยนี้กะเมื่อก่อนไม่เหมือนหรอก สมัยนี้มีโน้นนี่เยอะ มีโฆษณาที่เราเห็นในทีวีมั้งไรมั้ง ร้านค้าก็เยอะกว่าเมื่อก่อน แล้วเมื่อก่อนกินนมแม่กัน มันไม่ค่อยไม่สบายหรอก กินนมแม่แล้วแข็งแรง กินไปขี้โต แต่พวกนี้กินนมแม่ได้ไม่นานเลยไม่ค่อยแข็งแรง ไม่สบายง่าย ถ้าฟอกหัวนี้ก็ไม่เป็นไรแต่ถ้าโดนละอองฝนนิดเดียวเป็นหวัดเลย” และเนื่องด้วยเศรษฐกิจรอบครัวที่ดีขึ้นจึงทำให้มีทางเลือกมากขึ้น เมื่อก่อนยายจุ่นเล่าว่าไม่มีเงินซื้อนมผงสำเร็จรูปต้องกินนมแม่ตลอดสำหรับปริมาณการกินนมขวดของน้องแอ๊ปและน้องแอลประมาณ 5-6 ขวดต่อวัน โดยจะเน้นให้กินมื่อก่อนนอนมากหน่อย ถ้าน้องแอลจะกินมากกว่าประมาณ 3 ขวด แต่น้องแอ๊ปจะกินน้อยกว่าประมาณ 2 ขวดก่อนเข้านอน กินนมก่อนนอนเสร็จก็นอนเลยคุณยายไม่ได้ทำความสะอาดช่องปากแต่อย่างใด คุณยายบอกว่าแค่หลับได้ก็ทำเอาคุณยายเหนื่อยแล้ว เด็กๆค่อนข้างซน บางครั้งต้องผูกเชือกที่ขาน้องแอ๊ปและน้องแอลไว้ที่เสาบ้านเพื่อป้องกันไม่ให้น้องปีนบันไดเล่นในขณะที่คุณยายทำงานบ้านหรือออกไปธุระแค่ใกล้ๆ ช่วงแรกน้องอาจจะร้องไห้บ้างแต่ช่วงหลังน้องไม่ร้องไห้แล้ว บางทีก็ฝากให้ยายข้างบ้านช่วยมองๆ คุณยายบ่นว่าถ้าไม่ทำแบบนี้ก็คงไม่ได้เพราะยายเลี้ยงคนเดียวไม่ไหว ส่วนการกินขนมนั้น คุณยายเล่าว่าเมื่อก่อนชอบกินขนมกรุบกรอบแต่ตอนนี้กินจนเบื่อแล้ว ไม่ได้กินมาก ลูกอมก็จะไม่ซื้อให้กินแต่จะมีญาติๆที่ซื้อให้บ้าง ส่วนใหญ่ตอนนี้น้อง

แอ๊ปจะชอบกินผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว เช่น มะม่วง มะยม แต่กินขนมไม่เก่งเท่าน้องแอล ปกติแล้วยายจุ่นจะไม่พาไปร้านค้าหรือตลาดเลย ยายจุ่นให้เหตุผลว่ากลัวเด็กๆจะไปวิ่งหยิบเอาของแล้วยายจะตามไม่ทัน และไม่อยากจะให้เด็กคิดเป็นนิสัยในการเข้าร้านค้าเป็นประจำ การกินอาหารหลักในครอบครัวคุณยายก็เป็นผู้ดูแลเอง ตอนนี้อนิจักมือเช้าและเย็น ตอนกลางวันกินแต่นม เคยลองกินอาหารเสริมเมื่ออายุได้ 5 เดือนเพราะคุณยายเล่าว่าน้องไม่ยอมกินข้าวบดจึงตัดสินใจจากการไปร้านค้าและเห็นอาหารเสริมประเภทกระป๋องจึงเข้าไปอ่านข้างกล่องและลองนำมาให้เด็กกินดู ยายจุ่นเล่าว่า “ตอนแรกเค้าไม่กินข้าวบดกัน เลยซื้อมาให้กิน หวังจะให้ตัวโตๆ เค้าตัวเล็กนิดเดียว”

สำหรับเรื่องสุขภาพโดยทั่วไปยายจุ่นเล่าว่าหากไม่สบายเจ็บคอเล็กน้อยก็จะซื้อยาแผนโบราณยี่ห้อยาดราใบโพธิ์มาบดผสมเกลือและมะนาวเล็กน้อยและใช้มือล้วงลงไปในคอเด็กตามภาษาท้องถิ่นที่นี้เรียกกันว่า “กวาดลิ้น” ปกติจะมีหมอชาวบ้านที่เป็นคนเฒ่าคนแก่จะกวาดให้พร้อมกับมีคาถาท่องระหว่างกวาด แต่ยายจุ่นจะซื้อยามาและกวาดให้หลานเอง ทำแบบนี้มาตั้งแต่สมัยรุ่นลูกก็กวาดเองโดยยายจุ่นเล่าว่า “คาถาเราไม่มีหรือที่เราเอาแค่ให้ยามันลงไปทีคอ ให้เด็กรู้สึกเปรี้ยวๆ เค็มๆ ที่คอ จะได้ไม่ไอ เรากวาดเองได้ แค่นี้ก็โอเคไป” ยายจุ่นพูดพลางหัวเราะพลาง แต่ถ้าเป็นไข้จะไปหาหมอที่โรงพยาบาลเพื่อเอายาไม่ได้พาไปหาหมอชาวบ้าน คุณยายบ่นว่าการจะพาเด็กไปไหนแต่ละครั้งเป็นเรื่องที่ลำบากมาก เวลาจะไปรับวัคซีนที่โรงพยาบาลก็พาขึ้นมอเตอร์ไซด์ไปคนเดียว พอไปถึงก็จูงทั้งซ้ายและขวา ตอนนี้อยู่รับการตรวจฟันแล้วทั้งสองคนไม่มีฟันผุ น้องแอ๊ปฟันขึ้นได้ 4 ซี่ ส่วนน้องแอลขึ้นได้ 8 ซี่ ในช่วงแรกก่อนเข้าไปสัมภาษณ์คุณยายจุ่นบอกว่ายังไม่ได้แปรงมือเย็นให้น้องแม้ว่าจะได้รับแจกแปรงจากทางโรงพยาบาลแล้วก็ทำได้เพียงบ้วนปาก แต่จากการเข้าไปสัมภาษณ์ในครั้งต่อมาพบว่า คุณยายเริ่มมีการแปรงฟันตอนอาบน้ำตอนเย็นให้น้องแอ๊ปและน้องแอลแล้ว ให้ถือเล่นและพยายามดูไปดูมา แต่ต้องอาบทีละคนเพราะคุณยายบอกว่าดูแลไม่ไหว และคิดว่าปีหน้าถึงเกณฑ์ที่จะเข้าโรงเรียนได้จะให้เข้าเลย

สรุปประเด็นที่น่าสนใจของครอบครัวแอ๊ปและแอล

ครอบครัวนี้มียายจุ่นเป็นผู้เลี้ยงดูหลัก ในขณะที่พ่อแม่ย้ายไปทำงานต่างถิ่นทิ้งลูกน้อยฝาแฝดไว้ให้อยู่กับคุณยายที่มีชีวิตอีกสองคนอยู่ด้วย ยายจุ่นต้องมีการะในการทำงานบ้านและเลี้ยงดูหลาน จะสังเกตเห็นว่าแม้ว่ายายจุ่นจะจบการศึกษาเพียงประถมศึกษาปีที่ 4 และไม่เคยออกไปใช้ชีวิตนอกชุมชนมาก่อน แต่คุณยายมีการเรียนรู้ทั้งจากประสบการณ์เดิมและการปรับตัวให้ตามทันวัฒนธรรมในสังคมใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนา มีแหล่งซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคที่เพิ่มมากขึ้น คุณยายมีการเลี้ยงหลานโดยผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ มาปรับใช้ให้เหมาะกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตน มีการอ่านฉลากก่อนเลือกซื้อทั้ง

นมผงสำเร็จรูปและอาหารเสริมและเลือกให้เหมาะกับราคาตามกำลังซื้อของตน และแม้ว่าจะมี
 เหนื่อยและยุ่งมากในแต่ละวันแต่คุณยายก็ไม่ได้เลี้ยงหลานแบบปล่อยปละเลย ยังสร้างวินัยและ
 เวลาในการบริโภคนมขวด ไม่ใช่ร้องเมื่อไหร่ก็ให้กิน จะให้เป็นมือไป นอกจากนี้ยังไม่พาไปร้านค้า
 หรือร้านสะดวกซื้อเพราะเกรงว่าจะเป็นการฝึกพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่พึงประสงค์ให้แก่เด็ก
 ส่วนการทำความสะอาดช่องปากนั้นจะเห็นได้ว่าในครั้งแรกคุณยายอาจจะละเลยการแปรงฟันแต่
 เมื่อผู้วิจัยได้กลับไปเยี่ยมอีกรอบก็พบว่าคุณยายเริ่มเรียนรู้จากการที่พาเด็กไปฉีดวัคซีนและเด็ก
 ได้รับการตรวจฟันและเคลือบฟลูออไรด์ มีการแจกแปรงให้แก่เด็ก ยายจึงเริ่มให้ความสนใจโดยฝึก
 ให้เด็กแปรงในตอนเย็นด้วย สำหรับสุขภาพทั่วไปมีการผสมผสานกับชีวิตความเป็นอยู่โดยหากเด็ก
 เจ็บคอเพียงเล็กน้อย อาจจะมีอาการไอ คุณยายจะใช้ประสบการณ์เดิมที่เคยเลี้ยงแม่ของน้องแอ๊ป
 และน้องแอลมาใช้โดยการกวาดลิ้นให้เองเพราะสามารถทำได้แล้วเด็กมีอาการดีขึ้นจริงไม่ต้อง
 ลำบากมากนักมาที่โรงพยาบาล แต่ในขณะเดียวกันคุณยายบอกว่าหากไม่สบายเป็นไข้ต้องพาไปหา
 หมอที่โรงพยาบาลเลยเพราะโรคไม่เหมือนกัน